

Eğitici Kitapçığı

Sosyal İçerme Eğitim Programı

EĞİTİCİ KİTAPÇIĞI

Sosyal İçerme Eğitim Programı

Proje

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Sosyal İçerme Eğitim Programı

Copyright

©2021, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde veya yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt olarak çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

Bu kitapta ifade edilen görüşler ve düşünceler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmi görüşü değildir. Bu görüş ve düşünceler ile ilgili her türlü sorumluluk hazırlayanlara ve editörlere aittir.

Hazırlayanlar:**Proje Yöneticisi**

Atilla Arkan

Proje Koordinatörü

Mustafa Öztürk

Proje Araştırmacıları (Alfabetik Sıraya Göre)

Zeynep Arkan

Sümeyye Derin

O. Serhat İrez

Ş. Gülin Karabağ

İsmet Kesen

G. Şule Tepetaş-Cengiz

Proje Sekreteri

Mustafa Altunel

Editör

Proje İzleme Grubu

Grafik Tasarım ve Uygulama

Erkan Söğüt

Said Demirtaş

Baskı Cilt

Filmsan Reprodüksiyon ve Matbaacılık

Matbaacılar Sitesi 1515 Sk. No:40 Yenimahalle / Ankara

Tel: 0312 395 27 27

Sertifika No: 48146

ISBN

978-625-8402-03-2

1. Baskı: Ocak 2023

İletişim

T.C Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Adres: Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177. Sokak

no:10/A Çankaya/ANKARA

Tel: +90 (312) 705 55 00

Fax: (312) 705 55 99

<https://www.aile.gov.tr>

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	7
1. KİTAPÇIĞIN AMACI	9
2. KİTAPÇIĞIN HEDEF KİTLESİ	11
3. KİTAPÇIK NASIL KULLANILMALIDIR?	13
4. YÖNTEM	15
4.1. Yetişkin Eğitiminde Temel İlkeler	15
4.2. Eğitime Başlarken Dikkat Edilecekler	17
4.3. Eğitim Sırasında Dikkat Edilecekler	18
4.4. Eğitim Ortamının Yönetilmesi	20
4.5. Engeli Olan Bireylerle Çalışmak	22
5. DEĞERLENDİRME NASIL YAPILMALIDIR?	23
5.1. Gün Sonu Değerlendirme	23
5.2. Genel Değerlendirme Formları	24
5.2.1. Öz Değerlendirme Formu	24
5.2.2. Farkındalık Değerlendirme Formu	24
5.2.3. Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formu	25
5.2.4. Eğitici Eğitim Değerlendirme Formu	25
6. FORMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	27
7. EĞİTİM PROGRAMI	29
ETKİNLİK 1	31
ETKİNLİK 2	34
ETKİNLİK 3	37
ETKİNLİK 4	47

ETKİNLİK 5	51
ETKİNLİK 6	56
ETKİNLİK 7	60
ETKİNLİK 8	61
ETKİNLİK 9	67
ETKİNLİK 10	74
ETKİNLİK 11	78
ETKİNLİK 12	82
ETKİNLİK 13	86
ETKİNLİK 14	101
ETKİNLİK 15	105
ETKİNLİK 16	108

GİRİŞ

Bu kitapçık “Sosyal İçerme Eğitim Programı Geliştirme Projesi” kapsamında hazırlanmıştır. Proje, temel kamu hizmetlerinin sunumunda aktif görev alan kamu personeline, akademisyenlere ve STK çalışanlarına yönelik sosyal içerme odaklı hizmet sunumu kapasitesinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için Sosyal İçerme Eğitim Programı Geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda kamu personeli, akademisyen ve STK çalışanlarının sosyal içermeye yönelik farkındalıklarını artırmak ve becerilerini geliştirmek hedeflenmektedir.

Proje kapsamında toplam 11 başlık altında (bkz sy. 29) bir program geliştirilmiştir. Eğitim programına eşlik etmesi ve katılımcıların ele alınan konuları daha derin bir şekilde öğrenebilmeleri için “Kapsayıcı Kamu Hizmeti”, “Sosyal İçermede Temel Kavramlar”, “Türkiye’de ve Dünyada Dezavantajlılık”, “Sosyal İçermede İletişim”, “Sosyal İçermede Duygu Yönetimi” ve “Psikolojik Dayanıklılık ve Öz Bakım” adlı altı kitapçık hazırlanmıştır.

1. KİTAPÇIĞIN AMACI

Bu kitapçık; kamu personeli, akademisyen ve STK çalışanlarına yönelik gerçekleştirilecek eğitimlerin içeriklerini ve süreçte kullanılacak materyalleri kapsamaktadır. Ayrıca bu kitapçık, programın özelliklerini tanıtmakta ve bu bağlamda eğiticilerin dikkat etmesi gereken hususlar konusunda rehberlik etmektedir.

2. KİTAPÇIĞIN HEDEF KİTLESİ

Kitapçığın hedef kitlesi, dezavantajlı gruplara doğrudan kamu hizmeti veren başta Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmak üzere diğer kamu kurumlarında aktif görev yapan personel, akademisyenler, dezavantajlı gruplarla çalışan STK çalışanları ve sosyal içerme eğitimlerinde görev alan tüm eğiticilerdir. Bu kitapçık ayrıca, ilgili kurumlarda bu eğitimlerin uygulanması ve koordinasyonundan sorumlu personele rehberlik etmek üzere hazırlanmıştır.

3. KİTAPÇIK NASIL KULLANILMALIDIR?

Yapılandırılmış bir anlayışla geliştirilmiş olan bu eğitim programında; eğitimcilerin takip edecekleri program, süreç boyunca gerçekleştirilecek etkinliklerin yönergeleri ve kullanılacak materyaller hazır olarak sunulmuştur. İç tutarlılığı bozmamak için bu programın ve yönergelerin belirtildiği şekilde takip edilmesi tavsiye edilir. Kitapçıkta eğitimcilerin inisiyatif kullanmalarına açık alanlar belirtilmiştir. Eğitim ortamı ve şartlarından dolayı meydana gelebilecek düzenlemeler programın iç tutarlılığını bozmayacak şekilde gerçekleştirilmelidir.

4. YÖNTEM

Proje kapsamında geliştirilmiş olan eğitim programı yetişkin eğitiminin esasları doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu eğitimlerin hedef kitlesi iş hayatındaki yetişkinler olduğundan, onları üniversite ya da lise düzeyindeki öğrenenler olarak değerlendirmemek gerekir. Profesyoneller, yıllar içinde geliştirdikleri tecrübelerine dayalı olan uygulamalarını, alışkanlıklarını ve bilgilerini kendilerine verilen kısa süreli bir eğitimle/seminer ya da sunumla hemen değiştirmek istemeyebilirler. Bu eğitimlerde özellikle kendilerinin doğru gördüğü kavramların aksi söyleniyorsa değişimi genellikle reddedebilirler.

Bu sebeple bu programdaki genel eğitim yaklaşımı, katılımcıların konu ile ilgili kitabî olarak neler bildiklerini ortaya çıkarıp bunun üzerine yine kitabî bazı bilgilerin eklenmesi şeklinde değildir. Aksine, süreç boyunca kullanılacak içerik katılımcıların katkılarıyla oluşacaktır. Bu nedenle eğitim programı öncelikle onların uygulama ve deneyimlerini ortaya çıkartacak şekilde tasarlanmıştır. Süreç boyunca gerçekleştirilecek olan yansıtıcı düşünme ve sorgulama, öğrenme işinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Eğitimciler ile katılımcıların, eğitimleri hem öğrettikleri hem de öğrendikleri aktif katılımlı ve iş birliğine dayalı bir süreç olarak görmeleri umut edilmektedir.

Eğitim sürecinin etkili ve verimli bir şekilde hayata geçirilebilmesi için eğitim başlamadan, eğitim esnasında ve eğitim sonrası dikkat edilmesi gereken bazı temel hususlar bulunmaktadır. Bu doğrultuda eğitimciler yol göstermek üzere eğitim uygulamasında dikkat edilecek hususlar aşağıda dört başlık altında incelenmektedir.

4.1. Yetişkin Eğitiminde Temel İlkeler

Sosyal İçerme Eğitim Programının hedef kitlesi yetişkinlerdir. Bu sebeple eğitimcilerin aşağıda belirtilen yetişkin eğitiminin temel ilkelerinin farkında olması ve bu ilkelere dikkat ederek eğitimi vermeleri önemlidir.

- Öğrenme konusunda yetişkin tecrübesi önemli bir yer tutar.
 - Yetişkin eğitiminde, yetişkinin tecrübeleri eğitimcinin bilgisi kadar önemlidir. Her iki taraf birbirlerinin fikir ve deneyimlerinden karşılıklı olarak istifade edebilirler. Bu durum öğrenme etkinliklerinin ve ortamının yönetilmesinde otoriteyi paylaşmada da kendini gösterir. Eğitici, içeriği ve öğrenme etkinliklerini belirlemek konusundaki otoritesini eğitim alanlarla paylaşır.
 - Yetişkinler dolu bardak gibidir onlara yeni bilgi eklemek zor olabilir.

- Yetişkinler öğrenmeye karşı farklı motivasyonlara sahiptirler.
 - Yetişkinler eğitime gelecekte elde edeceği bir fayda için katılmaz. Aksine içinde bulundukları duruma ağırlık verir.
 - Yetişkinler farklı alanlardaki bilgileri, bilgi birikimini artırmaktan ziyade mevcut problemlerini çözmede yardımcı olacağı için öğrenmeye meyillidir. Bu nedenlerle yetişkinler genellikle, bir iş ortamında veya gündelik yaşamda kullanılabilecek, uygulamaya dönük bilgi ve becerileri öğrenmeye odaklanırlar.
 - Yetişkinlerin öğrenmeye karşı motivasyonları daha çok içseldir. Yani onlara ödül vererek yeni şeyler öğrenmelerini sağlamak güçtür.
- Yetişkin eğitiminde fiziki çevre ve psikolojik durum son derece önemlidir.
 - Yetişkinin fiziki çevresi onun ferahlık hissedeceği bir yer olmalıdır. Bu amaçla rahat sandalyeler, ısıtma ve soğutma sistemleri ve estetik açıdan uygun bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır.
 - Eğitim süreci karşılıklı saygı esasına dayanmalıdır. Yetişkinler eğiticiyi, onları kontrol eden veya yönlendiren bir kişi olarak değil, kendileriyle aynı statüde bir kişi olarak görürler.
 - Yetişkinlerin söyledikleri ve yaptıklarından dolayı olumsuz anlamda yargılanmayacakları dolayısıyla kendilerini güvende hissedecekleri bir öğrenme ortamı oluşturulmalıdır.
- Yetişkin için zaman son derece önemlidir.
 - Yetişkinler için zaman önemlidir. Çünkü eğitime iş ve aile gibi sorumluluklarından vakit ayırarak çoğu kez de zaman baskısı hissederek katılacaklardır. Bu nedenle eğitim süreci ve ortamının onların ayırdığı zamana değmesi önemlidir. Ayrıca eğitimin oturumlar için planlanan zamana dikkat etmesi ve bu bağlamda zamanı özenli ve verimli bir şekilde kullanması gerekmektedir.
- Yetişkin eğitiminde ihtiyaçların tespiti, planlanması ve değerlendirilmesinde, katılımcılar mutlaka sürece dâhil edilmelidirler.
 - Bu program kamu personeli, akademisyen ve STK çalışanlarının katılımlarıyla gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri ve çalıştay gibi çalışmalar aracılığıyla hazırlanan bir ihtiyaç analizi sonucunda oluşturulmuştur. Dolayısıyla programın amaçları, içeriği ve ölçme-değerlendirme yaklaşımı katılımcı bir anlayışla doğrudan hedef kitlenin ihtiyaçları bağlamında geliştirilmiştir. Ayrıca ilgili etkinliklerde de

görülebileceği gibi program boyunca katılımcıların kendi düşünce ve deneyimlerini paylaşabilecekleri fırsatlar sunulmaktadır.

- Yetişkin eğitiminde eğiticinin temel görevi katılımcıların kendi kendilerine öğrenmelerini kolaylaştırmaktır.
 - Yetişkin kendisini, kendi öğrenim hızı ve gidişatına göre ayarlar. Bu sebeple eğiticiler tüm sınıfın aynı anda aynı noktada olmasını sağlamak için büyük çabalar göstermemelidir.
 - Yetişkinler, kendilerini rahat hissetmedikleri etkinliklere ya da çalışmalara katılmak istemeyebilirler. O konuyu farklı şekilde öğrenmek isteyebilirler. Böylesi durumlar normal karşılanarak gerekli esneklik gösterilmelidir.
 - Öğrenme yaşam boyu devam etmesi gereken bir etkinliktir. Belli bir süre içerisinde belli bir program dâhilinde gerçekleştirilen eğitim katılımcıların belirli bir alandaki ihtiyaçlarını tamamen gideremeyebilir. Bu nedenle katılımcılara eğitim sürecine eşlik eden kitapları okumalarının ve eğitim sonrasında kurumlarında kapsayıcı bir kültür oluşturmak için ilgili paydaşlarla iş birliği içinde çalışmalarının önemi vurgulanmalıdır. Bu bağlamda özellikle Etkinlik 15'in önemli olduğu belirtilmelidir.
- Yetişkin eğitiminde eğitici, sahip olduğu değerler ya da öncelikli hususlarla katılımcıları etkilemeye yönelik faaliyetlere yer vermemelidir.

4.2. Eğitime Başlarken Dikkat Edilecekler

Eğiticilerin eğitime başlamadan önce aşağıda belirtilen hususlara dikkat etmesi önemlidir:

- Katılımcıların özelliklerine ilişkin ön bilgileri edinmeli ve gruba ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Bu bağlamda katılımcı grubu oluşturan bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, kurum, hangi dezavantajlı grupla daha çok çalışmakta olduğu gibi durumları dikkate alınabilir. Eğitici, ayrıca kurum bilgisinden hareketle katılımcı grubun muhtemel sorun alanları, karşılaştıkları sosyal içerme konuları veya güçlü/zayıf oldukları alanlar üzerinde fikir yürüterek eğitim esnasında karşılaşılabileceği soru ve sorunlara ilişkin bilgilerini gözden geçirerek hazırlık yapmalıdır.
- Eğiticiler, uygulayacakları etkinlikleri önceden gözden geçirmeli ve etkinlik adımlarını titizlikle incelemelidir. Bilgi eksiklikleri varsa eğitim öncesinde gidermelidirler.
- Eğitim öğretim mesleğinden olmayanlar için etkinlikleri uygulamak/sunum yapmak rutin dışı bir iştir. Bu sebeple eğitim öncesi prova yapmak, daima eğiticinin kendine güvenini artırarak daha etkili bir eğitim sürdürmesini sağlayacaktır.
- Eğitici salona eğitim başlamadan en geç 20 dakika önce gelmelidir. Katılımcılar eğitim salonuna gelmeden önce salondaki oturma düzeninin eğitime uygun şekilde

planlanıp planlanmadığını kontrol etmelidir. Eğitimde oturma düzeni esnekler. Bu sebeple hareketli sandalyeler ve masalardan oluşan bir sınıf düzeni gerekmektedir. Program genellikle grup çalışmaları ile yürütüldüğünden eğitim sürecinin önemli bir bölümünde sınıf küme şeklinde dört-beş kişinin grup halinde çalışabileceği bir biçimde düzenlenmelidir. Ancak ilk ders için oturma düzeni sınıfın ortasında boşluk kalacak şekilde "U" şeklinde düzenlenmelidir.

- Salondaki bilgisayar, projeksiyon, ışık, ses düzeni gibi eğitimde kullanılacak araç ve gereçlerin kontrolleri yapılmalıdır.
- Eğitici, etkinliklerde kullanılacak materyal ve malzemelerin hazır ve yeterli olup olmadığını kontrol etmelidir.
- Eğitim salonunun ısıtma ve aydınlatma şartları ya da eğitimi engelleyecek herhangi bir problem olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Eğer binada görevli yardımcı personeller varsa (destek ekibi vb.) eğitici onlarla önceden tanışmalı ve eğitim esnasında da sıklıkla iletişim halinde olmalıdır.
- Eğitici genellikle tecrübe eksikliğinden süreçte kontrolü kaybedebileceği, kendisine yöneltilen sorulara cevap veremeyebileceği ya da söyleyeceklerini unutabileceği gibi nedenlerle heyecan ve endişe yaşayabilir. Böylesi durumla baş edebilmek için gerekli iki temel ön şart vardır. Bunlardan birincisi gerçekleştirilecek eğitimin içeriğine hâkim olmaktır. Bu bağlamda eğitici eğitimleri sırasında tüm etkinliklere aktif katılım sağlamak ve not almak önemli bir aşamadır. Ayrıca proje kapsamında geliştirilmiş olan eğitim kitaplarını okumak önemlidir. Heyecanı/kaygıyı yenmek için alınabilecek ikinci temel şart prova yapmaktır. Ek olarak katılımcılarla eğitim öncesinde tanışma, selamlaşma, eğitim ortamına önceden gelerek hazırlıkları yapma, nefes egzersizi gibi uygulamalar heyecanınızı yenmenize katkı sağlayacaktır.
- Eğitim salonunda acil durumlarda ihtiyaç duyulabilecek (su, peçete, yara bandı, kolonya, dezanfektan gibi) malzemeler hazır bulundurulmalıdır. Genel olarak eğitim verilecek mekânın önceden görerek görevlilerin gerekli düzenlemeleri yapmalarını sağlamak önemlidir.
- Eğitici, profesyonel bir tutum sergilemek için kıyafetine ve duruşuna dikkat etmelidir. Abartıya kaçmayan, temiz ve sade bir kıyafet giymesi önerilmektedir. Dik durmaya ve katılımcılarla göz teması kurmaya dikkat etmelidir.

4.3. Eğitim Sırasında Dikkat Edilecekler

Bu programda benimsenen öğretim yaklaşımı, iş birliğine dayalı ve aktif çalışmayı gerektirmektedir. Bu kapsamda süreç boyunca rehber niteliğinde genel olarak eğiticilerin dikkat etmesi gereken hususlar aşağıda sıralanmıştır:

- Katılımcılar ile mutlaka tanışma oyunlarını oynayarak eğlenceli bir yolla tanımaya özen gösteriniz.
- Dersin başında katılımcılara dersin sonucunda elde edecekleri kazanımları açık ve net bir şekilde ifade ediniz.
- Katılımcıların dikkatlerini toplamadan eğitime başlamayınız. Bu amaçla başınızdan geçen bir olayı anlatabilir, sosyal içermeye ilgili basında yer alan bir konuya kısaca değinebilirsiniz.
- Açıklama yaptığınız zamanları uzun tutmayınız. Ana noktaları akademik olmayan bir dille net bir şekilde açıklayınız.
- Etkinliklerin bir sıra içerisinde ve konu akışlarına uygun olarak hazırlandıklarını unutmayınız. Bu nedenle etkinlikleri uygularken sırasına ve sayılarına özen göstererek uygulamayı gerçekleştirmeye çalışınız. Uyarlamalar yaparken öncelik ve sonralık durumlarına dikkat ediniz.
- Katılımcıların mevcut bilgi ve tecrübelerini sürece mutlaka dâhil ediniz.
- Katılımcıların eğitime katılımlarını sağlamak ve eğitimin verimliliğini artırmak için uygun grupta stratejilerini kullanmaya çalışınız. Grupların sürekli aynı kişilerden oluşmamasına özen gösteriniz. Farklı bireyleri farklı gruplarda bir araya getirmeye çalışınız. Böylelikle grubun da birbirini tanımaya katkı sağlamış olacaktır.
- Gruplarda bir kişinin baskın olmamasına dikkat ediniz. Bu sebeple gruplar çalışırken daima aralarda dolaşarak gerekli müdahaleleri yapınız. Gerektiğinde etkinliğin bir sonraki aşamasında yeni bir grupta stratejisi uygulayınız.
- Grup çalışmalarında bazı gruplar önceki deneyimlerinin katkısıyla etkinliği daha kolay ve hızlı bir şekilde yaparken bazıları zorlanabileceklerdir. Grup çalışmaları sırasında bu şekilde zorlanan gruplara daha fazla destek veriniz. Gruplar çalışırken asla bir yerde oturmayınız ya da telefon vb. ile uğraşmayınız.
- Katılımcıların paylaşımlarını dinlerken acele etmeyiniz, hızlandırmaya çalışmayınız ya da sözlerini kesmeyiniz. Dikkatle dinleyerek anlatmaları ve açıklamaları için fırsat veriniz.
- Katılımcıları bilgiye boğmayınız. Konuyu mümkün olduğunca yalın ve doğrudan amaca yönelik şekilde sunmaya çalışınız.
- Katılımcıların eğitim aldıkları konuya dair bilgi eksiklikleri ve merak ettikleri noktalar varsa eğitim kitaplarını incelemelerini isteyiniz.
- Katılımcıların uzmanlık alan bilgisi gerektiren soru ve sorunlarında konu ile ilgili derinlemesine bilgi vermeye çalışmayınız. Yararlanabilecekleri kaynaklara ya da uzman kişilere yönlendirmeye çalışınız.

- Katılımcıların bir etkinlik hakkında yorum yapmak ya da düşüncelerini belirtmek istedikleri durumlarda etkinliğin sonuna kadar beklemeleri için müsaade isteyiniz. Belki de aklına takılan hususun etkinliğin sonunda cevaplanabileceğini belirtiniz. Etkinlikleri bölmemeye çalışınız.
- Katılımcılara dönüt verirken nesnel olunuz. Dönütünüzün yorumdan ziyade betimleyici olmasına özen gösteriniz. Şu tür cümlelerle başlayan dönütler veriniz: *"Gözlemlediğim kadarıyla....", "Şöyle yapıldığını gördüm....", "Sözlerinizde şuna dikkat ettim....", "İstenen ... olmasına karşın burada dile getirilmiş".*
- Dönütleri anında veriniz. Vereceğiniz dönütlerin daima yapıcı olmasına çaba gösteriniz.
- Etkinlikler içerisinde size verilen süreye uymaya çalışınız. Grubun performansına göre hızlı ya da yavaş ilerlediğiniz durumlar olacaktır. Ancak bu süreyi grup üyelerinin dikkatlerini dağıtmayacak şekilde planlamaya özen gösteriniz.
- Zaman kısıtlamaları nedeniyle bazı etkinliklerde uyarlamalara gidilmesi zorunluluğu doğarsa, eğiticilerin mutlak suretle giriş ve sonuç kısımlarından değil diğer bölümlerden uyarlamalar yapması önerilmektedir. Örneğin, tecrübe paylaşımı yapılırken beş kişi yerine iki kişiye söz verilmesi gibi. Aşağıda belirtilen uygulamalardan taviz verilmemesi önerilmektedir:
 - Her günün başında önceki gün işlenen konuların gözden geçirilmesi (yaklaşık 5-7 dakika).
 - Her günün sonunda o gün elde edilen kazanımların değerlendirilmesi. Gerek duyulduğunda katılımcıların ertesi gün için yapacakları hazırlıkların açıklanması (5-7 dakika).
 - Her dersin başında o derste elde edilecek kazanımların açıklanması (2-3 dakika)
 - Her dersin sonunda derste elde edilen kazanımların değerlendirilmesi (5 dakika)

4.4. Eğitim Ortamının Yönetilmesi

Eğitimin etkili bir şekilde hayata geçirilmesi, sürecin ve eğitim ortamının eğiticiler tarafından iyi yönetilmesi ile mümkün olacaktır. Yetişkinlerle çalışırken dikkat edilmesi gereken bazı durumlar aşağıda belirtilmiştir:

- Katılımcılar ile birlikte kısa bir sınıf kuralları listesi oluşturunuz (bkz. Etkinlik 1). Oluşturduğunuz sınıf kurallarını katılımcıların görebileceği bir yere asınız ve siz de bu kurallar listesine uyarak örnek olmaya çalışınız. Bu kurallarda özellikle "birbirinin sözünü kesmemek", "saygısız tutum ve davranışlar sergilememek", "polemiğe girmemek" gibi kuralların listeye girmesini sağlayınız. Kuralların nasıl gözetileceğini de yine sınıfta belirleyiniz.

- Yetişkinler çeşitli sorumlulukları nedeniyle devamsızlık yapabilirler, derslere geç gelebilir ya da erken ayrılabilirler. Devam-devamsızlık konularının takip edilmesini sağlayınız. Derslere geç kalma, erken ayrılma gibi durumların sayısını ve ne oranda kabul edileceğini katılımcılarla birlikte oluşturduğunuz sınıf kurallarında belirtiniz. Ancak sistematik olarak derse geç kalmak ya da erken ayrılmak gibi davranışları tolere etmeyiniz.
- Katılımcıların isimlerini mümkün olduğunca çabuk öğrenmeye çalışınız.
- Katılımcılar konuşurken onları aktif şekilde dinleyiniz (göz teması kurarak, söylediklerini özetleyerek, söyledikleri hakkında geri dönüt vererek vb.)
- Katılımcılar ile konuyu dağıtacak bir tartışmaya girmeyiniz. Aynı şekilde katılımcıların da birbirleriyle polemiğe girmelerine sınıf kurallarını hatırlatarak izin vermemeyiniz.
- Çeşitli nedenlerle grup üyeleri arasında yaşanabilecek gerginlikleri gözlemleyiniz. Bu veya farklı nedenle dâhil olduğu grupla çalışmak istemeyen katılımcıları başka gruba yönlendiriniz.
- Katılımcılar dersin içeriği ile ilgili olumsuz yorumlar yaparlarsa, programda ele alınması gereken konular olduğunu ve bu konudaki yapıcı eleştirilerini ders aralarında dinleyebileceğinizi belirtiniz. Ayrıca katılımcılara eğitimin sonunda gerçekleştirilecek değerlendirme etkinliklerinde görüşlerini paylaşabileceklerini belirtiniz.
- Birçok katılımcının belirli gruplara yönelik yanlış algıları, kalıp yargıları ya da ön yargıları olabileceğini daima göz önünde bulundurunuz. Dile getirilen ön yargılı bir ifadeyi düzeltirken veya bunu sorgulatırken daima dikkatli ve hassas olunuz. Katılımcıları yargılamayınız.
- Eğitim sürecine profesyonel bir şekilde yaklaşınız. Kendi ön yargı ve kalıp yargılarınızı yansıtmamak için dil kullanmamaya özen gösteriniz.
- Daima katılımcılardan somut isteklerde bulununuz. Konunun başka yönlerine kaymasına izin vermemeyiniz. Örneğin, eski hükümlülerle ilgili medyada okunan bir haberin paylaşılmasını istediğinizde katılımcıların sadece karşılaştıkları bir haberi paylaşmalarını sağlayınız. Talebiniz dışında ilave paylaşımlara izin vermemeyiniz.
- Katılımcıların fotoğraf ya da video çekmelerine eğer diğer katılımcıların izinleri yoksa onay vermemeyiniz ve etik ilkelere dikkat ediniz.
- Katılımcıların çektikleri video ve fotoğrafları sosyal medya ve diğer ortamlarda paylaşıp paylaşamayacaklarına dair grubun onayını almadan asla karar vermemeyiniz.
- Yetişkinler fiziki konforu önemserler. Bu sebeple katılımcıların fiziki konforlarını etkileyecek tüm olumsuz faktörleri mümkün olduğunca çabuk bir şekilde bertaraf ediniz.

- Eğitim sonunda katılımcıların eğitim ortamını düzenli ve temiz bir şekilde bırakmalarını sağlayınız.

4.5. Engeli Olan Bireylerle Çalışmak

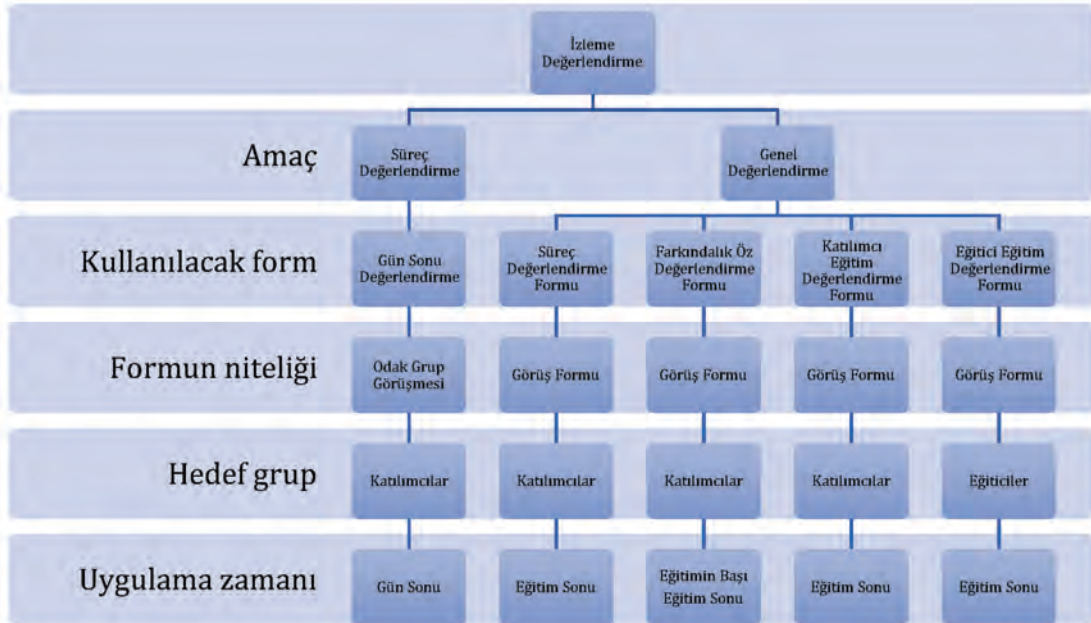
Hazırlanan bu eğitim programı kamu çalışanları, akademisyenler ve STK personellerine yönelik olduğundan eğitimlerden engeli olan bireyler de faydalanacaktır. Bu kapsamda eğitimcilerin dikkat etmesi gereken hususlar aşağıda belirtilmiştir.

- İşitme bozukluğu olan katılımcılarınızla iletişimi yazılı olarak gerçekleştirebilirsiniz. Eğer işaret dilini biliyorsanız işaret dili kullanmak daima faydalı olacaktır. İşitme engelli bireyler dudak okumada daha iyi olduklarından onların sizi rahatça görebilecekleri bir yerde oturmalarını sağlayınız. Eğer engeli olan kişi iletişim için belirli bir yazılım kullanıyorsa, onun tableti ya da telefonu aracılığı ile iletişime geçebilirsiniz.
- Görme engeli olan katılımcılarınıza programla ilgili çalışma yaprakları ve notları önceden veriniz. Eğer tablet gibi ekipmanları varsa bu materyalleri elektronik ortamda da sağlayabilirsiniz. Eğiticiyi daha rahat takip edebilmelerini sağlamak amacıyla sınıfın ön taraflarına oturmalarını sağlayınız. Daha sonra dersi yeniden dinleyebilmelerini sağlamak için özellikle anlatım yapılan bölümlerin görme engeli olan kişi tarafından ses kaydının yapılmasına izin veriniz. Materyallerde kullanılan görsellerde ne olduğunu ve herhangi bir etkinlik sırasında sizin ve diğer katılımcıların ne yaptıklarını onlara açıklayınız.
- Fiziksel engeli olan katılımcılar için mekânın erişilebilir olmasına önem veriniz. Tekerlekli sandalye kullanan katılımcıların binaya, sınıfa ve oturacağı yere rahatça erişebilmesini sağlayacak önlemleri alınız (asansörün erişime açılması, hareketli rampa edinilmesi gibi). Eğer sınıfta kullanılacak masa vs. tekerlekli sandalye için uygun değilse değiştirilmesini sağlayınız.
- Özellikle görme ve işitme engeli olan katılımcıları program sürecinde iyi bir şekilde yönlendirmek için sık sık daha önce hangi amaçla ne yapıldığı, şimdi hangi amaçla ne yapılacağı şeklinde bilgilendirme yapınız. Öğretimin doğal bir parçası ipuçlarıdır. Bu sebeple ders başında “bugünkü ilk etkinliğimiz” ifadesini kullanırken, ders sürecinde “şimdi ikinci etkinliğe geçiyoruz”, ders sonuna doğru “şimdi değerlendirme yapacağız” şeklinde ipuçları vermek önemlidir. Aynı şekilde zaman açısından ne durumda olduğun ve dersin bitimine kaç dakika kaldığı bilgisi paylaşılmalıdır.
- Engeli olan bireylerin diğer katılımcılara göre daha yavaş yazıp konuşabileceklerini dikkate alarak hareket ediniz. Sık sık ele alınan ana hususların altını çiziniz. Etkinliklere aktif bir şekilde katılmaları için onları cesaretlendiriniz.

5. DEĞERLENDİRME NASIL YAPILMALIDIR?

Gerçekleştirilecek olan izleme ve değerlendirme, uygulanan eğitim programının hedef kitlenin (kamu personeli, akademisyenler ve STK çalışanları) sosyal içermeye yönelik kapasitelerini ne ölçüde geliştirdiğine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, izleme ve değerlendirme sürecinde katılımcıların ve eğiticilerin programın yapısı ve süresi, programda yer alan etkinlik, öğretim yaklaşımları ve materyallerin uygunluğu konularında görüşlerinin alınması, eğitime karşı tutumlarının incelenmesi ve öğrenme ve ilerleme düzeylerinin ölçülerek değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Programda izleme ve değerlendirme süreci Şekil 1'de açıklandığı gibi çeşitli veri toplama araçları kullanılarak hem süreç hem de sonuç değerlendirmesi şeklinde gerçekleştirilecektir.

İzleme ve değerlendirme sürecinde toplanacak veriler amaçlarına göre iki grupta toplanmıştır. Birinci grupta eğitimler esnasında her günün sonunda yapılacak Gün Sonu Değerlendirme yer almaktadır. Gün Sonu Değerlendirme süreç değerlendirmesi amacı taşımaktadır. İkinci grupta ise Genel Değerlendirme vardır. Genel Değerlendirmede eğitime yönelik genel değerlendirmeyi yapmak amacıyla tasarlanmış formlar yer alır.

Şekil 1. İzleme ve Değerlendirmede Kullanılacak Veri Toplama Araçları

5.1. Gün Sonu Değerlendirme

Eğitimler esnasında her günün sonunda gerçekleştirilecek süreç değerlendirmesidir. Eğitimin birinci, ikinci ve üçüncü günlerinin sonunda her sınıftan gönüllü olarak seçilen birkaç kişinin katılımıyla odak grup görüşmeleri yapılacaktır. Odak grup görüşmelerine mümkün olduğunca farklı kişilerin katılım sağlanmasına çalışılmalıdır.

Odak grup görüşmesinin iki amacı vardır. Birinci amacı sürecin kendi içinde kapsayıcılığını ortaya çıkarmaktır. Başka bir ifade ile gün içerisinde sosyal içermeye aykırı herhangi bir durum yaşanıp yaşanmadığı belirlenmeye çalışılacaktır. İkinci temel amacı ise katılımcıların eğitime yönelik genel değerlendirmelerini almaktır. Odak grup görüşmeleri yukarıda belirlenen iki temel soru çerçevesinde yapılandırılmamış bir şekilde her günün sonunda ve eğiticiler tarafından gerçekleştirilecektir. Bu sayede katılımcılardan hem eğitimler hem de eğiticilerle ilgili daha objektif dönütler alınabilecek ve süreç içinde eğitim uygulamaları daha etkili hale getirilebilecektir. Odak grup görüşmelerinde kullanılabilecek sorular **Ek 16.5’de** verilmiştir.

5.2. Genel Değerlendirme Formları

Eğitimin sonunda eğitim sürecinin tamamını değerlendirmek üzere dört form hazırlanmıştır. Bu formlar sırası ile; **Öz Değerlendirme Formu, Farkındalık Değerlendirme Formu, Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formu ve Eğitici Eğitim Değerlendirme Formu’dur.**

5.2.1. Öz Değerlendirme Formu

Eğitim sürecinin değerlendirilmesinde kullanılacak formlardan birisi Öz Değerlendirme Formu’dur (bkz. Ek 16.1). Bu form tüm sınıflarda katılımcılar tarafından bireysel olarak doldurulacaktır. Form beş bölümden oluşmaktadır:

- Birinci bölümünde katılımcılardan somut olarak eğitim boyunca öğrendikleri en önemli üç konuyu belirtmeleri istenmektedir.
- Öğrenme ve duygular arasında pozitif bir korelasyon olmasından hareketle formun ikinci bölümü katılımcıların süreçte kendilerini nasıl hissettiklerini ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulmuştur.
- Verilen eğitimlerin nihai amacı bir değişim sürecini tetiklemek olduğundan üçüncü bölümde katılımcılara bu eğitimde öğrendiklerinden hareketle kendi uygulamalarında herhangi bir değişiklik meydana gelip gelmeyeceği sorulmaktadır.
- Katılımcılara dördüncü bölümde eğitimde işlenmiş olan konulardan kavrayamadıkları hususlar olup olmadığı sorulmaktadır.

- Sonuncu bölüm ise bizatihi verilen eğitimin kendi içinde ne kadar kapsayıcı olduğunun belirlenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Buna göre katılımcılardan eğitim boyunca sosyal içermeye uygun olmayan herhangi bir davranış ya da olayla karşılaşmış ve karşılaşmadıklarını belirtmeleri istenmektedir.

5.2.2. Farkındalık Değerlendirme Formu

Farkındalık Değerlendirme Formu (bkz. Ek- 16.2) katılımcıların eğitimin kazanımlarını ne ölçüde edindiklerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Form eğitimin sonunda kullanılmak üzere tasarlanmış olsa da istenildiği takdirde katılımcılara eğitimden önce ve eğitimden sonra (ilk test – son test şeklinde) uygulanarak eğitimin katılımcıların sosyal içermeye ile ilgili farkındalıklarına olan katkısını değerlendirmek için de kullanılabilir. Farkındalık Değerlendirme Formu, eğitimin içeriğini yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Formda eğitimin kazanımlarına paralel olarak hazırlanmış toplam 20 soru bulunmaktadır. Katılımcılar formda yer alan her bir maddede kendileri için uygun olan seçeneği (Hayır, Kısmen ve Evet) işaretleyecektir.

5.2.3. Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formu

Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formu (bkz. Ek 16.3), eğitimi tamamlayan her bir katılımcı tarafından eğitimin sonunda doldurulacak ve katılımcıların eğitimin içeriği, yapılan etkinliklerin verimliliği, süre, öğrenme ortamı ve eğitimde kullanılan malzemelerle ilgili görüşlerini belirtmelerine imkân sağlayan bir formdur.

5.2.4. Eğitici Eğitim Değerlendirme Formu

Eğitici Eğitim Değerlendirme Formu (bkz. Ek 16.4), eğitim sürecinde görev almış eğiticilerin eğitim süreci sonunda dolduracakları bir formdur. Form, eğiticilerin eğitimin içeriği, yapılan etkinliklerin verimliliği, süre, öğrenme ortamı ve eğitimde kullanılan malzemelerle ilgili görüşlerini belirtmelerine imkân sağlamaktadır.

6. FORMLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gün sonunda gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinin temel amacı eğiticinin süreç boyunca kendi uygulamalarının etkililiğini ve verimliliğini görmesini ve buna bağlı olarak gerekli değişiklikleri çok geç olmadan yapmasını sağlamaktır. Bu sebeple gün sonunda gerçekleştirilecek odak grup görüşmeleri informal olarak eğitici tarafından değerlendirilecektir. Bu değerlendirmede eğitici eğitim ortamının yeterince kapsayıcı olup olmadığına ve eğitim sürecinin katılımcılar açısından ne derece verimli geçtiğine odaklanmalıdır. Her günün sonunda yapılan değerlendirmeler ışığında ertesi gün eğitici gerekli önlemleri almalıdır. Örneğin, katılımcılar odak grup görüşmesinde gün içinde yeterince düşünce ve deneyimlerini paylaşamadıklarını belirtmişlerse, eğitici ertesi gün onlara daha çok söz hakkı vermek üzere planlama yapmalıdır.

Eğitim sürecinin sonunda hayata geçirilecek olan genel değerlendirme araçları da ilgili kurumlar tarafından analiz edilecektir.

7. EĞİTİM PROGRAMI

Gün	Ders Saati	Konu	Konu Alt Başlıkları	Amaç	Öğrenme Çıktıları	Etkinlik, Sunum ve Eğitim Kitabı
1. Gün	1 ders	Tanışma	- Tanışma ve ısınma etkinlikleri - Sınıf kuralları - İçeriğin tanıtılması	Katılımcıları birbirleri ile tanıştırmak, katılımcılarla birlikte eğitim boyunca uyulacak sınıf kurallarını belirlemek ve programın içeriğini tanıtmak.	Katılımcılar; - Birbirlerinin adlarını öğrenir. - Grup dinamiği oluşturur. - Sınıf kurallarını belirler. - Program içeriği hakkında bilgi sahibi olurlar.	Etkinlik 1 Sunum 1
	1 ders	Kapsayıcı Kamu Hizmeti	- Kamu hizmetinin doğası - Hak temelli kamu hizmeti vermenin önemi	Katılımcıları kamu hizmetinin özellikleri konusunda bilgilendirerek kamuda hizmet veren çalışanların iş yaşamlarında hangi tutum ve davranışları sergilemeleri gerektiği hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak.	Katılımcılar; - Kamu hizmetinin doğası hakkında düşünür. - Kamuya hizmet veren çalışanların kapsayıcı olmayan tutum ve davranışlarını fark eder. - Hak temelli kamu hizmeti vermenin önemini kavrar.	Etkinlik 2 Sunum 2 Kapsayıcı Kamu Hizmeti Kitabı
	4 ders	Sosyal İçermede Temel Kavramlar	- Kalıp yargı - Ön yargı - Ötekileştirme (iç ve dış grup) - Ayrımcılık - Sosyal dışlama ve dışlanma - Sosyal içerme	Katılımcıları eleştirel düşünmeye ve empati yapmaya sevk ederek kapsayıcı kamu hizmeti ile ilişkili temel kavramlar hakkında bilgilendirmek.	Katılımcılar; - Kalıp yargı, ön yargı, ötekileştirme (iç grup ve dış grup), ayrımcılık ve sosyal dışlama uygulamalarının gündelik hayatımızda nasıl kolayca ortaya çıktığını fark eder. - Sosyal dışlamaya maruz kalmış insanlara yönelik empati geliştirir. - Kalıp yargı, ön yargı, ötekileştirme, ayrımcılık, sosyal dışlama ve sosyal içerme kavramlarını analiz eder. - Sosyal içermenin önemini kavrar.	Etkinlik 3 Sunum 3 Sosyal İçermede Temel Kavramlar Kitabı
2. Gün	4 ders	Türkiye’de ve Dünyada Dezavantajlılık	- Dezavantajlılık kavramı - Dezavantajlı fertlerin ve grupların özellikleri	Katılımcıların dezavantajlılık ve dezavantajlıların karşılaştıkları problemler konusunda farkındalıklarını artırmak.	Katılımcılar; - Dezavantajlılık kavramını ve dezavantajlılığın şartlara göre değişebileceğini kavrar. - Toplumsal yaşama katılım bakımından dezavantajlı gruplar olduğunu fark eder. - Dezavantajlı grupların haklarına erişimde karşılaştıkları sorunları kavrar. - Türkiye’de bazı dezavantajlı gruplar hakkında genel bilgilere sahip olur. - Bu grupların varsa karşılaştıkları sorunlar hakkında farkındalıklarını artırır.	Etkinlik 4 Sunum 4 Etkinlik 5 Sunum 5 Türkiye’de ve Dünyada Dezavantajlılık
	2 ders	Yasal Çerçeve	Sosyal içermeye ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat	Katılımcıları sosyal içermeye ilişkin yasal çerçeve ile ilgili bilgilendirerek insan hakları konusunda farkındalıklarını arttırmak.	Katılımcılar; - İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ışığında temel insan haklarını kavrarlar. - Temel insan haklarına erişimde yaşanan sorunları değerlendirebilirler. - Sosyal içermeye ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat hakkında farkındalık kazanır.	Etkinlik 6 Sunum 6 Etkinlik 7 Sunum 7 Kapsayıcı Kamu Hizmeti Kitabı

3.Gün	2 ders	Kendi Ön Yargıları Hakkında Yanıttıcı Düşünme	• Kamu hizmetinde önyargı ve kalıp yargıyı fark etme becerileri	Katılımcıların bazı dezavantajlı gruplara karşı toplumsal ve kendi ön yargı ve kalıp yargıları hakkında düşüncelerini sağlayarak, bu grupların nasıl kapsanabileceği hakkında farkındalıklarını artırmak.	Katılımcılar; • Dezavantajlı gruplara yönelik kendi/toplumsal kalıp yargılarını sorgular ve ön yargılarını fark eder. • Dezavantajlı grupları "dışlamadan" "içermeye" giden basamakları fark eder. • Dezavantajlı grupları sosyal olarak içermek için kişisel olarak neler yapılması gerektiği hakkında düşünür.	Etkinlik 8 Sunum 8 Sosyal İçermeye Temel Kavramlar Kitabı
	4 ders	Sosyal İçermeye İletişim	• Kapsayıcı iletişimin özellikleri • Aktif dinleme • Empati • Çatışma yönetimi (zor müracaatçılarla çalışma)	Katılımcıların kapsayıcı iletişim becerilerini geliştirmek.	Katılımcılar; • İletişimde doğru soruları sormanın ve doğru geri bildirim vermenin önemini kavrar. • Sosyal içermeye iletişim becerilerini geliştirir. • Kamu hizmetlerinde koşulsuz kabulün önemini fark eder. • Aktif dinleme ve empati becerilerini geliştirir. • Çatışma yönetimi becerilerini geliştirir.	Etkinlik 9 Sunum 9 Etkinlik 10 Sunum 10 Etkinlik 11 Sunum 11 Etkinlik 12 Sunum 12 Sosyal İçermeye İletişim Kitabı
	3 ders	Sosyal İçermeye Duygu Yönetimi	• Kamusal hizmetlerde duyguların etkisi	Katılımcıların duygu yönetme becerilerini geliştirmek, uygun duygu düzenleme stratejisini fark etmesini sağlamak.	Katılımcılar; • Düşünce-duygu ve davranış arasındaki ilişkiyi kavrar. • Çalışma yaşamlarında sosyal içermeyi engelleyen duygularını nasıl yöneteceklerini fark eder. • Çalışma yaşamında uygun duygu düzenleme stratejisini kullanmanın önemini fark eder.	Etkinlik 13 Sunum 13 Sosyal İçermeye Duygu Yönetimi Kitabı
	2 ders	Öz Bakım Alanları	• Psikolojik, sosyal ve fiziksel öz bakım • Psikolojik dayanıklılık, esneklik konusu eklenebilir. • Tükenmişlik	Katılımcıların öz bakımın hizmet kalitesindeki önemini, öz bakım alanlarını fark etmeleri ve öz bakım için yapılması gerekenleri kavramalarını sağlamak.	Katılımcılar; • Öz bakımın hizmet kalitesindeki önemini fark eder. • Tükenmişliğe yol açan örnekler üzerinden öz bakım becerilerini geliştirmenin önemini fark eder.	Etkinlik 14 Sunum 14 Psikolojik Dayanıklılık ve Öz Bakım Kitabı
4.Gün	1 ders	Eylem Planı	• Sosyal içermeye dayalı bir kamu hizmeti için personelde meydana gelmesi gereken değişim	Katılımcıların eğitimden edindikleri bilgi ve becerileri uygulamaya geçirmek için planlama yapmalarını sağlamak.	Katılımcılar; • Çalışma yaşamlarında gerçekleştirecekleri değişimlere yönelik eylem planı oluşturur.	Etkinlik 15 Sunum 15
	1 ders	Genel Değerlendirme	• Eğitimin değerlendirilmesi	Katılımcıların eğitimden edindikleri bilgi ve becerileri değerlendirmek.	Katılımcılar; • Öz değerlendirme yaparak süreçteki deneyimleri ve kazanımlarıyla ilgili olarak yanıttıcı düşünür. • Sonuç değerlendirme amacıyla eğitim değerlendirme formlarını doldurur.	Etkinlik 16 Sunum 16

ETKİNLİK 1

ETKİNLİĞİN ADI: Tanışma

AMAÇ: Katılımcıları birbirleri ile tanıştırmak, katılımcılarla birlikte eğitim boyunca uyulacak sınıf kurallarını belirlemek ve program içeriğini tanıtmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Birbirlerinin adlarını öğrenir.
- Grup dinamiği oluşturur.
- Sınıf kurallarını belirler.
- Program içeriği hakkında bilgi sahibi olurlar.

MATERYAL:

- 1 adet fon kartonu,
- Katılımcı sayısı kadar A4 kâğıdı.
- Sunum 1

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Katılımcıları selamladıktan sonra ilk dersin amacının birbirimizi tanımak, birlikte geçireceğimiz dört günlük sürede zarfında dikkat etmemiz gereken hususları belirlemek üzere sınıf kurallarını oluşturmak ve program hakkında genel bilgi edinmek olduğunu söyleyiniz. (3 dk.)

2. Selamlaşma

Tüm katılımcılar müzik eşliğinde sınıf içerisinde serbestçe yürümeye başlarlar. Katılımcılar bir süre yürüdükten sonra müzik kesilir ve ilk karşılaştıkları kişiye “Merhaba, nasılsın?” diye sorarlar. Daha sonra müzik tekrar başlatılır ve katılımcılar serbest yürüyüşe devam ederler. Müzik durduğunda katılımcılar yine ilk karşılaştığı kişiye selam verirler. Gruptaki üyelerin büyük bir kısmı birbiriyle selamlaşana kadar etkinlik bu şekilde sürdürülür. (5 dk.)

3. Tanışma

Eğitici tüm katılımcılara birer A4 kâğıdı dağıtır. Katılımcılardan boş kâğıtlara ellerini koymaları ve çizmeleri istenir. Katılımcılardan çizdikleri el resimlerinin her bir parmağına kendilerini anlatan (işaret eden) bir özellik yazmaları istenir.

Katılımcılara parmaklara yazacakları özelliklerin diğer katılımcılar tarafından tahmin edilebilir özellikler olmasına dikkat etmeleri uyarısı yapılabilir. Ayrıca katılımcılar çizdikleri elleri istedikleri şekilde renklendirebilirler (boyama, süsleme vb.)

Tüm katılımcılardan çizimlerini tamamladıklarında kâğıtları katlayarak sınıfın ortasında belirlenen bölgeye bırakmaları istenir. Eğitici kâğıtları karıştırır.

Katılımcıların her birinin elinde bir kâğıt olması sağlanır. Katılımcılara söz verilerek ellerinde kâğıtları açıp kâğıtlarda yazan özellikleri yüksek sesle okumaları ve kime ait olduğunu tahmin etmeleri istenir. Tahminler alındıktan sonra uygun eşleştirmeler yapılarak etkinlik sonlandırılır. **(12 dk.)**

4. Farkındalık etkinliği

Katılımcılardan ortamda serbest şekilde dolaşmaları istenir. Bu esnada içinde bulundukları mekânı gözlemlemeleri ve çeşitli eşyalara odaklanmaları istenir. Eğitici komutu ile herkes durur ve eğitici seçtiği birisine “ne gördüğünü?” sorar. Tekrar yürümeye başlanır ve eğitici birkaç kere grubu durdurarak ne gördüklerini sorar. Grubun yürüyüş hızı her defasında artırılır.

İkinci aşamada eğitici katılımcılardan odada belirledikleri iki nokta arasında hızlıca yürümelerini ister. Bu tur birkaç kere tekrarlandıktan sonra eğitici grubu durdurarak “bu sefer ne gördüklerini” sorar. İkinci turda katılımcılar bir görevi hızlıca ifa ettiklerinden ilk seferde olduğundan çok daha az şeye odaklanmışlar ve gözlemlemişlerdir.

Katılımcılara iş hayatında da kendilerine verilen görevi yerine getirirken dışsal farkındalıklarının azaldığı durumlarda hizmet alanların özelliklerini ve onların birçok ihtiyaçlarını gözlemleyemeyeceklerini sorgulamaları sağlanır. **(8 dk.)**

5. Sınıf kuralları

Katılımcılardan grupların etkili bir şekilde işlemlerini sağlayan ve engel olan davranışları düşünmelerini isteyiniz. Bu kapsamda bir fon kâğıdını tahtaya asarak eğitim boyunca kullanılacak sınıf kurallarını belirleyeceğinizi söyleyiniz. Bu süreçte sınıftan gönüllü bir kişiyi seçerek ortak alınmış kararları fon kartonuna yazmasını sağlayınız. **(16 dk.)**

Kurallarda dile getirilebilecek örnek bazı davranışlar şu şekilde olabilir:

- Herkesçe kabul edilen mazereti olmadığı müddetçe kimse devamsızlık yapamaz.
- Herkes eğitim sürecindeki gündelik işlerini, ders saatlerini göz önüne alarak planlar.
- Ders sürecine herkes aktif olarak katılır.
- Başkalarının söyledikleri aktif olarak dinlenir.
- Dönütler ve itirazlar yapıcı bir anlayışla yapılır.

EĞİTİCİYE NOT

Sınıf kurallarının yazımı bittikten sonra herkes tarafından görülebilecek uygun bir yere asınız ve tüm eğitim boyunca orada kalmasını sağlayınız.

6. Programın tanıtımı

Eğitici, 7. Eğitim Programı (Bkz. sy. 15) başlığında yer alan tablodan hareketle dört gün boyunca katılımcıların hangi konularda eğitim alacaklarını, bu süreçte nasıl bir eğitim anlayışının benimseneceğini açıklar. **(6 dk.)**

ETKİNLİK 2

ETKİNLİĞİN ADI: Kamu hizmetinin doğası

AMAÇ: Katılımcıları kamu hizmetinin özellikleri konusunda bilgilendirerek kamuda hizmet veren çalışanların iş yaşamlarında hangi tutum ve davranışları sergilemeleri gerektiği hakkında çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Kamu hizmetinin doğası hakkında düşünür.
- Kamuya hizmet veren çalışanların kapsayıcı olmayan tutum ve davranışlarını fark ederler.
- Hak temelli kamu hizmeti vermenin önemini kavrarlar.

MATERYAL:

- 10 adet A3 kâğıdı,
- Sunum 2
- Kapsayıcı Kamu Hizmeti kitabı.

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Katılımcılara bu derste kamu hizmetinin doğası hakkında düşünecekleri ve kamuya hizmet veren çalışanların iş yaşamlarında nasıl davranmaları gerektiğine dair çıkarımlarda bulunacakları belirtilir. **(2 dk.)**

2. Sınıf 3-4 kişilik gruplara ayrılır. Gruplara kamu hizmetinin doğası hakkında bir çalışma yapılacağı belirtilir. Her gruba aşağıdaki sorulardan bir tanesi verilerek bununla ilgili düşüncelerini bir kâğıda liste halinde yazmaları istenir. **(7 dk.)**

- Kamu hizmetinde kapsayıcılık ne anlama gelir?
- İçinde yaşadığımız toplumda kapsayıcı değerler nelerdir?
- İçinde yaşadığımız toplum hangi açılardan farklılıkları içermektedir? (Her açıdan birbirine benzer özellikteki insanlardan mı oluşmaktadır?)
- Kapsayıcı bir kamu hizmetinin toplumsal sonuçları neler olabilir?
- Kapsayıcı olmayan bir kamu hizmetinin toplumsal sonuçları/maliyetleri neler olabilir?

EĞİTİCİYE NOT

Yukarıdaki sorulardan bazılarını ya da hepsini sınıf mevcuduna göre iki gruba verebilirsiniz. Alternatif olarak eğer bir grup kendi buldukları bir soru hakkında çalışmak isterse izin veriniz.

3. Gruplardan listelerini sınıfla paylaşmaları istenir. Ardından eğitici, insan temelli bir anlayışla kamu hizmeti sunmanın önemini vurgulamak için aşağıdaki metni sınıfla paylaşır. **(7 dk.)**

Hizmet sunduğumuz kişi kim olursa olsun, ne düşünüyorsa düşünsün, dili ne olursa olsun, rengi nasıl olursa olsun, neye inanırsa inansın, hangi kültüre sahip olursa olsun, sosyal statüsü ne olursa olsun karşımızdaki kişide önce insanı görebilmeliyiz. Karşımızdakinin varlığına izin vermeliyiz, onun da en az kendimiz kadar insan olarak var olma hakkı olduğunu bilmeliyiz. Ve ona sadece insan olduğu için saygı göstermeliyiz. Çünkü ortak yanımız insanlığımız.

4. Kamu hizmetinin kapsayıcılık açısından doğasını katılımcılara aktarmak amacıyla, Sunum 2 gerçekleştirilir. **(12 dk.)**

5. Katılımcılar 3-4 kişilik gruplara ayrılarak etkinlik sürecinde yapılan açıklamalar çerçevesinde kapsayıcı bir kamu hizmeti için hizmet sağlayıcıların nelere dikkat etmesi gerektiği hakkında düşünmeleri istenir.

Gruplara A3 boyutunda kâğıt dağıtılarak kendi deneyimlerinden hareketle gerçekleştirdiği kamu hizmetinde yeterince kapsayıcı olmayan bir çalışanın portresini ve özelliklerini belirlemeleri istenir. Bunun için katılımcılara aşağıdaki şekilde gösterildiği gibi A3 kâğıdının ortasına büyükçe bir çember çizmeleri ve profili bu çember içine resmetmeleri söylenir. Çemberin kenarlarındaki boşluklara bu kişinin kapsayıcılığa uymayan özellikleri belirtilir (Örneğin, kaba, duyarsız, güler yüzlü değil, aktif dinleme yapmaz vb.). **(7 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Grupların resmi kendi belirledikleri şekilde (kadın ya da erkek, uzun/kısa saçlı, bıyıklı/bıyıksız gibi) oluşturmalarını sağlayınız.

6. Gruplardan gerçekleştirdikleri çizimleri tüm sınıfla paylaşımları istenir. Paylaşım yapılırken eğitici tarafından tahtaya grupların dile getirdikleri kapsayıcı olmayan bir çalışanın özellikleri listelenir. **(12 dk.)**

Tüm katılımcıların kendi iş yaşamlarında farkında olmadan bu tür davranışları ne oranda sergilediğini düşünmeleri istenir.

EĞİTİCİYE NOT

Katılımcıların çizimleri sınıfta uygun bir yere asılabilir.

7. İnsan onuruna dayalı hizmet sunmanın kapsayıcı kamu hizmetindeki önemini vurgulamak için aşağıdaki açıklama yapılarak ders sonlandırılır: **(3 dk.)**

Bir insan, maruz kaldığı muamelelerle kendisini aşağılanmış hissedebilir. Ancak insan maruz kaldığı bir muameleyle insanlığından ve onurundan bir şey kaybetmez. İnsan onuruna zarar veren davranış, insan değerlerine aykırı davranışlarda bulunmaktır. Biz onurumuzu maruz kaldıklarımızla değil, yaptığımız davranışlarla koruruz. İnsan onuru, eylemlerimizde insan kalabilmekle ilgilidir. İnsan dışı muamele görmek insanı küçültmez sadece muameleyi yapanı küçültür. O halde kapsayıcı kamu hizmeti sunmak, iyi veya kapsayıcı davranmanın ötesinde bizim insan olduğumuz için insan onuruna uygun davranabilmemize bağlıdır.

ETKİNLİK 3

ETKİNLİĞİN ADI: Ötekileştirme ve sosyal dışlamanın doğası

AMAÇ: Katılımcıları eleştirel düşünmeye ve empati yapmaya sevk ederek kapsayıcı kamu hizmeti ile ilişkili temel kavramlar hakkında bilgilendirmek.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Kalıp yargı, ön yargı, ötekileştirme (iç grup ve dış grup), ayrımcılık ve sosyal dışlama uygulamalarının gündelik hayatımızda nasıl kolayca ortaya çıktığını fark ederler.
- Sosyal dışlamaya maruz kalmış insanlara yönelik empati geliştirirler.
- Kalıp yargı, ön yargı, ötekileştirme, ayrımcılık, sosyal dışlama ve sosyal içerme kavramlarını analiz ederler.
- Sosyal içermenin önemini kavrar.

MATERYAL:

- Anahtarlık (2 adet),
- Balon (en az 5 adet),
- Göz bandı (2 adet),
- Üzerinde 0'dan 9'a rakamlar yazılı A4 kâğıtları (2 set),
- Sunum 3,
- Sosyal İçermede Temel Kavramlar kitabı

SÜRE: 50+50+50+50 dk.

İŞLENİŞ

1. Katılımcılara dersin temel amacının çeşitli oyunlar aracılığı ile onlara grup bilinci kazandırmak ve eğlenceli vakit geçirmek olduğunu söyleyiniz. **(5 dk.)**

Eğiticiye Not: Bu dersteki 5 no'lu maddede yer alan çalışma (Ek-3.1) manipüle edilmiş bir oyundur ve bu sebeple öncesinde katılımcılara oyunun doğası hakkında bilgi verilmemesi çok önemlidir. Bu sebeple dersin amacı hakkında ek soru soran katılımcılara “eğitimin sıkıcı geçmemesi için tasarlanmış bazı oyunlar oynayacağız”, “grup aidiyetimizin gelişmesini sağlayacağız” şeklinde cevap veriniz.

2. Grubu gözlemleyerek aşağıda belirtilmiş olan ölçütlerden birisi ya da sizin seçeceğiniz başka bir ölçüte göre eşit sayıda olacak şekilde ikiye ayrılmasını sağlayınız. **(5 dk.)**

- Kıyafetlerinde birden çok renk olanlar (nispeten renkli giyinenler) ile nispeten sade (tek renk) giyinenler.
- Kıyafetlerinde gri/siyah renk olanlar ve olmayanlar.
- Ayakkabı rengi siyah olanlar ve olmayanlar gibi.

3. Gruplardan kendi grubunun ve diğer grubun özelliklerini listeledikten sonra aşağıdaki şekilde bir tabloya yazarak sınıfla paylaşımları istenir. **(20 dk.)**

Bizim grubun özellikleri	Diğer grubun özellikleri
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

Gruplardan neden bu özellikleri dile getirdikleri hakkında dönüt alınız. Özellikle diğer grubu kötüleyen kelimelere odaklanarak daha yeni tanıştıkları ya da zaten önceden tanıdıkları insanların olduğu grup hakkında böylesi olumsuz düşünceleri nasıl geliştirdiklerini düşünmelerini sağlayınız.

EĞİTİCİYE NOT

Bu etkinlikte genellikle gruplar diğer grupla ilgili önce “masum/olumlu” kabul edilebilecek özellikleri sıralarlar. Ancak diğer grubun yazdıklarını işittikçe ve “olumlu” kabul edilebilecek şeyler azaldıkça kendi gruplarını övecek ve diğer grubu kötüleyecek özelliklerin sıralanmaya başlaması muhtemeldir. Eğer gruplar birbirlerinin yazdıklarını duymayacak şekilde iseler siz gruplar arasında dolaşarak grupların birbirleri hakkında yazdığı nispeten olumsuz ifadeleri diğer grupla paylaşınız.

4. Katılımcılardan gündelik hayatımızda hangi gruplara yönelik böylesi düşünceler geliştirdiklerini paylaşmaları istenir. (20 dk.)

Çay-kahve arası (10 dakika)

5. Katılımcılara artık eğlenme zamanının geldiğini söyleyerek bir yarışma oyunu oynayacaklarını belirtiniz. İhtiyaç duyarsanız oynanacak oyundan grup aidiyeti hakkında çıkarımlar yapacağımızı da söyleyebilirsiniz. (10 dk.)

Oyun öncesinde katılımcılara oyunla ilgili aşağıdaki açıklamaları yapınız:

- Bu bir yarışma oyunudur.
- Sınıf üç gruba ayrılacak ve gruplar diğerleriyle çeşitli oyunlar aracılığıyla yarışacaktır. Her oyunun puanı farklıdır. Oyunun sonunda en çok puanı toplayan grup birinci olacaktır.

- Gruplarınız belli olduktan sonra sınıfın bir köşesini kendi alanınız olarak seçin. Grubunuza bir isim verin hatta grubunuzla ilgili bir şarkı bir slogan bile belirleyebilirsiniz.

Daha sonra sınıftaki kişilere sırasıyla 1, 2 ve 3 şeklinde numara atayınız. Dolayısıyla eğer sınıf 25 kişi ise 9 kişiye 1 rakamı, 8 kişiye 2 rakamı ve 8 kişiye 3 rakamı atanmış olacaktır. Ardından 1 rakamı atanmışları sınıfın bir köşesine, 2 rakamını diğer köşesine, 3 rakamı atanmışları da başka bir köşeye göndererek kendi gruplarına isim/slogan bulmalarını isteyiniz.

EĞİTİCİYE NOT

Eğer gruplar arasında cinsiyet, yaş, engeli olma vb. açıdan dengesizlikler oluşmuşsa, bazı kişilerden dengeyi sağlamak için diğer gruptaki katılımcılarla yer değiştirmesini isteyiniz.

Üç grup oluşturulduktan sonra yarışma puanlarını belirleyecek jürinin seçilmesi gerektiğini belirterek her gruptan bir kişiyi kendi jüri temsilcileri olarak belirlemelerini isteyiniz.

EĞİTİCİYE NOT

Jürilerin iletişimi kuvvetli ve diğerlerini oyunun adil olduğuna ikna edebilecek özellikte kişiler arasından seçilmesi önemlidir. Bu sebeple süreçte yaptığınız gözlemlerden hareketle bu işe en uygun kişilerin seçilmesini sağlamaya çalışınız.

Gruplar kendileri için slogan/isim belirlemeye çalışırken siz jüri olarak seçilen kişilere oyunun kurallarını anlatacağınızı söyleyerek onları sınıfın dışına çıkarıp aşağıdaki açıklamayı yapınız ve Ek-3.1'in bir kopyasını onlara veriniz.

Bu kazananın ve kaybedenin önceden belli olduğu adil olmayan bir oyundur/yarışmadır (1. Grup birinci, 2. Grup ikinci ve 3. Grup üçüncü olacaktır). Sizin göreviniz grupların bunun adil bir oyun olduğunu ve puanlamaları adilane şekilde dağıttığınızı düşünmelerini sağlamaktır. Size vereceğim yönergede her oyun için hangi gruba kaç puan vereceğiniz ve süreçte ne tür açıklamalar yapabileceğinizle ilgili fikirler yer almaktadır. Sizin göreviniz oyuncuların motivasyonlarını yüksek tutarak bir şekilde oyunu kazanabileceklerine ikna etmek ve oyunun sonuna kadar sürece dâhil olmalarını sağlamaktır.

6. Ek-3.1'deki yönergeye göre oyunu oynatınız. (65 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Oyunlar için uygun bir alan oluşturulması gerekmektedir. Bu sebeple ya sınıfta masa ve sandalyeler köşelere taşınarak boş bir alan oluşturulmalı ya da sınıf dışında eğitim binasında uygun başka bir mekân belirlenmelidir.

EĞİTİCİYE NOT

Oyunlar sırasında kültürel hassasiyetlere ve bireysel özelliklere dikkat ediniz. Oyunlara gruptan gönüllülük esasına göre katılımcı seçmeye çalışınız.

7. Oyunun ardından aşağıdaki sorular üzerinden katılımcılarla değerlendirme yapınız. (25 dk.)

I. Duygusal yönden

- Oyunu oynarken nasıl hissettiniz? Tanıdığınız insanlar diğer grupta olmasına rağmen onlara karşı ne hissettiniz?
1. Grup cezaları dağıtırken nasıl hissetti?
- Diğerleri cezaları kabul ederken nasıl hissetti?

II. Şeffaflık: Oyunun nasıl manipüle edildiği ve gerçek amacı anlatılır.**III. Grup dinamikleri**

- Grup aidiyetiniz nasıl gelişti? Diğer gruplara karşı bir ön yargı geliştirdiniz mi?
1. ve 2. Gruptakiler süreç boyunca 3. Grubun serzenişlerine neden yeterince ses çıkarmamış olabilir?
- Oyunda açık şekilde görülen adaletsizliğe karşı çıktınız mı? Nasıl? Eğer çıkmadıysanız neden?
- Körebe oyununda grup değiştirenler (eğer varsa): Yeni grupta dışarıdan birisi olmak nasıldı? Eski grubunuzu terk etmek sizde ne tür duygular uyandırdı?
- Sizce bu oyun "biz" ve "onlar" ayrımı hakkında bize ne söylüyor?

IV. Gerçek hayatla bağlantılar

- Oyunun gerçek hayatla bağını nasıl kurarsınız?
- Sizce dünyada/Türkiye'de hangi gruplar 1. ve 2. hangileri 3. gruplardır?
- Hangi durumlarda dezavantajlı gruplar içinde bulundukları durum için suçlanıyorlar?
- Oyunun kurallarını değiştirmek için neler yapılabilir?
- Dezavantajlı koşullara sahip grupları desteklemek için neler yapılabilir?

V. Sonuç

Katılımcılara aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliği sonlandırınız:

Toplumda dezavantajlı konumda olmayan insanlar (birinci ve nispeten ikinci gruptakiler) çoğunlukla bunun nedenini toplumsal yapılarla ilişkilendirmezler. Aslında kendileri farkında olmasa bile toplumsal yapılar belirli grupları daha avantajlı belirli grupları ise daha dezavantajlı bir duruma sokabilir. Bu oyunda deneyimlediğiniz gibi 3. Gruptakiler sadece 3. Grupa oldukları için tüm çabalarına rağmen istedikleri başarıyı elde edemediler. Hayatta kontrol edebildiğimiz veya edemediğimiz yapısal durumlar vardır. Ancak kamu personeli ya da sivil toplum çalışanı olarak bize düşen bu dezavantajlılık durumlarını sunduğumuz hizmetlerle azaltmak ve kendi tutumlarımızı geliştirmektir.

Çay-kahve arası (20 dakika)

8. Katılımcılara önceki derste oynadıkları oyunda dolaylı olarak değinilen bazı kavramların ne anlama geldiğinin açıklanacağını belirtiniz. Sunum 2'yi kullanarak ön yargı, kalıp yargı, ayrımcılık gibi kavramları aktarınız. **(50 dk.)**

Ek-3.1. Oyun¹

1. Sayı Dizisi

Bu oyunu her grup kendi içinde oynayacaktır. A4 kâğıtlara 0'dan 9'a kadar rakamlar büyükçe bir şekilde yazılarak çıktısı alınır. Çıktı alma imkânı yoksa rakamları el yazıyla da yazılabilir.

Her grup üyesine bir adet sayı atanır. Eğer grup üyelerinin sayısı 10'dan az ise bazı üyelere iki sayı verilir. Gruplardan eğiticinin söylediği rakamı en hızlı şekilde oluşturmaları istenir. Örneğin, eğitici 1234 rakamını söylediğinde 1 sayısına sahip grup üyesi öne çıkacak, onun yanına 2 sayısına sahip üye gelecek ve aynı şekilde 3 ve 4 sayısına sahip kişiler diğerlerinin yanına gelerek 1234 sayısı oluşturulacaktır.

Gruplar oyunu sırasıyla oynar. Her sayı dizisi için 5-7 saniye süre verilir (süre grupların performansına göre ayarlanabilir). Gruplardan aşağıdaki tabloda verilen sayıları oluşturmaları istenir. Sayıları teker teker değil topluca okunur. Örneğin, 1453 sayısı bindörtüyüzelliüç şeklinde okunur.

1. Grup	2. Grup	3. Grup
4560	2190	6729
12.345	98.765	57.039
234.560	876.543	649.712
23.456.789	87.654.321	65.081.234
123.456.789	987.654.320	207.861.453
120.456.789	756.098.756	109.285.674

Jüri puanları tahtaya yazar.

JÜRİ NOTU

Burada kararınızı şu şekilde gerekçelendirebilirsiniz: 1.Grup zamana uydu. Bir plan dâhilinde hareket etti. Ellerinden gelen çabayı gösterdi. 2./3. Gruplar zamanında sayıyı oluşturamadı. Oyunu yeterince ciddiye almadı. Grup olarak çok dağınık bir görüntü sergilediler. Takım ruhu oluşmamış/oluşmuş gibi.

Bu tür gerekçelendirmeleri tüm oyun boyunca 1. Grup lehine ve 2. ve 3. Grup aleyhine kullanacaksınız. 3. Grubu puanlarının azlığı, tembel olmaları, adil oynamadıkları, oyunun kurallarına riayet etmedikleri, takım şeklinde hareket etmedikleri, kibar olmadıkları vs. gibi nedenlerle sürekli eleştireceksiniz).

Jüri puanları şu şekilde dağıtır: **1. Grup: 3 puan, 2. Grup: 2 puan, 3. Grup: 1 puan.**

¹ Şuradan uyarlanmıştır: Branders, P., Cardenas, C., Abad, J. C., Gomes, G. & Taylor, M. (2016). Limit 20. İçinde Education Pack "all different - all equal" - Ideas, resources, methods and activities for non-formal intercultural education with young people and adults (2. ed.), Avrupa Konseyi Yayını.

2. Körebe oyunu

Her gruptan bir temsilci diğer gruptan bir temsilciye karşı oynayacaktır. İlk olarak en yüksek puana sahip olan 1. Gruptan bir kişi, en iyi ikinci puana sahip 2. Gruptan birisiyle yarışır. 1. Grubun temsilcisi "avcı", 2. Grubun temsilcisi ise "av" olacaktır.

Avcı ve avın gözleri bağlanır ve ellerine anahtarlık verilir. Avcı ava dokunduğunda oyunu kazanır. Her av 60 saniye sürer. Av, bu süre sonunda yakalanmazsa puanı kendi grubuna kazandırmış olur. Avcı anahtarlığı ile ses çıkardığında, av da aynı şekilde anahtarlığı ile ses çıkararak karşılık vermek zorundadır. Avcı en fazla üç kere anahtarlığından ses çıkarabilir.

İlk turun ardından, 2. Gruptan biri (avcı) 3. Gruptan birisiyle (av) ve 1. Gruptan biri (avcı) 3. Gruptan birisiyle (av) yarışır. Hangi grup temsilcilerinin avcı ve av olacakları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tur	Avcı	Av
1. Tur	1. Grup	2. Grup
2. Tur	2. Grup	3. Grup
3. Tur	1. Grup	3. Grup

JÜRİ NOTU

Bu aşamada puan dağıtımı adil olacaktır. Kazanan gruplara bir puan verilir.

EĞİTİCİYE NOT

Avcı ve avın seçiminde kültürel hassasiyetleri dikkate alınız. Avcı ve av ikilisinin aynı cinsiyetten olmasına dikkat ediniz.

EĞİTİCİYE NOT

Eğer Grup 3 neden hep av olduklarını soracak olursa, ilk turdaki puanlarının düşük olması nedeniyle bu durumun olduğu, oyunun ilerleyen aşamalarında puanları arttıkça kendilerinin de avcı olabileceğini belirtiniz.

3. Balonu Yere Düşürme!

Oyunların gerçekleştirildiği mekânın büyüklüğüne göre her gruptan 4-6 temsilcinin gönüllük esasına göre seçilmesini sağlayınız. Gruplar sırasıyla yarışacaktır.

İlk olarak 1. Grubun temsilcilerini mekânın ortasına alarak çember olmalarını isteyiniz. Temsilciler ellerini arkada birleştirirler ve oyunun sonuna kadar açmazlar. Eğitici, çemberin ortasındaki alana 4-5 balonu şişirerek atar ve grup üyeleri başlarını, ayaklarını ve omuzlarını kullanarak ve çemberi mümkün olduğunca bozmayarak balonları havada tutmaya çalışır. Oyun iki dakika sürer.

Birinci grubun ardından aynı uygulama 2. Grup ve 3. Grup için de yapılır.

Jüri sonuçları gerekçeli olarak açıklar ve puanları dağıtır.

JÜRİ NOTU

Daha önce kullandığınız argümanları kullanabilirsiniz. Ek olarak 1. grubun önünde örnek olmamasına rağmen, iyi niyetle çabaladığını, 3. grubun önünde iki örnek olmasına rağmen gerekli dersleri çıkarıp iyi bir strateji geliştiremediğini belirtebilirsiniz. Ya da daha objektif ölçüt olarak birinci grubun balonlara daha çok vurduğunu –adet olarak– söyleyebilirsiniz. Kimse bunu saymamış olacaktır.

Jüri puanları şu şekilde dağıtır: **1.grup: 5; 2. Grup: 1; 3.Grup: 0**

EĞİTİCİYE NOT

Balonların oyunlar sırasında patlama ihtimali olduğundan yanınızda yedek balonlar bulundurunuz.

4. Ceza Aşaması

En çok puana sahip 1. Grup diğer gruplara bir ceza verir. 2. ve 3. Gruplara grup isminin “kaybedenler” olarak değiştirilmesi cezası verilecektir.

EĞİTİCİYE NOT

2. ve özellikle de 3. Grup bu aşamaya kadar bazı şeylerin yanlış gittiğini ve ortada adil olmayan bir durumun olduğunu sezinlemiş olacaktırlar. Jüri ile adil olmadıkları için sataşmalar yaşanması doğal ve beklenen bir durumdur. Bu tür sataşmalarda jürinin kendi aralarından seçildiğini ve gayet adil bir şekilde puanlamaları yaptıklarını belirtiniz. Sizin adil olmayan bir durumu gözlemlemediğinizi söyleyiniz.

5. Körebe Oyunu

Bir öncekinin aynı ancak bu sefer her başarı için 2 puan verilir. Ancak bu aşamada eğer av olan grup (Grup 2 ve Grup 3) temsilcilerinden oyunu kazanan olursa ona Grup 1'e ya da Grup 2'ye (oyunu hangi gruba karşı kazanmışsa o gruba dâhil olunabilir) katılma hakkı verilir. Eğer isterse kendi grubunu terk ederek artık Grup 1/2'in üyesi olur.

Jüri puanları yüksek sesle duyurur.

JÜRİ NOTU

Puan dağıtımı adil olarak gerçekleşir.

6. Şans Aşaması

Eğitici, bu turdaki oyunun çok önemli olduğunu çünkü bu turu kazanan grubun puanlarının üçe katlanacağını belirtir. Katılımcılara bu oyunla ilgili aşağıdaki açıklamayı yapar:

- Bu turda kazanan grup hali hazırdaki puanlarını 3'e katlar. İkinci grup 2'ye, son grup ise aynı puanda kalır.
- Burada grupların görevi, her grubun puanlarını neden 3'e ya da 2'ye katlanması gerektiği konusunda jüriyi ikna edecek bir konuşma yapmaktır.
- Her gruba sunularını hazırlamaları için 3 dakika verilecektir. Daha sonra her grubun temsilcisi jürinin önüne gelerek 2 dakikalık bir konuşma yapacaktır. Bu konuşmada neden kendi gruplarının puanlarının 3 ile çarpılması gerektiği hakkında argümanlarını dile getirecektir.

Her grubun temsilcisi sırasıyla gerekçelerini jüriye açıklar. Jüri, tüm temsilcileri dinledikten sonra adil olduğu görüntüsünü vermek amacıyla kendi arasında birkaç dakikalık toplantı yaparak konuşmaları değerlendirir. Jüri puanları ilan eder.

JÜRİ NOTU

Önce neler söylendiğini kısaca özetleyebilirsiniz. Sonrasında puanları duyurun. Burada da daha önceki argümanlara ek olarak sunum becerilerini, konuşmanın iç tutarlılığı, ikna ediciliği, saygılı/saygısız bir üslubun benimsenmesi, motivasyonun düşük/yüksek olması, konuşmanın iyi yapılandırıldığı/anlaşılır olduğu, gramer/Türkçe hatalarının yapıldığı vs. gibi gerekçeler sıralayabilirsiniz.

Puanlama: 1. grup x3; 2. grup x2; 3. grup x1

7. Körebe Oyunu

Öncekilerle aynı, ancak bu defa her avın galibi 3 puan alır.

Jüri puanları yüksek sesle duyurur.

JÜRİ NOTU

Puan dağıtımı adil olarak gerçekleşir.

8. Hareketle fısıldama

Grup üyeleri ayakta birbirlerinin enselerini görecektir. Grup üyeleri ayakta birbirlerinin enselerini görecektir. Eğitici sıranın en sonundaki kişiye bir hareket gösterir. En arkadaki kişi kendisine gösterilen hareketi kendisinin bir önündeki kişiye gösterir. Bu şekilde sırasıyla tüm grup üyeleri hareketi değiştirmeden sıranın en önündeki kişiye aktarmaya çalışır. Sıranın en önündeki kişi hareketi jüriye sunar.

Eğitici 1. ve 2. gruba basit bir hareket gösterir. 3. Gruba ise aktarılması güç bir hareket gösterir. Grupların bu oyunu beş dakika içinde tamamlaması istenir.

JÜRI NOTU

3. Grubun çok yavaş kaldığını ya da ses çıkardığını vs. gibi gerekçeler belirtebilirsiniz.

Puanlama: 1. Grup: 3; 2. Grup: 2; 3. Grup: 1

9. Körebe Oyunu

Öncekiyle aynı ancak bu sefer her av 4 puan getirir. Bu turdaki oyunun daha iyi bir gruba geçmek için son fırsat olacağını belirtiniz. Bu sebeple özellikle 1. ya da 2. Gruba geçmek isteyen 3 Grup üyelerinin bu turda oyun oynamalarının önemli olduğunu belirtiniz.

EĞİTİCİYE NOT

Eğer zaman yönetimiyle ilgili sorun yaşıyorsanız “körebe oyunlarının” sayısını düşürebilirsiniz.

Yukarıdaki oyunlar sona erdikten sonra sınıfa aşağıdaki açıklamayı yapınız:

Aslında başka oyunlarımız var ancak gördüğüm kadarıyla nafile bir çaba içindeyiz. Bu oyunları günün sonuna kadar oynasak bile sonuç değişmeyecek gibi görünüyor. Aslında ilk oyundan kimin kazanacağı belli olmuştu. 1. Grubu gösterdikleri üstün performans için tebrik ederim.

ETKİNLİK 4

ETKİNLİĞİN ADI: Dezavantajlılık

AMAÇ: Katılımcıların, toplumun farklı gruplardan oluştuğunu ve bazı grupların dezavantajlı durumda olabileceklerini kavramalarını sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Dezavantajlılık kavramını ve dezavantajlılığın şartlara göre değişebileceğini kavrar.
- Toplumsal yaşama katılım bakımından dezavantajlı gruplar olduğunu fark eder.
- Dezavantajlı grupların haklarına erişimde karşılaştıkları sorunları kavrar.

MATERYAL:

- Rol kartları (her birinden bir adet),
- Ek- 4.1 (1 adet),
- Sunum 4
- Türkiye ve Dünyada Dezavantajlılık kitabı

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Eğitici, katılımcılara dersin amacının dezavantajlılık kavramını tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. PowerPoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Toplumsal yaşamda “dezavantajlılığı” nasıl tarif edersiniz?
- Sizce hangi gruplar diğerlerine göre dezavantajlıdır? Neden?

2. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra PowerPoint üzerinden (Sunum 4: Dezavantajlılık) dezavantajlılık kavramı ile ilgili sunumu yapar. **(5 dk.)**

3. Eğitici, sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki soruyu katılımcılara yöneltir **(5 dk.):**

- İş yaşamınızda hangi dezavantajlı gruplara hizmet veriyorsunuz?

Katılımcıların bu soru ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra etkinliğin sonraki aşamasına geçilir.

4. Bu aşamada eğitici sınıftan gönüllü 7 katılımcı seçer. Seçilen katılımcılar ile birlikte sınıf dışına çıkar ve her bir katılımcıya daha önceden hazırladığı ve toplumdaki çeşitli grupları temsil eden yedi profil kartından birini verir. Bu profiller;

- Roman bir vatandaş (kadın)
- Engelli vatandaş
- Eski hükümlü bir vatandaş

- Geçici koruma statüsündeki bir Suriyeli (kadın)
- Madde bağımlısı bir genç
- Mühendis
- Bürokrat

5. Seçilen katılımcılardan etkinlik süresince rol kartlarında yazan profilleri kimsenin göremeyeceği şekilde kendilerine dönük olarak göğüs hizasında tutmaları istenir. Kendilerine verilen karttaki profil hakkında bildiklerini gözden geçirmeleri ve etkinlik sürecinde buna göre hareket etmeleri gerektiği söylenir.

6. Eğitici seçilen katılımcılarla birlikte sınıfa girer. Etkinlik için sınıfta yer açılır ve seçilen katılımcılardan bu alanın ortasında yan yana sıralanmaları istenir. Eğer uygunsa eğitim salonunun bahçesi veya koridor da kullanılabilir.

7. Seçilen katılımcılara, kendilerine verilen role uygun olarak eğiticinin okuyacağı her bir ifadeye verdikleri yanıtı düşünerek ileri veya geriye doğru adım atmaları söylenir.

8. Eğitici EK-4.1'de yer alan her bir ifadeyi sırasıyla herkesin duyacağı bir şekilde okur. Okunan her bir ifadeden sonra seçilen katılımcıların bir adım atmaları için birkaç saniye bekler **(5 dk.)**.

9. İfadelerin okunması tamamlandıktan sonra gönüllü katılımcılardan oldukları yerde kalmaları istenir. Kimlerin nereye kadar ilerlediğini, kendileriyle diğer gönüllü katılımcılar arasındaki mesafeyi gözlemlemeleri söylenir. Birkaç gönüllüye profillerini açıklamadan kendilerini bulundukları yer itibarıyla nasıl hissettikleri sorulur **(5 dk.)**:

- Diğerlerinden farklı yerde olduğun için ne hissediyorsun?
- Bulunduğun konumdan dolayı mutlu musun?

10. İzleyen katılımcılara toplumdaki bazı grupların toplumsal hayata katılım bakımından daha ileride bazılarının ise daha geride olduğu belirtilir ve bu etkinlikte yer alan grupların kimler olabileceği sorularak tahminler alınır. **(5 dk.)**

11. Gönüllülerden hangi profil rolünde olduklarını ellerinde tuttıkları rol kartını çevirerek tüm gruba açıklamaları istenir. Rol kartlarının en ileride bulunan gönüllüden başlanarak sırayla çevrilmesi faydalı olabilir.

12. Roller açıklandıktan sonra tüm katılımcılara;

- Farklı profil rollerindeki gönüllülerin ilerlemelerine ya da geride kalmalarına neden olan faktörler nelerdir? Bu faktörlerin kaynakları nerelerdir?
- İlerlemelerine etki eden engelleri ortadan kaldırmak için neler yapılabilir?
- Bir kamu veya sivil toplum çalışanı olarak dezavantajlı grupların önündeki engelleri ortadan kaldırmaya yönelik neler yapabiliriz?

soruları sorularak katılımcıların görüşleri dinlenir. **(10 dk.)**

13.Eğitici, bazı grupların toplumun geneli tarafından rahatlıkla erişilebilen sağlık, toplumsal destek, eğitim, bilgiye erişme, istihdam gibi imkânların uzağında kalabileceğini ve bu alanda kendilerine yetecek olanakları sağlayamadıklarını ifade eder. Toplumsal huzurun tesis edilebilmesi için toplumu oluşturan grupların birbirlerini ve ihtiyaçlarını tanımalarının çok önemli olduğunu belirterek etkinliği sonlandırır.

EK-4.1. Yönergeler

- Eğer ihtiyaçlarınızı karşılayan düzenli gelir elde ettiğiniz bir işiniz varsa öne doğru bir adım atın.
- Eğer toplumda size karşı olumsuz önyargılar olduğunu düşünüyorsanız **geriye doğru** bir adım atın.
- Eğer sosyal güvenceniz var ise öne doğru bir adım atın.
- Eğer üniversiteye gittiyseniz öne doğru bir adım atın.
- Eğer yaşadığınız çevre suç ve madde kullanımının yaygın olduğu bir yere **geriye doğru** bir adım atın.
- Eğer uygun şartlara sahip bir evde ikamet ediyorsanız öne doğru bir adım atın.
- Eğer toplumsal yaşamda dil problemi yaşıyorsanız geriye doğru bir adım atın.
- Eğer kamusal alanda hak ve sorumluluklarınızı biliyorsanız öne doğru bir adım atın.
- Eğer kamusal hizmetlerde (sağlık, eğitim vb.) problem yaşıyorsanız **geriye doğru** bir adım atın.

ETKİNLİK 5

ETKİNLİĞİN ADI: Türkiye’de ve Dünyada Dezavantajlı Gruplar
AMAÇ: Etkinliğin amacı katılımcıların Türkiye’de ve dünyada bazı dezavantajlı gruplar hakkında farkındalıklarını artırmaktır.
ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar; - Türkiye’de ve dünyada bazı dezavantajlı gruplar hakkında genel bilgilere sahip olur. - Bu grupların varsa karşılaştıkları sorunlar hakkında farkındalıkları artar.
MATERYAL: - Sunum 5, - Türkiye ve Dünyada Dezavantajlılık kitabı.
SÜRE: 50+50+50 dakika (Her 50 dakikanın bitiminde 15 dakika ara verilebilir.)

İŞLENİŞ:

1. Eğitici, bu etkinliğin amacının katılımcıların Türkiye’de ve dünyada dezavantajlı gruplar arasında sayılabilecek Roman vatandaşlar hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu grupların karşılaştıkları zorlukları tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. Powerpoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Roman vatandaşları nasıl tanımlarsınız?
- Sizce bu grup olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşılıyor mudur?
- Genel olarak, Roman vatandaşların varsa maruz kaldığı dışlanmalarla karşılaştınız mı? Bu sizi nasıl etkiledi?

2. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra eğitici; PowerPoint üzerinden (Sunum 5) **Romanlar** ile ilgili bölümün sunumunu yapar. **(15 dk.)**

3. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki soruları katılımcılara yöneltir **(10 dk.):**

- Sizce kamu/sivil toplum çalışanlarının Türkiye’deki Roman vatandaşlar hakkında bilgi sahibi olması gerekli midir?
- Kamu/sivil toplum çalışanlarının bu grupların genel özelliklerini bilmesi ve karşı karşıya kaldıkları sorunlar hakkında farkındalığının olması hizmet sunumunu ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Katılımcıların bu sorular ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra etkinliğin bir sonraki aşamasına geçilir.

4. Eğitici, dersin bu aşamasında amacın katılımcıların Türkiye’de ve dünyada dezavantajlı gruplar arasında sayılabilecek geçici koruma statüsünde bulunanlar hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu grupların varsa karşılaştıkları zorlukları tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. Powerpoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Geçici koruma statüsündeki Suriyeliler hakkındaki genel düşünceleriniz nedir?
- Sizce bu grup olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşılıyor mudur?
- Suriyelilere karşı sergilenen ön yargı ve kalıp yargılar neler olabilir?
- Genel olarak, Suriyelilerin varsa maruz kaldığı dışlanmalarla karşılaştınız mı? Bu sizi nasıl etkiledi?

5. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra eğitici; Powerpoint üzerinden (Sunum 5) **Geçici Koruma Statüsünde Bulunanlar** ile ilgili sunum bölümünü aktarır. **(15 dk.)**

6. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki soruları katılımcılara yöneltir **(10 dk.)**

- Sizce kamu/sivil toplum çalışanlarının Türkiye’deki geçici koruma statüsündekiler hakkında bilgi sahibi olması gerekli midir?
- Kamu/sivil toplum çalışanlarının bu grupların genel özelliklerini bilmesi ve karşı karşıya kaldıkları sorunlar hakkında farkındalığının olması hizmet sunumunu ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Katılımcıların bu sorular ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra bir sonraki aşamaya geçilir.

7. Eğitici, dersin bu aşamasında amacın katılımcıların Türkiye’de ve dünyada dezavantajlı gruplar arasında sayılabilecek Eski Hükümlüler hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu grupların varsa karşı karşıya kaldıkları zorlukları tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. Powerpoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Eski hükümlüleri nasıl tanımlarsınız?
- Sizce bu grup olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşılıyor mudur?
- Genel olarak eski hükümlülerin varsa maruz kaldığı dışlanmalarla karşılaştınız mı? Bu sizi nasıl etkiledi?

8. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra eğitici Powerpoint üzerinden (Sunum 5) **Eski Hükümlüler** ile ilgili sunum bölümünü gerçekleştirir. **(15 dk.)**

9. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki sorular katılımcılara yöneltir: (10 dk.)

- Sizce kamu/sivil toplum çalışanlarının Türkiye'deki dezavantajlı gruplardan biri olan eski hükümlüler hakkında bilgi sahibi olması gerekli midir?
- Kamu/sivil toplum çalışanlarının bu grupların genel özelliklerini bilmesi ve karşı karşıya aldıkları sorunlar hakkında farkındalığının olması hizmet sunumunu ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Katılımcıların bu sorular ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra bir sonraki aşamaya geçilir.

10. Eğitici dersin bu aşamasında amacın katılımcıların Türkiye'de ve dünyada dezavantajlı gruplar arasında sayılabilecek Madde Bağımlıları hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu grupların varsa karşılaştıkları zorlukları tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. Powerpoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Madde bağımlılığını nasıl tanımlarsınız?
- Sizce madde bağımlıları olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşılıyor mudur?
- Genel olarak, madde bağımlılarının varsa maruz kaldığı dışlanmalarla karşılaştınız mı? Bu sizi nasıl etkiledi?

Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra eğitici; PowerPoint üzerinden (Sunum 5) sunumun **Madde Bağımlıları** ile ilgili bölümünü aktarır. **(15 dk.)**

11. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki sorular katılımcılara yöneltir: (10 dk.)

- Sizce kamu/sivil toplum çalışanlarının Türkiye'deki madde bağımlısı kişiler hakkında bilgi sahibi olması gerekli midir?
- Kamu/sivil toplum çalışanlarının madde bağımlılarının genel özelliklerini bilmesi ve karşı karşıya kaldıkları sorunlar hakkında farkındalığının olması hizmet sunumunu ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Katılımcıların bu sorular ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra bir sonraki aşamaya geçilir.

12. Eğitici dersin bu aşamasında amacın katılımcıların Türkiye'de ve dünyadaki dezavantajlı gruplar arasında sayılabilecek Engeli Olanlar hakkında farkındalıklarını artırmak ve bu grupların varsa karşılaştıkları zorlukları tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. Powerpoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(5 dk.)**

- Engelli olma kavramını nasıl tanımlarsınız?
- Sizce dezavantajlı bir grup olarak engeli olan birey ya da gruplar olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşır mıdır?
- Genel olarak, engeli olanların varsa maruz kaldığı dışlanmalarla karşılaştınız mı? Bu sizi nasıl etkiledi?

13. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra eğitici; PowerPoint üzerinden (Sunum 5) sunumun **Engeli Olanlar** ile ilgili bölümü aktarılır. **(15 dk.)**

14. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki sorular katılımcılara yöneltir: **(10 dk.)**

- Sizce kamu/sivil toplum çalışanlarının Türkiye'deki engeli olan gruplar hakkında bilgi sahibi olması gerekli midir?
- Kamu/sivil toplum çalışanlarının bu grupların genel özelliklerini bilmesi ve karşı karşıya kaldıkları sorunlar hakkında farkındalığının olması hizmet sunumunu ve toplumsal yaşamı nasıl etkiler?

Katılımcıların bu sorular ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra bir sonraki aşamaya geçilir.

EĞİTİCİYE NOT

Etkinliğin sonunda katılımcıların herhangi bir açıdan dezavantajlı olan bu birey ya da grupların farklılıklarını anlamalarına ve kapsayıcı olan düşünce ve davranışlarının önemine dikkat çekiniz. Çünkü farklılıkları anlamak insanların fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan birbirinden ayrı olduklarını kabul etmek ve buna saygı duymak anlamına gelir. Aynı zamanda duyarlılık ve farkındalık oluşmasını ve sonucunda empatik beceriler gelişmesini sağlar. Son olarak bu farkındalık ve empatik becerilerin kapsayıcı bir dil, algı ve tavırlara kaynaklık edebileceğini, bunun da toplumsal huzura katkı sağlayacağını belirterek etkinliği bitiriniz.

EĞİTİCİYE NOT

Bu etkinlikte yer alan soruları katılımcı profiline göre değiştirebilirsiniz. Bunun yanında katılımcılar tarafından bu grupların dezavantajlı olmadığına ilişkin yorum yapılırsa, katılımcılara şu soruları sorabilirsiniz:

- Bu görüşlerinin dayandığı gerekçeler ve temeller nelerdir?
- Bu bakış açısında kalıp yargılar etkili olmuş olabilir mi?
- Bu konuya bütüncül bir bakış açısı ile nasıl bakılabilir?

Sorular ve cevapları çerçevesinde konuyu tanımlarken, farklı görüş bildiren katılımcının aslında kendi kalıp yargılarından etkilenmiş olabileceği gerçeğini gözden kaçırmayınız ve bu konuda görüş bildiren katılımcıya -hatalı olduğu imajını oluşturmaktan uygun bir şekilde- konuyu başka açılardan göstermeye çalışınız. Kalıp yargılar olmadığına bu düşüncesinden sıyrılacağını örneklerle açıklamaya çalışınız. Ortaya atılan farklı düşüncenin ya da yargının altını olumsuz bir şekilde çizmeyiniz. Sınıftaki diğer katılımcıların da katılımını sağlayarak konuyu, dezavantajlılık örnekleri çerçevesinde değerlendiriniz.

ETKİNLİK 6

ETKİNLİĞİN ADI: İnsan Hakları

AMAÇ: Katılımcıların insan hakları konusunda farkındalığını arttırmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ışığında temel insan haklarını kavrarlar.
- Temel insan haklarına erişimde yaşanan sorunları değerlendirirler.

MATERYAL:

- Kâğıt (katılımcı sayısı kadar),
- A-1 Kâğıt (grup sayısı kadar),
- Renkli kalem (grup sayısı kadar),
- Ek-6.1 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi- sadeleştirilmiş maddeler (katılımcı sayısı kadar)
- Sunum 6
- Kapsayıcı Kamu Hizmeti kitabı

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

Eğitici, etkinliğin başında bu etkinliğin amacının katılımcıları temel insan hakları konusunda bilgilendirmek ve toplumda yer alan tüm grupların bu temel haklara erişiminin sağlanması konusunda farkındalıklarını artırmak olduğunu ve etkinlik kapsamında üç uygulama yapılacağını belirtir. **(2 dk.)**

Uygulama 1 – Temel İhtiyaçlar

1. Etkinliğe hazırlık için katılımcılar her grupta 5 ya da 6 kişi olacak şekilde gruplara bölünerek tüm gruplara gruptaki katılımcı sayısı kadar kâğıt, kalem, poster için A-1 boyutunda kâğıt (her gruba 1 adet) ve renkli kalemler dağıtılır. **(3 dk.)**

Eğitici katılımcılardan kendileri için önemli olan ihtiyaçları düşünmelerini ve bunları bireysel olarak kendilerine verilen kâğıtlara not almalarını ister.

EĞİTİCİYE NOT

Bu süreçte katılımcıların bireysel çalışmaları, birbirlerinin düşüncelerinden etkilenmemesi ve kendileri için önemli ihtiyaçları yazmaları beklenir. Katılımcıların notlarına ekleyebilecekleri ihtiyaçlara örnek olarak barınma, eğitim, düzenli gelir, sağlık, iyi bir yaşam alanı, düşünce ve ifade özgürlüğü, seyahat özgürlüğü, ayrımcılığa maruz kalmamak vb. verilebilir. Bu noktada eğitici yönlendirici olmamalıdır. Ancak grup üyelerinin konuyu anlamadığı durumda katılımcıları beklentiden haberdar etmek için birkaç örnek sunabilir.

2. Katılımcılar listelerini tamamladıktan sonra eğitici, gönüllü bir katılımcıdan listesinde yer alan ihtiyaçları tek tek okumasını ve neden bunları seçtiğini kısaca açıklamasını ister. Eğitici katılımcının listesindekileri tahtaya yazar. **(3 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Katılımcı listesini ve nedenlerini açıklarken bu seçimlerin doğru olup olmadığı ile ilgili bir tartışma yapılmamalıdır. Seçimler kişiseldir ve bu aşamada tartışılmamalıdır.

3. Katılımcı, ihtiyaçlar listesini ve gerekçelerini sunduktan sonra eğitici diğer katılımcılara listelerinde aynı veya benzer ihtiyaçların olup olmadığını sorar. Eğitici, listelerinde daha farklı ihtiyaçları yazmış olan katılımcılara söz verir ve değinilen tüm hak ve özgürlükleri tahtadaki listeye ekler. Tahtadaki liste 15-20 maddeye ulaşana kadar etkinlik devam ettirilir. **(5 dk.)**

4. Listeleme tamamlandığında tüm katılımcılarla yapılan seçimler ve oluşturulan liste üzerine bir tartışma yapılır. **(10 dk.)**

Eğitici tartışmayı yönetmek ve yönlendirmek üzere aşağıdaki soruları katılımcılara yöneltebilir:

- Önemli gördüğünüz ve öncelik verdiğiniz ihtiyaçlarınızı nasıl belirlediniz?
- Neden her birimizin öncelik verdiği ihtiyaçlar birbirinden farklıdır?
- Oluşturduğunuz bu listeyi 5 yıl önce hazırlasaydınız listenizde farklı ihtiyaçlar olur muydu? Listenizin gelecekte değişebileceğini düşünüyor musunuz?

Devamında da bu ihtiyaçlardan hangilerine her insanın mutlaka sahip olması gerektiği tartışılır.

Uygulama 2 – İnsan Hakları

1. Uygulama 1’de yapılan tartışma tamamlandığında eğitici Sunum 6’da yer alan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin sadeleştirilmiş versiyonunu (Ek-6.1) ekrana yansıtır. Tüm katılımcılar ile birlikte oluşturulan listedeki her bir ihtiyacın İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde hangi maddelerle eşleştiği bulunur. **(5 dk.)**

Uygulama 3 – Dezavantajlı Gruplar ve İnsan Hakları

1. Eğitici daha önceki uygulamalarda oluşturulmuş gruplardan her birine üzerinde çalışacakları bir dezavantajlı grup verir. Bu bağlamda gruplara verilebilecek dezavantajlı gruplar Roman vatandaşlar, engeli olanlar, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler, eski hükümlüler, madde bağımlıları, yaşlılar, şiddet mağduru kadınlar vb. olabilir. Ayrıca eğitici katılımcıların tümüne İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin sadeleştirilmiş versiyonunu (Ek-6.1) dağıtır. Gruplardan kendilerine atanan dezavantajlı grubun özelliklerini, mevcut

durumlarını ve ihtiyaçlarını tartışarak, bu dezavantajlı grup için İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde yer alan hangi hak ve özgürlüklerin daha önemli olduğunu (ya da acil olarak sağlanması gerektiğini) belirlemeleri ve önem sırasına göre listelemeleri istenir. Grupların yaptıkları bu çalışmayı sunumlarında kullanmak için kendilerine verilen A-1 kâğıtlarına poster olarak yansıtmaları istenir. Bu aşama için gruplara **10 dk.** süre verilir.

2. Gruplar çalışmalarını tamamladıktan sonra her bir grup sözcüsüne sıra ile söz verilerek, ele aldıkları dezavantajlı grup için belirledikleri öncelikli hak ve özgürlükleri nedenleri ile hazırladıkları posterini kullanarak açıklamaları istenir. **(10 dk.)**

Sonlandırma

Aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliği sonlandırınız: **(2 dk.)**

Tüm insanların insan hak ve özgürlüklerin tümüne sahip olması gerekir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki belirlenmiş bu hak ve özgürlüklerin başka birçok uluslararası sözleşme ve ulusal düzenlemelerle garanti altına alınmıştır. Özellikle kamu hizmeti sağlayanların bu hak ve özgürlükleri göz önüne alarak hizmet sunması kapsayıcı kamu hizmeti sağlamada çok önemlidir. Bir sonraki sunumda sosyal içerme ile ilgili mevcut ulusal ve uluslararası mevzuat incelenecektir.

Ek-6.1. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) özet maddeler

Madde No	Hak ve Özgürlükler
Madde 1	Tüm insanların, hak ve onura sahip olmak bakımından eşitliği ve özgürlüğü
Madde 2	İrk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir nedenden kaynaklanan ayrımcılığın yasaklanması
Madde 3	Yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı
Madde 4	Kölelik ve kulluk yasağı, kölelik ticaretinin yasaklanması
Madde 5	İşkencenin, insanlık dışı ve onur kırıcı davranışların yasaklanması
Madde 6	Hukuk önünde kişi olarak tanınma hakkı
Madde 7	Hukuk önünde eşitlik ve hukukun eşit korumasından yararlanma, ayrımcılığa karşı korunma
Madde 8	Temel hakları çiğneyen eylemlere karşı etkin hukuksal başvuru hakkı
Madde 9	Keyfi gözaltına alma, tutuklama ve sürgün yasağı
Madde 10	Adil yargılanma ve savunma hakkı
Madde 11	Masumluk karinesi, suç ve cezaların yasallığı ilkesi
Madde 12	Özel yaşamın, ailenin, konutun, haberleşmenin, şeref ve adın korunması, dokunulmazlığı, gizliliğine saygı gösterilmesi
Madde 13	Yerleşme ve seyahat özgürlüğü, kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma, kendi ülkesine dönme hakkı
Madde 14	Başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı
Madde 15	Yurttaşlık, yurttaşlıktan keyfi olarak yoksun bırakılmama ve yurttaşlığı değiştirme hakkı
Madde 16	Evlenme ve aile kurma hakkı, evlenmenin tarafların özgür ve tam iradeleri ile mümkün olması, aile kurumunun korunması
Madde 17	Mülkiyet hakkı, mülkiyet hakkından keyfi olarak yoksun bırakılmama hakkı
Madde 18	Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü
Madde 19	İfade, görüş ve kanaat özgürlüğü
Madde 20	Örgütlenme ve toplanma özgürlüğü, bir örgüte girmeye zorlanmama hakkı
Madde 21	Kendi ülkesinin yönetimine katılma hakkı; kamu hizmetinden yararlanmada eşitlik; halkın iradesinin yönetim yetkisinin temeli olması
Madde 22	Sosyal güvenlik hakkı, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların gerçekleştirilmesi hakkı
Madde 23	Çalışma hakkı, işini serbestçe seçme hakkı, işsizliğe karşı korunma hakkı, eşit işe eşit ücret hakkı, adil ve elverişli ücret hakkı, sendikal haklar,
Madde 24	Tatil hakkı, çalışma saatlerinin makul biçimde sınırlandırılmasına hak, ücretli izin hakkı
Madde 25	Elverişli yaşam standartları, beslenme, barınma, giyim hakları, evlilik içinde ve dışında doğan çocukların eşit sosyal güvenceye sahip olması
Madde 26	Eğitim hakkı, temel ve ilk eğitimin ücretsiz olması, teknik ve mesleki eğitimin herkese açık olması, yüksek öğrenime girmede eşitlik hakkı, anne babanın çocuklarına verilecek eğitimin türünü seçme hakkı
Madde 27	Kültürel yaşama katılma, sanattan serbestçe yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve yararlanma hakkı, bilimsel, edebi ya da sanatsal üretimin sonucu olan çıkarların korunması
Madde 28	Herkesin bu bildirmede öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzen hakkı

ETKİNLİK 7

ETKİNLİĞİN ADI: Kapsayıcı Kamu Hizmeti için Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

AMAÇ: Katılımcıların ayrımcılığı yasaklayan ve kapsayıcı kamu hizmetine hukuki bir zemin sağlayan ulusal ve uluslararası mevzuat hakkında farkındalıklarını artırmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Sosyal içermeye ilişkin ulusal ve uluslararası mevzuat hakkında farkındalık kazanır.

MATERYAL:

- Sunum 7
- Kapsayıcı Kamu Hizmeti kitabı

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Eğitici, katılımcılara dersin amacının ayrımcılığı yasaklayan ve kapsayıcı kamu hizmetine hukuki bir zemin sağlayan ulusal ve uluslararası mevzuatı tüm yönleri ile ele almak olduğunu söyler. PowerPoint sunumuna geçmeden önce katılımcılara aşağıdaki soruları yöneltir ve katılımcıların görüşlerini alır. **(10 dk.)**

- Toplumsal yaşamda eşitliğin sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesi ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeleri biliyor musunuz?
- İş yaşamınızda bu konu ile ilgili bir bilgilendirme eğitimi aldınız mı?
- Sizce kamu/sivil toplum çalışanları için böyle bir eğitim gerekli midir?

2. Katılımcıların yukarıdaki sorularla ilgili görüşleri alındıktan sonra Powerpoint üzerinden (Sunum 7) ayrımcılığı yasaklayan ve kapsayıcı kamu hizmetine hukuki bir zemin sağlayan ulusal ve uluslararası mevzuat ile ilgili sunumu yapar. **(30 dk.)**

3. Eğitici sunumu tamamladıktan sonra aşağıdaki sorular katılımcılara yöneltir **(10 dk.)**

- İlgili mevzuatın kamuya hizmet verenlerin kapsayıcı bir tutum benimsemelerine yönelik fiili yansımalarına örnek verebilir misiniz?
- Kurum kültürünü kapsayıcı hale getirebilmek için neler yapmamız gerekir?

4. Katılımcıların bu konu ile ilgili düşünce ve deneyimleri dinlendikten sonra eğitici bu etkinlikte ele alınan ulusal ve uluslararası mevzuatın ayrımcılığı yasaklayarak kapsayıcı kamu hizmetine hukuki bir zemin sağladığını belirtir ve özellikle kamu hizmetlerinin sunumunda bu mevzuata göre hareket etmenin öneminden bahseder.

ETKİNLİK 8

ETKİNLİĞİN ADI: Önyargı ve Kalıp Yargılarımız

AMAÇ: Katılımcıların bazı dezavantajlı gruplara karşı toplumsal ve kendi ön yargı ve kalıp yargıları hakkında düşünmelerini sağlayarak, bu grupların nasıl kapsanabileceği hakkında farkındalıklarını artırmak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Dezavantajlı gruplara yönelik kendi/toplumun kalıp yargılarını sorgular ve ön yargılarını fark eder.
- Dezavantajlı grupları "dışlamadan" "içermeye" giden basamakları fark eder.
- Dezavantajlı grupları sosyal olarak içermek için kişisel olarak neler yapılması gerektiği hakkında düşünür.

MATERYAL:

- Ek-8.1 (grup sayısı kadar),
- Ek-8.2 (grup sayısı kadar),
- EK-8.3 (grup sayısı kadar),
- Sunum 8,
- Sosyal İçermede Temel Kavramlar kitabı.

SÜRE: 50 + 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Katılımcılara bu etkinlikte bazı dezavantajlı gruplara karşı toplumsal ve kişisel önyargı ve kalıp yargılarımız hakkında düşüneneğimizi ve bu grupların nasıl kapsanabileceği hakkında farkındalık kazanacağımızı belirtiniz. **(2 dk.)**

2. Eğitici, sınıfı 3-4 gruba ayırarak Ek-8.1'i gruplara dağıtır. Gruplardan Ek-8.1'de yer alan cümleleri mevcut toplumsal/kişisel kabullere uygun bir şekilde tamamlamasını ister. **(10 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Katılımcılar doğrudan kendi kişisel kalıp yargı ve ön yargıları hakkında konuşmak istemeyebilirler. Bu sebeple toplumda var olan (çevrelerinden gözlemledikleri) kalıp yargı ve ön yargıları yazmalarını istemek etkinliğin işlemesini sağlayacaktır.

3. Yazılan cevaplar değerlendirilir. Cevaplarda daha önceki derslerde öğrenilenlerden hareketle ön yargı ve kalıp yargı olup olmadığı tartışılır. Örneğin, ilaç içiyorsa hastadır, işe yürüyerek gidiyorsa arabası yoktur, Japonlar saygılıdır, Romanlar müzikle uğraşır, Suriyeliler yardıma muhtaçtır, engeli olanların daima yardıma ihtiyacı vardır, parçalanmış aile çocukları problemlidir gibi kalıp yargı içeren cevaplar analiz edilir. Bu bilgilerin gerçeği ne oranda yansıttığı ve o gruplardaki tüm bireyleri ne derecede kapsadığı üzerinde tartışma gerçekleştirilir. **(12 dk.)**

4. Sunum 8 gerçekleştirilir. (29 dk.)

5. Gruplara önceki etkinlikte fark ettikleri gibi birçok dezavantajlı grubun olduğunu ancak şimdiki etkinlikte bunlardan birisine odaklanılacağı belirtilerek Ek-8.2'deki göçmenlerin fotoğrafı dağıtılır. Alternatif olarak fotoğraf projeksiyon/akıllı tahta aracılığıyla da sınıfa gösterilebilir.

Gruplardan görseldeki göçmenler hakkında neler düşündüklerini ve onlara yardımcı olmamak için hangi sebepler olduğunu yazmaları istenir. Ardından gruplar belirledikleri sebepleri sınıfla paylaşır. (10 dk.)

6. Eğitici bu etkinlikte göçmenler hakkında sınıfta (ve dolayısıyla toplumda) var olabilecek kalıp ve ön yargıların ortaya çıkartılmış olduğunu belirtir. Önceki derslerde kalıp ve ön yargının doğasının ele alındığı ve bu iki olgunun ayrımcılığa yol açtığı hatırlatılır.

Ardından eğitici, kalıp yargı ve ön yargıya dair eğitimde öğrenilenlerden hareketle göçmenlere karşı biraz önce dile getirilen kalıp/ön yargıların neden daima doğru olmadığının tartışılmasını sağlar. (8 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Katılımcılardan bazıları göçmenlerle ya da diğer dezavantajlı gruplarla ilgili kendi ön yargılarından hareketle açıklamalar yaparsa bu ifadeleri kullanan kişiyi değil ifadenin içeriğini hedef alın. Mümkünse belirtilen ifadedeki yanlış iddiaları gerçeklerle çürütün. Katılımcıları sosyal medyada dolaşan bilgiler yerine güvenilir kaynaklara yöneltin. Gerekliğinde hep beraber bu konuyu araştırarak doğru bilgiye sonra ulaşmaya çalışın. Belirtilen ifadeye katılmadığınızı belli edin ancak katılımcılarla “o grup böyle/diğer grup şöyle” şeklinde sonuç vermeyecek tartışmalara girmeyin. Kesinlikle sınıf içinde karşılıklı karalama ya da hakarete varan sözlerin söylenmesine imkân tanımayın. Nadir de olsa sizi ya da diğer katılımcıları kışkırtmak niyetiyle söylenecek sözler karşısında, duygusal bir tepki vermek yerine sükûnetinizi koruyun.

7. Gruplara Ek-8.3 dağıtılır. Ek-8.3'de insanların dışlamadan kabule doğru izlediği ana basamaklar yer almaktadır. Gruplardan buradaki bilgileri okuyarak toplumumuzun göçmenler hakkında şemanın hangi basamağında yer aldığını düşünmeleri ve neden böyle düşündüklerini açıklamaları istenir. (12 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Süre elverirse Ek-8.3'deki etkinliği, eski hükümlüler, madde bağımlıları ve engeli olanlar gibi diğer dezavantajlı gruplar içinde gerçekleştirebilirsiniz.

8. Gruplara kamuya hizmet veren çalışanlar olarak Ek-8.3'deki şemanın en üst basamağına ilerlemek için neler yapmaları gerektiği sorulur. Grupların ortak kararlarını grup sözcüleri açıklar. Diğer grupların eklemeleri ve eleştirileri alınarak etkinlik sonlandırılır. **(12 dk.)**

9. Eğitici bu derste hangi farkındalıkların kazanıldığını görmek için kısa bir değerlendirme etkinliği yapar. Katılımcılar sırayla derste öğrendiği/farkına vardığı bir durumu söyleyerek ders sonlandırılır. **(5 dk.)**

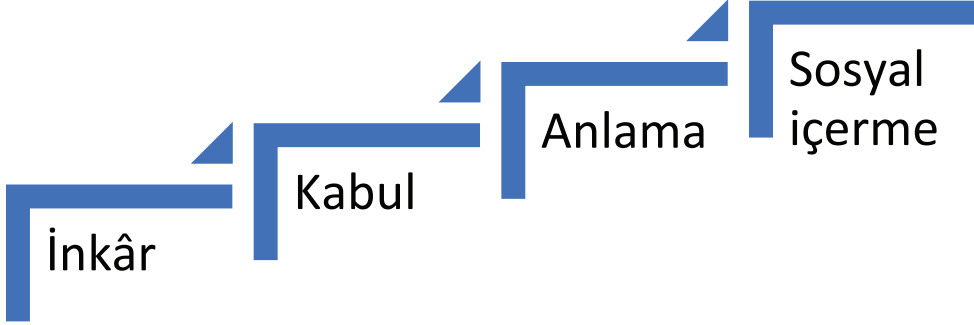
Ek-8.1. Cümle Doldurma

- [Hizmet verdiğim] Bir kişi ilaç içiyorsa.....
- [Hizmet verdiğim] Romanlar.....
- [Hizmet verdiğim] Suriyeliler.....
- [Hizmet verdiğim] Eski hükümlüler.....
- [Hizmet verdiğim] Madde bağımlısı bir genç.....
- [Hizmet verdiğim] Engeli olan bir fert
- [Hizmet verdiğim] 80 yaşındaki bir kadın
- [Hizmet verdiğim] Anne-babası ayrılmış bir çocuk
- [Hizmet verdiğim] Sosyal yardımla geçinen bir erkek
- [Hizmet verdiğim] Bir kişi işe yürüyerek gidiyorsa.....
- Japonlar.....
- Akademisyenler.....

Ek-8.2. Türkiye’deki Suriyeliler

Ek-8.3. Dışlamadan Sosyal İçermeye İzlenen Basamaklar

İnkâr aşaması: Ön yargının muhatabı olan grup üyelerin bu topluma ait olmadıkları ya da topluma zarar verdikleri düşünülerek **dışlanması** aşamasıdır.

Kabul aşaması: İlgili grubun varlığı artık inkâr edilmemekte ve onlara karşı duyulan **acıma** duygusu nedeniyle **hayırseverlik** ön plana çıkmaktadır. Ancak yine de bu grupla ilişkilerimiz mesafelidir. Onları kendimizden **ayrı tutarız**.

Anlama aşaması: İlgili grupla **empatinin kurulduğu** aşamadır. Onların içinden geçtiği durumları ve toplumsal anlamda nasıl dezavantajlı konuma geldiklerini anladığımızdan onlarla yakın ilişkiye geçebilir, arkadaş olabiliriz.

Sosyal içerme aşaması: Sosyal dışlama ve sosyal içerme kavramları hakkında edindiğimiz bilgilerden hareketle, ilgili grubun aslında aynı bizim gibi aynı imkânlara sahip olması gerektiğini kabul ettiğimiz aşamadır. O grupların da **kendi özellikleri, ihtiyaç ve farklılıklarıyla toplumda yer almasının gerekli olduğuna** inanılır.

ETKİNLİK 9

ETKİNLİĞİN ADI: Ben Kimim?

AMAÇ: Katılımcıların iletişimde fertleri doğru anlamak için doğru soruları sormanın önemini anlamaları, iletişimde doğru geri bildirim vermenin önemini fark etmelerini sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- İletişimde doğru soruları sormanın önemini kavrar.
- İletişimde doğru geri bildirim vermenin önemini kavrar.

MATERYAL:

- Post-it kâğıdı (katılımcı sayısı kadar),
- Bant (1 adet),
- Ek 9.1 (katılımcı sayısı kadar),
- Ek 9.2 (katılımcı sayısı kadar),
- Sunum 9,
- Sosyal İçermede İletişim kitabı.

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Eğitici aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliğe başlar. (1 dk.)

Bu etkinliğin amacı iletişimde fertleri doğru anlamak için doğru soruları sormanın önemini vurgulamak, iletişimde geri bildirim vermenin öneminin farkına varmaktır. Bu nedenle öncelikle sizlerle doğru soru sormak üzerine biraz konuşmak istiyorum. Doğru soru sormak ne demektir? Nasıl doğru soru sorulur? Sizlerin görüşlerini almak istiyorum.

2. Eğitici katılımcıların konuya ilişkin görüşlerini aldıktan sonra eğitici aşağıdaki metni okuyarak etkinliğe başlar: (9 dk.)

Bir gün masamda oturmuş günlük yazılarıma bakıyor ve elimdeki işleri bitirmeye çalışıyordum. Gelen giden evrak kutum dolmuştu. Yetiştirmem gereken çok sayıda rapor ve yazı vardı. İşlerime odaklanmış çalışırken aniden yakınımaya kadar gelmiş bana seslenen yaşlı bir beyefendinin sesi ile irkildim. Çalışmaya daldığım için geldiğini fark etmemiştim. Beyefendi önümdeki sandalyeye buyurun ne istiyorsunuz diye soramadan oturdu. Bu şekilde oturması çok hoşuma gitmemişti, ama yine de sorunu anlamak istedim:

- Size nasıl yardımcı olabilirim? Ne istiyorsunuz?

diye sordum. Beyefendi bir anda anlatmaya sorunlarını sıralamaya başladı. Saydığı sorunların hiçbirini benim yardım edebileceğim, çözebileceğim şeyler değildi. Bana göre bazıları sorun da değildi. Lafını kısaca özür dileyerek böldüm:

- Özür dilerim beyefendi sanırım size ben yardımcı olamayacağım.

Ancak beyefendi önümdeki sandalyeden kalkmıyordu. Bende yüzümü bilgisayara döndüm ve onunla ilgilenmediğimi belli etmeye çalıştım. O sorununu anlatırken bende aralarda basit evet hayırlı birkaç soru sordum:

- Siz işlem için mi geldiniz?

- Hayır.

- Siz beyi mi aradınız?

- Hayır.

- Sorunuz benim birimimle mi ilgili?

- Evet.

- Sizi bana biri mi yönlendirdi?

- Evet.

- Sizi bana yönlendiren kişi ile görüşüp önce ondan bilgi aldınız mı?

- Evet.

Sorular soruyordum ancak hala sorunun benimle ilgili olduğunu düşünmüyordum. O sırada iş arkadaşlarımdan A.... yanıma geldi. Arkadaşım, beyefendiye seslenerek:

- Beyefendi tam dediğim kişiyi bulmuşsunuz. Sizin sorunuz ile ilgili bunu sordunuz mu arkadaşına?

dedi. Arkadaşımın cümlelerini duyunca birden irkildim, konu gerçekten benimle ilgiliydi ama beyefendi o kadar lafı dolandırmıştı ki ben olayın ne olduğunu anlayamamıştım. Arkadaşım gidince:

- Beyefendi siz neden sorunun bu olduğunu söylemediniz?

dedim. Aslında söylemeye çalışmıştı ama ben işlerle ve yazdıklarımla öyle meşguldüm ki onun anlattıklarına odaklanamamış ve konuyu anlayamamıştım. Sorunu kısa sürede çözdük ve birbirimize teşekkür ettik. Olayı tatlıya bağlayarak çalışmaya geri dönmüştüm.

Eğitici katılımcılara daha önce bu tür olaylar yaşayıp yaşamadıklarını sorar. Katılımcıların cevaplarını dinler. Yaşadıkları bu olayı nasıl çözdüklerini sorar ve yine verilen yanıtları dinler. Eğitici insanların zaman zaman çevresel ya da kişisel faktörler nedeniyle dinlemenin önünde engeller oluşturabildiklerini ve bu nedenle de karşı tarafa doğru geri bildirimleri vermekte, doğru soruları sormakta sorun yaşadıklarını söyler. Bazen çok kısa sürede çözülebilecek ya da anlaşılabilir bir durumu bu nedenle büyük bir sorun haline getirebileceğimizden bahseder. Özellikle de farklı dezavantajları olan birçok grupla çalışırken onlara karşı olan düşüncelerin, algıların ya da tecrübelerin bu sürece yansiyebileceğinden kişilerin kendi engellerini oluşturabileceğini söyler. Doğru geri bildirimin iletişimin sürdürülmesini desteklediğini, yanlış geri bildirimin ise iletişimi kesintiye uğrattığını açıklar.

3. Eğitici Ek.9.1. Katılımcı Formunu katılımcılara verir. Katılımcılardan bu ifadeleri incelemeleri doğru geri bildirim ifadesi olduğunu düşündüklerini ve onları en çok rahatsız eden birkaç ifadeyi işaretlemeleri istenir. Bu işlem için katılımcılara süre verilir. (5 dk.)

Katılımcılardan isteyenlere işaretledikleri etkili geri bildirim ifadelerini ve bunları neden etkili bir geri bildirim olarak görmediklerini paylaşmaları için fırsat sunulur. Katılımcılar ile kısa bir tartışma yürütülür. Etkili geribildirim vermek iletişiminin çatışmaya dönmesinin önüne geçebilir denilir. Aynı zamanda etkili geri bildirim vermek kişiyi duygularını açıklamasına, kendini doğru ifade etmesine ve karşı tarafa mesajın doğru aktarılmasına da yardımcı olmaktadır. Bu konuda kısaca katılımcılar ile sohbet edilir. (5 dk.)

4. Eğitici, doğru geri bildirim vermenin önemine ilişkin Sunum 9'u katılımcılara sunarak sınıfça genel değerlendirmesinin yapılmasını sağlar. (10 dk.)

5. Sunumun ardından doğru geri bildirimin ipuçlarını içeren Ek.9.2 katılımcılara dağıtılarak incelemeleri istenir. Eğitici sohbetin ardından katılımcılara doğru geri bildirim vermenin önemli olduğunu söyler. Ek.9.2. de etkili geri bildirim verme ve etkili olmayan geri bildirim vermeye ilişkin örnekler olduğunu söyler. Bunlardan bir iki tanesini sesli olarak okur. Neden etkili bir geri bildirim olduğunu ve ne olursa etkisiz hale geldiğini katılımcıların daha iyi anlaması için açıklar.

6. Ardından etkinliğin başında okuduğu öyküyü ve oradaki kişinin sorduğu soruları hatırlatır. (1 dk.)

7. Evet ve Hayır cevabını teşvik eden soruların iletişimde derinlemesine bilgi edinmenin önüne geçtiğini, karşılıklı iletişimde kopmalara neden olabileceğini söyler. Evet-hayır kalıplı soruların etkili geri bildirim vermenin önüne geçtiği katılımcılara hatırlatılır. (4 dk.)

8. Eğitici etkili soru sormanın önemini bir de birlikte deneyerek görececeklerini söyler ve katılımcılara birer adet post-it (yapışkanlı kâğıt) verir. Katılımcılardan çok sevdikleri, herkesin tanıdığı ünlü bir ismi düşünmeleri istenir. Katılımcılar ikiye ayrılarak gruplara ayrılır ve her eşin başına takması için fon kartonundan keserek hazırladıkları taçlar takmaları için verilir. Eşlerin birbirleri ile karşılıklı durmaları, yüz yüze bakmaları istenir. Az evvel düşündükleri ünlü kişinin ismini gizlice kimseye göstermeden (özellikle de eşine) ellerindeki kâğıtlara yazmaları söylenir. Ellerindeki isim yazılı kâğıtları eşlerinin taçlarındaki üst kısma ortalayarak görülebilecek bir biçimde yapıştırmaları söylenir. (Bu aşamada yapışkanlı kâğıdın yapışkanı yetmiyor ve düşüyor ise bant kullanılabilir. Burada yazılan yazının yalnızca karşıdan görülmesi, kişinin başında yazılanı görmemesi önemlidir.) (10 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Katılımcılar ünlü birinin ismini yazarken dikkat etmelidirler. Toplumsal değerlerle örtüşmeyen şahıslar ve tartışma oluşturacak karakterlerin yazılması önlenmeli ve bu konuda uyarılar yapılmalıdır.

Katılımcılara bu oyunda yalnızca evet-hayır cevabını kullanabilecekleri söylenir. Eşlerin birbirine sorular sormaları, taçlarına yapıştırılmış olan kâğıttaki kişinin adını bu sorular yoluyla bulmaya çalışmaları söylenir. Eşlere A ve B olarak isim verilir ve önce A'ların başlaması istenir. Katılımcılardan ismi yazan kişinin kim olduğunu tahmin edene kadar sorular sormaları istenir. (Örneğin; Ben bir futbolcu muyum? Ben bir politikacı mıyım? Ben hayatta mıyım? Ben kadın mıyım?).

9. Katılımcılar oyunu oynadıktan sonra eğitici oyunu durdurur. Bu esnada bazıları kim olduğunu bulmuş bazıları hala soru sormakta olabilir. Katılımcılara tahmin etmekte zorlanıp zorlanmadıkları, neden zorlandıklarına ilişkin sorular sorulur. Yalnızca evet ve hayır cevabını almanın kişileri tanımada, anlamada yeterli olup olmadığı sorulur ve cevaplar dinlenir. **(5 dk.)**

Eğitici tarafından kısaca iletişimde önemli bir basamağın bireyleri etkin dinleme olduğu söylenir. Etkin dinlemede karşımızdaki bireyi anlamak için derinlemesine sorular sormanın, özellikle de 5N1K sorularının (Neden, Nasıl, Niçin Ne kadar, Ne, Kim, vb.) öneminden bahseder. Bu soruların karşımızdakini doğru anlamada kullanılmasının önemli olduğunu söyler. Böylelikle karşımızdaki kişi kendini ifade etmekte zorlansa onun sorununun daha rahat anlaşılabilceği, duygularını ve söylemek istediklerini daha kolay ifade edebileceği açıklanır.

10. Eğitici, yeniden eşlerin yerini almasını ister ve yeni birer yapışkanlı kâğıt verir. Yeniden önceki yazdıkları isimden farklı bir ünlü ismi düşünmelerini ve bu defada bu ismi yazıp eşlerinin alına yapıştırmalarını ister. Katılımcılardan oyunun bu turunda evet-hayır soruları kullanmamaları, yalnızca 5N1K sorularını sorarak cevap almaya çalışmaları istenir. Katılımcıların sorular yoluyla açıklama yaptırmaları, tanımlama yaptırmaları ve benzeşimler kurdurmaları söylenir. Evet-hayır sorusu soran eşlerin oyun dışı kalacakları belirtilir ve bu turu oynamaları için oyun başlatılır. **(5 dk.)**

Katılımcıların 5 dk. kadar oyunu oynamalarının ardından oyun bitirilir ve ünlü kişinin ismini kimlerin bulup kimlerin bulamadığı sorulur. Önceki oyuna göre çok daha kısa sürede isimleri tahmin ettikleri vurgulanır. Katılımcılara bunun neden kaynaklandığı sorulur. Neden, nasıl, niçin kalıplı araştırma sorularının mı yoksa evet-hayır kalıplı soruların mı çözüme daha kısa sürede ulaştırdığı sorulur.

Eğitici, etkin dinlemede 5N1K sorularının önemine bir kez daha vurgu yapar ve karşımızdaki bireyi anlamanın, değerlendirmenin, sorunu belirlemenin kapalı uçlu sorular yerine açık uçlu sorular olduğunu belirterek etkinliği sonlandırır.

Ek.9.1. Katılımcı Formu

Doğru geri bildirim kriterlerini karşıladığını düşündüğünüz cümleleri doğru ya da yanlış şeklinde işaretleyiniz. (Her ifade tam anlamıyla size doğru gelmeyebilir ama uygun olduğunu düşündüklerinizi işaretleyiniz).

Sizi en rahatsız eden geri bildirimin hangisi olduğunu da belirleyiniz ve yanına bir işaret koyarak işaretleyiniz.

	Doğru	Yanlış
1. "Şimdi söyleyeceğim şey için üzülmeni istemiyorum, ama ..."		
2. "Beni bu şekilde bölmek, seninle konuşmayı bırakma isteği uyandırıyor"		
3. "Az önce söylediklerime gerçekten aşırı tepki veriyorsun"		
4. "Senin sorunun, kendinden hoşlanmaman"		
5. "Bu kadar alçak sesle konuşmaya devam ettiğinde, seni duymakta güçlük çektiğimi söylememe rağmen buna devam etmene sinirleniyorum ve konuşmayı bitirmek istiyorum"		
6. "Bu gruptaki herkesi gücendirdiniz".		
7. "Kaşlarını çatmış görünüyorsun ve ne olduğu konusunda beni telaşlandırıyor."		
8. "İnsanları iğneleme şekliniz hiç hoş değil."		
9. "Daha iyi bir mizah anlayışınız olsaydı sizinle daha kolay çalışabilirdim"		
10. "Neden böyle şeyler yapıyorsunuz?"		
11. "Size karşı açık olacağım, sizinle sizin seviyenizde konuşacağım: Bence sen bir"		
12. "Böyle şeyler söylediğinde bana nasıl hissettirdiğini düşünüyorsun?"		
13. "Bu tür davranışlar, sizi hiçbir yere götürmez"		
14. "Ve bir şey daha. Bana " Canım " demenden bıktım usandım."		

Ek.9.1. Eğitici Formu

Doğru geri bildirim kriterlerini karşıladığını düşündüğünüz cümleleri doğru ya da yanlış şeklinde işaretleyiniz. (her ifade tam anlamıyla size doğru gelmeyebilir ama uygun olduğunu düşündüklerinizi işaretleyiniz).

Sizi en rahatsız eden geri bildirimin hangisi olduğunu da belirleyiniz ve yanına bir işaret koyarak işaretleyiniz.

	Doğru	Yanlış
1. "Şimdi söyleyeceğim şey için üzülmeni istemiyorum, ama ..."		x
2. "Beni bu şekilde bölmen, seninle konuşmayı bırakma isteği uyandırıyor"	x	
3. "Az önce söylediklerime gerçekten aşırı tepki veriyorsun"		x
4. "Senin sorunun, kendinden hoşlanmaman"		x
5. "Bu kadar alçak sesle konuşmaya devam ettiğinde, seni duymakta güçlük çektiğimi söylememe rağmen buna devam etmene sinirleniyorum ve konuşmayı bitirmek istiyorum"	x	
6. "Bu gruptaki herkesi gücendirdiniz".		x
7. "Kaşlarını çatmış görünüyorsun ve ne olduğu konusunda beni telaşlandırıyorsun."	x	
8. "İnsanları iğneleme şekliniz hiç hoş değil."		x
9. "Daha iyi bir mizah anlayışınız olsaydı sizinle daha kolay çalışabilirdim."		x
10. "Neden böyle şeyler yapıyorsun?"		x
11. "Size karşı açık olacağım, sizinle sizin seviyenizde konuşacağım: Bence sen bir"		x
12. "Böyle şeyler söylediğinde bana nasıl hissettirdiğini düşünüyorsun?"	x	
13. "Bu tür davranışlar, sizi hiçbir yere götürmez"		x
14. "Ve bir şey daha. Bana " Canım " demenden bıktım usandım."		x

Ek. 9.2. Etkili Geri Bildirim

Aşağıda, etkili geri bildirim için 10 kriter bulunmaktadır. Karşılarında ise etkili olmayan tam tersine iletişimi zedeleyen geri bildirim örnekleri yer almaktadır. Lütfen inceleyiniz.

Etkili Geri Bildirim Veren Bir Birey...	Etkisiz Geri Bildirim Veren Bir Birey...
1. Geri bildirim vermeye neden olan davranışı ben diliyle açıklar. 'Cümlelerimi benim yerime tamamlamanızdan hoşlanmıyorum...'	1. Karşısındakini değerlendirici ve yargılayıcı ifadeler ile sen dilini kullanır. 'Kaba davranıyorsun'. 'Konuşmayı kontrol etmeye çalışıyorsun.'
2. Davranıştan sonra uygun olan en kısa sürede geribildirim verir. <i>Hayatında önemli değişiklikler yaşadığını biliyorum. Zaman geçmeden bu değişiklikler ile ilgili seninle konuşmak istedim.</i>	2. Verilmesi gereken geri bildirim geciktirilir, erteler ya da bekler. Uygun zamanı kaçıır. Zaman geçtikçe yani geribildirim geciktikçe konuda yapılabilecek hiçbir şey kalmaz.
3. Mesajı doğrudan karşıdaki alıcının anlayacağı netlikte sunar. Aracılardan yararlanmaz. <i>Ahmet parmak eklemlerinin ses çıkarmasından hoşlanmıyorum.</i>	3. Mesajı dolaylı olarak, başkaları aracılığı ile sunar. Geri bildirimleri başkaları üzerinden vermeye çalışır. <i>Ahmet, Mehmet parmak eklemlerini cıtlattığında nasıl hissediyorsun?</i>
4. 'Ben' mesajlarını kullanan ve düşüncelerinin, duygularının, tepkilerinin sorumluluğunu alan kişidir. <i>Böyle şeyler söylediğinde bana nasıl hissettirdiğini düşünüyorsun?</i>	4. Mesajların mülkiyeti 'kişilere', 'kitaba', 'üst yönetime' vb. ait olduğunu söyleyerek geri bildirim de bulunur. <i>İşe geç gelmen kimsenin hoşuna gitmiyor. Bunu Müdür Beyin ağzından duydum.</i>
5. Geri bildirimdeki gönderide davranışlarla ilgili gerçek hislerini söyler. <i>Ben her kendimi ifade etmeye çalıştığımda siz cümlelerimi birtirmeye devam ederseniz, sinirleneceğim.</i>	5. Duygularını gizler, reddeder ya da yanlış ifade eder. Bunu yapmanın bir yolu, "sahipliği devretmektir". Başka bir yol da alaycı, somurtkan davranmak ya da kimin haklı olduğunu görmek için yarışmaktır. <i>Sürekli sizin söylediklerinizin dinlenmesini istiyorsunuz. (sahipliği devretmek). Sizi bu konuda defalarca uyardım sanırım bekleyip kimin kazanacağını görmemiz gerekecek.</i>
6. Alıcıya neyin iletildiğini anlamak, mesajın tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığını görmek için mesajı kontrol eder. <i>Dünkü toplantıda bu konuda ortaya çıkan en önemli sonucun çevre kirliliği olduğu söylemiştim. Söylediklerimden bu anlaşıldı mı emin olmak istedim.</i>	6. İletilen mesajı kontrol etmemiştir. Gönderilen mesajın karşı taraftan net bir şekilde anlaşıldığını varsayarak iletişime devam eder. Alıcının tam olarak anlayıp anlamadığıyla ilgilenmez. <i>Dün konuştuklarımızı geçiyorum bugünkü konumuz...</i>
7. Alıcının bilginin neden arandığını anlaması ve cevabını bilmediğine dair net bir algıya sahip olmasıyla ilgili bilgi arayan ilgili sorular sorar. <i>Konuya ilişkin neden, nasıl, niçin, ne zaman, neyle, kiminle gibi araştırmacı sorular sorar.</i>	7. "Gerçekten" kelimesi ile ifade olan sorular sorar. <i>'Bundan kurtulmanıza izin vereceğimi mi düşünüyorsunuz?' 'Hangisi kulağa tuzak gibi geliyor?' 'Evde de böyle mi davranıyorsun?'</i>
8. Davranışın şimdiki ya da gelecekte doğuracağı sonuçları belirtir. <i>'Cümlelerimi bitirmeye devam edersen, ileride seninle tekrar konuşmak için zaman harcamak istemeyeceğim.'</i>	8. İfadelerinde belirsiz sonuçlar üzerine konuşur veya hiçbir sonuç belirtmez, direk uyarır <i>'Bu tür davranışlar başınızı belaya sokar'. 'Bunu yapmamalısın'.</i>
9. Durumun alıcı tarafından istendiğini ya da en azından bir dereceye kadar istendiğini bilir, buna göre bildirim verir. <i>Bu konuda ne kadar istekli olduğunuzu görüyorum ...</i>	9. Durumu genellikle kendi iyiliği için alıcıya dayatır. <i>Bu konuda çalışmayı istemediğinizi biliyorum ancak sizin kendi iyiliğiniz, kendinizi geliştirmeniz için bu işi yapmaya yardımcı olmanız gerekli.</i>
10. Alıcının dilerse bir şeyler yapabileceği davranışları ifade eder ve onu motive eder. <i>Bu konuda benim aklıma gelen ilk isim siz oldunuz. Konuya hâkim olmanız ve daha önceki deneyimleriniz beni açıkçası çok etkiledi...</i>	10. Alıcının üzerinde çok az kontrol sahibi olduğu veya hiç olmadığı davranışları ifade eder. Karşısındaki bireyin motivasyonunu bozar. <i>Bu işleri size bırakıyorum ama bu konudaki tecrübe eksikliğiniz ve işe yeni başlamış olmanız beni epey kaygılandırdı. Umarım başatabilirsiniz.</i>

ETKİNLİK 10

ETKİNLİĞİN ADI: Doğru İletişim İçin Aklımda Tutuyorum

AMAÇ: Katılımcıların hafızanın önemini kavramaları, iletişim becerilerini geliştirmeleri ve kamu hizmetinde koşulsuz kabulün önemini anlamaları sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Sosyal içermeye iletişim becerilerini geliştirir.
- Kamu hizmetlerinde koşulsuz kabulün önemini fark eder.

MATERYAL:

- Beyaz A4 kâğıdı (katılımcı sayısı kadar),
- Sunum 10
- Ek 10.1
- Sosyal içermeye İletişim kitabı

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Eğitici aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliğe başlar. (2 dk.)

Bu etkinliğin amacı iletişimde hafızanın önemini kavrama, iletişim becerilerini geliştirme ve kamu hizmetinde koşulsuz kabulün önemli olduğunun farkına varmaktır. Bu nedenle iletişimde öncelikle hafızanın etkisi üzerine biraz konuşarak ve tartışarak başlayalım. Hafıza sizce neden önemlidir? İletişimde ne gibi bir role sahip olabilir?

Eğitici sorusunu sorar ve yanıtları alır. Ardından geçici koruma statüsündeki Suriyeli bir kişinin rolüne girmek için hazırlıklarını yapar.

EĞİTİCİYE NOT

Eğitici burada rolü daha iyi yansıtmak için çeşitli aksesuarlar kullanabilir. ya da aşağıdaki metni ses, vurgu ve tonlamalara dikkat ederek okuyabilir.

2. Eğitici, geçici koruma altındaki Suriyeli bir kişinin rolüne girerek aşağıdaki metni onların konuşmalarını ve ifadelerini kullanmaya çalışarak okur/canlandırır. Katılımcıların sessizleşmeleri ve eğitime odaklanmalarını sağlandıktan sonra canlandırma başlatılır. (15 dk.)

Biz Halep'ten geldik. Ben ve üç çocuğum var. Büyüklerimiz Halep'te kaldılar. Çocuklardan biri 3 yaşında biri 5 diğer 10 yaşında ve okula uzun zamandır gidemiyorlar. Suriye'de kötü

şeyler yaşadık evlerimize girdiler, bombalar atıldı, herkes gibi bizde Türkiye'ye gelmek zorunda kaldık. Eşim iş bulamadı. Halep'teyken bizim mefruşat dükkânımız vardı, işleri yolundaydı ama dükkân falan yerle bir oldu. Çocuklar okusun istiyorum, bize iş istiyorum. Eşimin elinden pek iş gelmez o tüccarlığı bilir. Ben ev hanımıyım, ev işlerini bilirim. Bizim evimiz yok başkalarının yanında kalıyoruz kaldığımız yerde çok kalabalığız. 9 kişi birlikteyiz. Yemek, yatak hiçbir şey yetmiyor küçücük evde tıklıp kaldık. Çocuklar okula gitsinler istiyoruz. Biz gelmeden önce Türkçe öğrenmiştik, beyim zaten gelip gidiyordu Türkiye'ye çocuklar da az çok konuşuyorlar. Geçen gün evde kalanlardan biri düştü bacağını kırdı çalışmıyor. Onu hastaneye götürüp getirmeyi dil bildiğimiz için biz yapıyoruz. Zor durumdayız.

EĞİTİCİYE NOT

Eğitici metni okurken bazı yerlerde duraklar, bazı yerlerde araya eeee, aaaaa, immmm gibi dinlemeyi engelleyici sesler ifadeler eklemeye çalışır.

Eğitici canlandırmayı bitirdiğinde bu tür durumların başlarına gelip gelmediğini sorar. Katılımcıların başlarına gelen benzer birkaç durumu konuşur. Ardından onların dikkatini dağıtmak için bambaşka bir konuya geçer. Alakasız bu konu hakkında birkaç dakika konuşur (Örneğin eğitim salonuna gelene kadar başına gelenler, çocuğu hakkında bir olay, bir tatil anısı, askerlik anısı, eğitim öğretim hayatı vb.). Bu konuşmayı katılımcıların dikkatini dağıtmak ve az evvel canlandığı karakterin akıllardan çıkmasını sağlamak amacıyla yapmaktadır. Birkaç dakikalık konuşmanın ardından eğitici katılımcılardan kâğıt ve kalemlerini almalarını az evvel canlandığı olaydan neler hatırladıklarını yazmalarını ister.

3. Katılımcıların hatırladıklarını ifade etmeleri için fırsat sunulur. Eğitici, doğru iletişimde hafızanın önemi hakkında ne düşündüklerini katılımcılara sorarak etkinliğin bu kısmına başlar. Katılımcıların hafıza ve iletişim arasında bağ kurmalarını sağlar. Söylenilen önemli ifadeleri tekrar eder ve gerek duyduğunda bir yere herkesin görebileceği bir şekilde yazar (tahta, flipchart). Az evvel onlara bir canlandırma yapıldığı ve bunu hatırlarken herkesin farklı detaylara odaklandığı, bunları hafızasında tuttuğu anlatılır. Bu nedenle herkesin aktardığının bir diğer katılımcınıninkinden farklılıklar içerdiği söylenir. **(2 dk.)**

4. Katılımcılara iyi bir dinleyici olmak için karşımızdaki ferdin bize anlattıklarına odaklanmamızın ve dikkat etmemizin, anlattıklarına değer verdiğimizizi göstermemizin önemli olduğu söylenir. Bize karşımızdaki kişi tarafından aktarılanları unutmamak, daha sonra ilerleyen zamanlarda da bu bilgileri kullanmak ya da yardımcı olmak için saklamak iyi bir hafızanın ürünüdür. Bu nedenle katılımcılara hafızamızı test etmek ve nasıl çalıştığını göstermek için bir oyun oynayacağı söylenir.

Eğitici, katılımcılara bazı kelimeler okuyacağını söyler. Bu kelimeleri herhangi bir yere not etmek ya da işaretlemek yasaktır. Yalnızca bu kelimeleri dikkatli dinlemeleri gerektiğini belirtir. Her kelimenin bir kez okunacağı, bir daha tekrarlamayacağı hatırlatılır.

Eğitici bu aşamada kelimeleri yavaş okumaya ve okuduğu kelimeler arasında birkaç saniye duraklamaya dikkat etmelidir. Katılımcıların arasında gezinerek okumak daha doğru olacaktır. Eğitici, aşağıda (Ek.10.1.) verilen kelimeleri sıra ile okur: **(8 dk.)**

Eğitici, listeyi okumayı bitirdikten sonra yaklaşık 1-2 dakika kadar katılımcıların dikkatini dağıtmaya ve söylediklerini hatırlamalarını güçleştirmeye çalışır. Bu esnada onlara etkinliğin başında canlandırdığı hikâyeyi hatırlatır. Oradaki detaylarla katılımcıların aklını meşgul eder. Sonra da bu konuşmaları onların dikkatini dağıtmak için yaptığını söyler, etkinliğe devam eder. Katılımcılardan kâğıtlarını çıkarmaları ve hatırlayabildikleri kadar sözcüğü yazmaları istenir. **(5 dk.)**

Ortalama 2 dakika kadar süre vererek hatırlayabildikleri kelimeleri yazmaları izlenir. Birbirlerine bakmamaları ve ipucu vermemeleri için özen gösterilir. Sürenin sonunda katılımcılara kaç sözcük hatırladıkları sorulur. En yüksek sayıda sözcüğü yazabildiğini söyleyen katılımcılara hatırlamada nasıl bir strateji kullandığını sorulur. Diğer katılımcılar ile paylaşımları sağlanır. Diğer katılımcılardan da ilginç stratejiler kullanan var ise paylaşması sağlanır. **(10 dk.)**

5. Ardından katılımcılara hafızanın dört temel ilkesine göre nelerin hatırlanabildiğine ilişkin Sunum 10 gösterilir. Etkinliğe başladıkları geçici koruma statüsündeki Suriyeli bir kadının öyküsüne ve hafıza testine değinilerek hafızanın öneminden bahsedilerek etkinlik sonlandırılır. **(10 dk.)**

EĞİTİCİYE NOTLAR

Eğitici Sunum 10'daki aşağıdaki ifadelerden yararlanabilir.

- **Öncelik ve yenilik-** Katılımcılardan ilk ve son kelimeleri hatırlıyorlarsa ellerini kaldırmalarını istenir (Köfte-maşa).
- **Sürpriz-** kelimeyi (Ananas) hatırlayanlardan ellerini kaldırmaları istenir. Çoğu insanın farklı, yeni veya beklenmedik şeyleri hatırlama eğiliminde olduğuna dikkat çekilir.
- **Tekrar-** (tabak) kelimesini hatırlayanlardan ellerini kaldırmalarını istenir (Katılımcıların çoğu bu kelimeyi hatırlamış ve yazmış olmalıdır.). Bu kelimenin metin içerisinde üç kez tekrarlandığı katılımcılara hatırlatılır ve bu nedenle hatırlayan sayısının daha fazla olduğuna vurgu yapılır.
- **Yanlış hafıza-** Katılımcılardan kelimeyi (piknik) hatırlarlarsa ellerini kaldırmaları istenir. Bu kelimenin listede olmadığı açıklanır.
- Çoğu katılımcının listede olmayan ama anlamsal olarak uygun olan bazı kelimeleri yazabileceği söylenir. Çünkü bu kelimelerin hiç okunmamış olsa dahi mantıksal olarak listeye uyduğu belirtilir.

Ek. 10.1. Kelime Listesi

Köfte
Bahçe
Orman
Tabak
Örtü
Çatal
Karınca
Kömür
Tabak
Çay
Mangal
Domates
Patlıcan
Ananas
Demlik
Masa
Biber
Yorgun
Bardak
Mutlu
Tabak
Maşa

ETKİNLİK 11

ETKİNLİĞİN ADI: Empatiyle Anlaşmak ve Gelişmek

AMAÇ: Katılımcıların empatinin bileşenlerini ve boyutlarını kavramalarını ve empati becerilerini geliştirmelerini sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Empatinin bileşenlerini kavrarlar.
- Empatinin boyutlarını kavrarlar.
- Empati becerilerini geliştirirler.

MATERYAL:

- Göz bağı veya fular vb.,
- Sunum 11,
- Sosyal İçermede İletişim kitabı.

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Bu dersin amacının empatinin bileşen ve boyutları üzerinde durarak empati becerilerini geliştirmek olduğu belirtilir. **(1 dk.)**

2. Sunum 11 tahtaya yansıtılır. Katılımcılara “Buradaki iki kişinin anlaşmazlığı nedir? Neden kaynaklanmaktadır?” soruları yönlendirilir. Sorunun karşındaki kişinin bakış açısını anlayamamak olduğu cevapları alınınca empatinin farklı bakış açılarını, duygu ve düşünceleri anlamamıza yardımcı olan bir beceri olduğu belirtilir. Empati becerisi ile ilgili sunumdaki bilgiler verilir. **(12 dk.)**

3. Katılımcılardan ikili eşler olmaları istenir. Eşlerden birinin A, diğerinin B olması istenerek aşağıdaki çalışma yaptırılır.

Ayna çalışması: Önce A’lar “ayna”, B’ler ise “görüntü” olur. Görüntülerin görevi karşılarındaki kişilerin yapabilecekleri türden hareketler yapmaları, aynaların görevi ise görüntülerle aynı anda yapılan hareketleri yapmalarıdır. Daha sonra roller değiştirilerek oyun tekrarlanır. **(4 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Her katılımcının bir kez ayna ve bir kez de görüntü olması sağlanmalıdır. Burada amaç hızlı ve zor hareketler yapmak değil, birbiriyle uyumlu hareket edebilmektir. Bu nedenle görüntülerden özellikle aynaların takip edebileceği küçük ve kolay hareketler yapmaları uyarısında bulunulabilir.

Bu etkinlikten sonra ayna nöronlardan bahsedilerek başkalarının yaşadığı farklı duygu, davranış ve deneyimlerin beynimizde aynaya benzeyen bir yansıma yarattığı belirtilir. Katılımcılara aşağıdaki açıklama yapılır:

Yapılan bilimsel çalışmalarla, insanların başkalarının davranışlarını içgüdüsel bir şekilde aynalama eğilimi olduğu belirlenmiştir. Buna göre, bir kişi kendisi yapmasa bile bir başkasının yaptığı hareketi gördüğünde de, hareketi kendisi yapmış gibi beyninin aynı bölgeleri aktif hale gelmektedir. Biri limon yiyip yüzünü ekşittiğinde yüzümüzü ekşitmemiz, eline iğne battığında kendi elimize batmış gibi hissetmemiz buna örnek olarak verilebilir. Bu konuda devam etmekte olan çalışmalar, insanlardaki ayna nöronların öncelikle başkasının davranışını taklit etmeye aracı olduğunu, ancak bu içgüdüsel tepki sürecinin empati gibi çok daha yüksek ve karmaşık becerilerin gelişmesini de sağladığını ortaya koymaktadır.

4. Araba Oyunu: Katılımcıların biraz önceki eşleriyle yine biri A ve biri B olarak bir oyun oynatılacağı belirtilir. Bir gönüllü eş seçilir ve araba oyunu oynatılır. Eşlerden A araba, B ise park görevlisi olur. Sınıftaki katılımcılardan ise oyunu oynayacak bu iki eş arasında bedenleriyle engeller oluşturmaları istenir. A'nın gözü bağlanarak sınıfın bir duvarına, B'nin ise onun tam karşısındaki duvara geçmesi istenir. B'lerin görevi A'ları doğru yönergeler vererek ve aradaki hiçbir engele çarptırmadan park yerine (yani yanına) ulaştırmaktır. **(10 dk.)**

Araba oyunu tamamlandıktan sonra hem araba hem de park görevlisi olan eşlere neler yaşadıkları, neler hissettikleri, nerelerde zorlandıkları sorulur. Arabaların yerine kendilerini koymakta zorlanan park görevlilerinin yönergeleri verirken eşlerinin bakış açısını neden anlamadıklarını, eşlerinin ise yanlış yönergeler verildiğinde ne hissettiği üzerinde durulur. **(3 dk.)**

5. Aşağıda sunulmuş olan örnek senaryo durumları tek tek okunur. Katılımcılara her senaryodan sonra bu kişinin neler yaşamış olabileceği ve eğer yanlarında olsalardı bu kişiye ne yapacakları sorulur. Verilen cevaplara göre empatinin hangi boyutundan cevap verildiği üzerinde durulur. Örneğin, empati kurarken ağırlıklı olarak senaryodaki kişinin ne hissettiğine vurgu yapılıyorsa duyuşsal, ne düşünmüş olabileceğine vurgu yapılıyorsa bilişsel, davranışla ilgili bir cevap veriliyorsa davranışsal boyutun öne çıkarıldığı belirtilerek bütünsel bir empatik anlayış için hem moral, hem duyuşsal, hem bilişsel, hem de davranışsal boyutun kullanılması gerektiğinin altı çizilir. **(17 dk.)**

Örnek Senaryolar:

Senaryo 1: Ekonomik sıkıntılar sebebiyle okuyamayan Kadir bir restoranda garson olarak çalışmaktaydı. Patronu çok güvendiği için dükkânın anahtarını ona verdi ve artık

dükkânı onun açıp-kapatmasını istedi. Kadir iş çıkışı buluştuğu arkadaşlarına bunu anlattığında arkadaşlarından suça karışmış bazıları bunu bir fırsat olarak gördü ve restorani soymak için baskı yaptı. Kadir arkadaşlarına uyararak giriştiği soygun sırasında alarm çalınca ortada kaldı ve tutuklandı. Üstelik karakoldaki polis sorgusunda arkadaşlarının suçu kendisine attığını öğrendi. Suçsuzluğunu ispatlayamayan Kadir hapse girdi. Cezasını çekerek hapisten çıkan Kadir şu an yeniden dışarıdaki hayata uyum sağlamaya ve hayatını yeniden kurmaya çalışıyor.

Senaryo 2: Şebnem evine kalmaya gittiği arkadaşının kullandığı maddeyi merak ederek denedi. Kısa sürede uyuşturucu bağımlısı olan Şebnem eğitimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. Ailesiyle de sorunlar yaşamaya başlayan Şebnem'i babası evden kovdu. Evi terk eden ancak bağımlı olduğu için arkadaşları da kendisini dışlayan Şebnem sokaklarda yaşamaya başladı. 4 yılda 25 kilo zayıflayan genç kızın saçları döküldü, vücudunda yaralar çıktı ve ciğerleri ciddi hasar gördü. Şebnem tedavi olup bağımlılıktan kurtulmak için bir hastaneye gitti. Ancak doktorlar, tedavi için 5 bin lira gerektiğini söylediler. Şu an bu bağımlılıktan kurtulmak için yardım bekliyor.

Senaryo 3: Amir Suriye'de yaşayan bir çiftçiydi. Köylerindeki bombardımanda eşini kaybetti ve kendisi de kolundan yaralandı. Tekrar bombardıman yapılacağını öğrenince üç çocuğunu ölümden kurtarmak için bir başka köye gitti. Ama orada da çatışma başladı. Bunun üzerine sınıra doğru ilerledi ve oradan da gece boyu yürüyerek Türkiye'ye geçti. Sınırdaki Türk askeri onları karşıladı ve kampa götürdü. 16 ay kampta kaldıktan sonra bir akrabaları onlara evini açtı. Amir inşaatta düşük ücretli bir iş buldu. Ancak kolundaki yaradan dolayı çok ağır işler yapamadığı için işten çıkarıldı. Şu an hem iş arıyor hem de çocuklarını okutmaya çalışıyor.

EĞİTİCİYE NOT

Eğer zaman sorunu yaşanırsa, senaryolardan sadece ikisi okunup değerlendirilebilir.

6. Katılımcılara sonuç olarak şu açıklamayı yaparak süreç sonlandırılır (3 dk.):

Sağlıklı ilişkiler özen ve empati gerektirir. Kabul edelim ki, empatiden ve anlayıştan yoksun, herkesin sadece kendini düşündüğü bir dünyada yaşamak çok zor hatta imkânsız olurdu. Sosyal varlıklar olarak hepimiz anlaşılmayı ve seilmeyi bekleriz. Örneğin hepimizin üzgün hissedip yalnız kalmak istediği anlar olmuştur. Biz nasıl ki bu duygu ve durumumuzun anlaşılmasını bekliyorsak aynı şekilde karşımızdaki insanlar da kendi duygu ve düşüncelerinin anlaşılmasını ve buna göre davranılmasını istemektedir. Daha fazla empatiye sahip olduğumuzda ve diğer insanların içinde bulunduğu durumu, olayları nasıl gördüklerini, ne istediklerini, neye ihtiyaçları olduğunu anlayabildiğimizde, insanlara daha anlayışlı davranırız, onlarla daha etkili çalışırız ve bu bizim iş ve yaşam kalitemizi artırır. Sosyal içermeyi pek çok beceriyi gerektiren uzun soluklu bir maratona benzetirsek empati bu yolculuğun ilk adımlarından biridir. Çünkü özellikle yardım ve hizmet mesleklerinde çalışanların, başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlı olmalarında empati önemli bir rol oynar ve sosyal içermeyi kolaylaştırır. Hatta sadece hizmet verdikleri insanlara karşı değil birlikte çalıştıkları bireylere karşı da daha duyarlı olmalarını sağlar. Bu da daha fazla kişiyle işbirliği yapmayı ve bağ kurmayı gerektirir ki bu durum sosyal hizmetin hem nicel hem de nitel yönünü besler. Daha geniş bir perspektifle etkileşime giren ve onlarla etkili bir iletişim kurabilen bireyler sosyal içirme anlamında çok daha derin bir anlayış kazanabilir. Bu anlamda empatinin sürekli geliştirilmesi gereken bir beceri olduğu söylenebilir. Bunun için de başkalarını daha iyi anlamamızı sağlayan empati becerisini geliştirmemiz gerekmektedir.

ETKİNLİK 12

ETKİNLİĞİN ADI: Çatışma Çözümü

AMAÇ: Katılımcıların çatışmanın evrelerini, çatışma çözme modelleri üzerinden çatışma çözme stratejilerini kavramalarını ve uygulamalarını sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Çatışmanın evrelerini kavrarlar.
- Çatışma çözümleme stratejilerini kavrar ve uygularlar.
- Çatışma yönetimi becerilerini geliştirirler.

MATERYAL:

- Ek-12.1 (katılımcı sayısı kadar),
- Kremalı bisküvi-alternatif olarak susamlı kraker ya da kayısı/limon kullanılabilir (1 adet),
- Sunum 12,
- Sosyal İçermede İletişim kitabı.

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ:

1. Katılımcılara bu dersin amacının çatışmanın evrelerini, çatışma çözme stratejilerini kavramalarını ve uygulamalarını sağlamak olduğu belirtilir. **(1 dk.)**

2. Eğitici, katılımcılara “Çatışma nasıl başlar? Nasıl oluşur?” sorusunu yönlendirir. Birkaç katılımcıdan cevap alınır ve çatışmanın birdenbire patlak vermediği aksine bir süreçte oluştuğu üzerinde durulur. Çatışma ile ilgili verilen cevaplar da kullanılarak çatışmanın farklı evreleri olduğu belirtilir. **(3 dk.)**

3. Katılımcılara Ek-12.1. formu dağıtılarak katılımcılardan yakın zamanda iş yerlerinde yaşadıkları bir çatışma durumunu başlangıcından patlak verme anına kadar analiz ederek her bir evrenin üstünde bulunan kutucuğa o evrede neler yaşadıklarını yazmaları istenir. **(5 dk.)**

4. Ek-12.1. formları toplanır. Bir iki örnek okunarak çatışma çözümü için hangi evrelerde nelerin yapılabileceği üzerine konuşulur. **(5 dk.)**

5. Sunum 12 tahtaya yansıtılır. Çatışma çözme modelleri ve stratejileri gösterilir. **(10 dk.)**

6. Aşağıdaki örnek olay üzerinden sunumda dile getirilen stratejilerle ilgili uygulama yapılır. **(10 dk.)**

Örnek Olay: İki ayrı vatandaş aynı anda sizden hizmet almaya çalışıyor. Ancak ne sıra numarası almışlar ne sıraya girmişler ne de prosedürleri yerine getirmişler (doldurulacak

formlar, imzalar, onaylar vb.). Siz gerekli prosedürleri yerine getirmeleri ve sıraya girmeleri için uyardığınızda, her ikisi de bu hizmete en çok kendilerinin ihtiyacı olduğunu ve bir an önce almaları gerektiğini söyleyerek sizi dinlemiyorlar. Sonrasında da önce sizinle sonra da birbirleriyle tartışmaya başlıyorlar.

- Bu durumda Johnson ve Johnson modeline göre ne yaparsınız?
 - Bu durumda Thomas ve Killman modeline göre ne yaparsınız?
- Birkaç kişiden farklı stratejilere yönelik cevaplar alınır.

EĞİTİCİYE NOT

Bir çatışma çözüm örneği olarak her iki başvuru sahibine şunu söyleyebileceklerini ifade edebilirsiniz: “‘Eğer şu an gerektiği şekilde prosedürleri tamamlayarak kurallara uyarsanız, başvurunuzla ilgili gerekli işlemleri başlatacağım’ diyerek Kazan-Kazan Stratejisini uygulayabilirsiniz.”

7. Kazan-Kazan stratejisi üzerinde durularak aşağıdaki etkinlik yaptırılır. (5 dk.)

Kremalı Bisküvi etkinliği:

İki gönüllü katılımcı çağırılır. Birinden A, birinden de B olması istenir. Katılımcılara bir kremalı bisküvi verilir ve tek bir bisküviyi nasıl paylaşacakları sorulur. Muhtemelen katılımcılar ya kırarak ya da ortadan ayırarak bisküviyi iki eşit parçaya bölerek paylaşacaklarını söyleyeceklerdir. Gruba, gönüllü katılımcıların sunulan çatışma çözme stratejilerden hangisini uyguladıklarını sorulur. Çoğunlukla Kazan-Kazan stratejisi olduğu söylenecektir. Bu aşamada gönüllü katılımcılara aşağıdaki bilgi notları yazılarak verilir ve bu notları sesli bir şekilde okumaları istenir.

Katılımcı A Bilgi Notu: Küçüklüğümde beri kremalı bisküviyi çok severim. Ama sadece kremasını... Bu nedenle kremalı bisküvileri ikiye böler, dişimle kremalarını sıyrırım. Bisküvilerini ise yemem.

Katılımcı B Bilgi Notu: Küçüklüğümde beri bisküviyi çok severim. Ama kremalı bisküvileri değil. Bu nedenle kremalı bisküvi yemem gerekirse, bisküvileri ikiye ayırır, kremalarını sıyrıp atar bisküvileri öyle yerim.

EĞİTİCİYE NOT

Vereceğiniz bilgi notlarını; eğer bu etkinlikte susamlı kraker kullanıyorsanız, bir katılımcının susamlı çubuğun krakerini, diğerinin ise susamını sevdiği şeklinde; eğer kayısı kullanıyorsanız, bir katılımcının kayısıyı, diğerinin ise sadece çekirdeğini sevdiği şeklinde; limon kullanıyorsanız bir katılımcının limonun suyunu ve diğerinin ise limon kabuğunu koklamayı/eline sürmeyi sevdiği şeklinde uyarlayabilirsiniz.

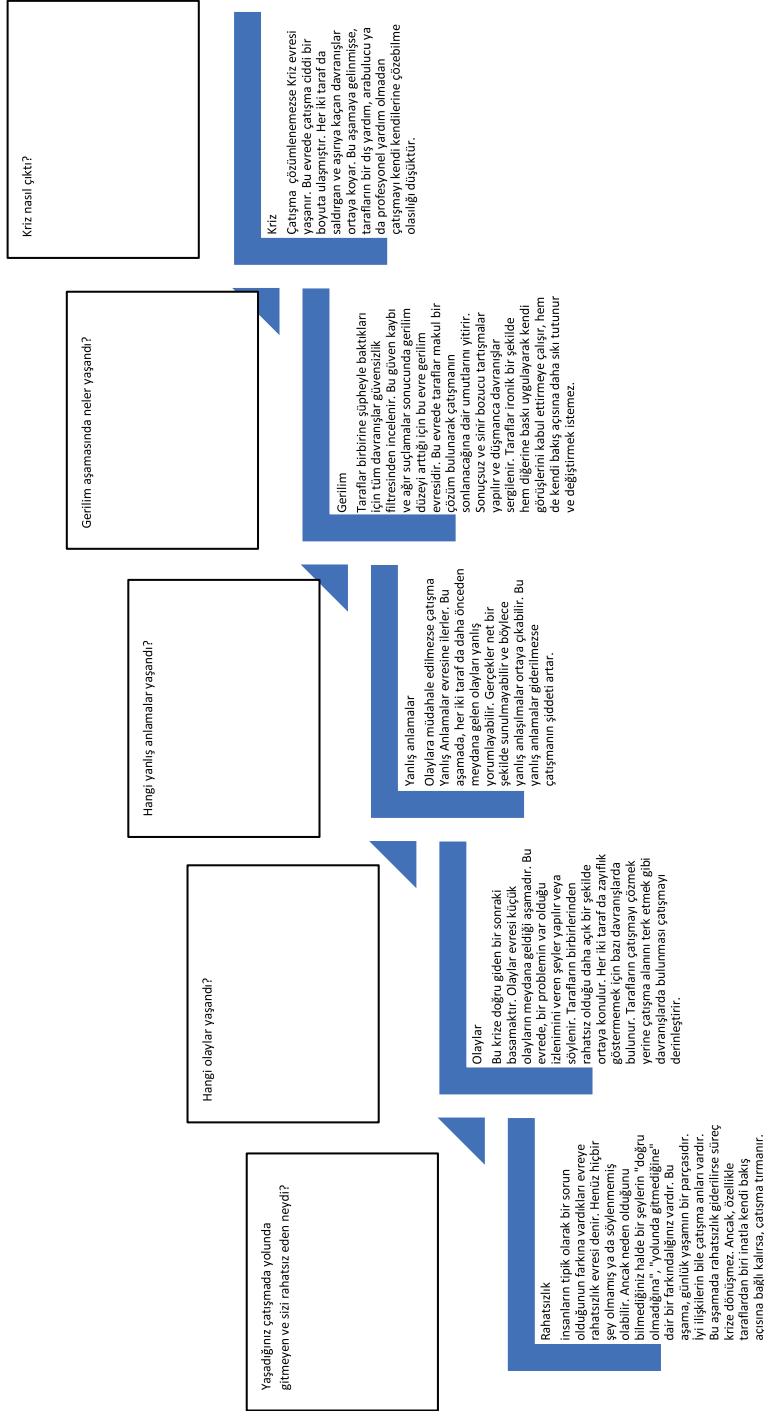
Uygulanan stratejinin Kazan-Kazan olduğu ancak her iki tarafın da gerçekten kazanması için sorunu çözmeden önce birbirlerinin beklenti, istek ve ihtiyaçlarını öğrenmeleri gerektiği belirtilir. Dolayısıyla çatışmalarda en iyi çözümü bulmak için öncelikle iyi bir iletişim ve anlayış ortamının oluşturulması gerektiği vurgulanır.

8. Katılımcıların sınıf mevcuduna göre dört grup oluşturması istenir. Her bir gruba dersin başında dağıtılıp doldurulmuş olan Ek-12.1. formlarından rastgele biri verilerek formdaki çatışmayı en uygun şekilde çözümleyecek bir senaryo oluşturmaları ve oluşturdukları senaryoları grupla paylaşımları söylenir. **(10 dk.)**

9. Aşağıdaki açıklama yapılarak ders sonlandırılır **(2 dk.):**

İnsanların her anlamda birbirinden farklı olmasından dolayı, aynı ortamı paylaşan ve sürekli etkileşim halinde olan insanlar arasında çatışma yaşanması doğaldır. Bu nedenle çatışmaya ilişkin en doğru yaklaşımın çatışmadan kaçınmak değil, çatışmanın varlığını kabul ederek bunu sağlıklı bir şekilde yönetmektir. Çatışmalar iyi yönetildiğinde kurumlar için dönüştürücü, geliştirici yönleri vardır.

Ek-12.1. Çatışmanın Evreleri

ETKİNLİK 13

ETKİNLİĞİN ADI: Duygularımı Yönetiyorum

AMAÇ: Katılımcıların duygu yönetme becerilerini geliştirmek, uygun duygu düzenleme stratejisini fark etmesini sağlamak

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Düşünce-duygu ve davranış arasındaki ilişkiyi kavrar.
- Çalışma yaşamlarında sosyal içermeyi engelleyen duygularını nasıl yöneteceklerini fark eder.
- Çalışma yaşamında uygun duygu düzenleme stratejisini kullanmanın önemini fark eder.

MATERYAL

- A4 Kâğıdı (1 adet),
- Kâse/Fanus (1 adet),
- Ek-13.1. Duygu Listesi (katılımcı sayısı kadar),
- Ek-13.2. Duygu Döngüsü Formu (her bir duygu döngüsünden bir adet),
- Ek-13.3. Senaryo Kartı (grup sayısı kadar),
- Ek-13.4. Senaryo Formu (1 adet),
- Ek-13.5. Düzenlenmiş Duygu Döngüsü Formu (1 adet)
- Ek-13.6. Duygu Kâğıtları (katılımcı sayısı kadar),
- Sunum 13 Sosyal İçermede Duygu Yönetimi kitabı.

SÜRE: 50 +50+50 dk.

İŞLENİŞ

1. Eğitici, katılımcıları selamlar ve bu dersin amacının “ön yargıya zemin hazırlayan duyguları yönetme becerisini geliştirmek ve uygun duygu düzenleme stratejisini fark etmek” olduğunu açıklar. **(1 dk.)**

2. Eğitici, ısınma etkinliğine başlar. Bunun için katılımcıların ayakta serbest bir şekilde dolaşmalarını ve sanki sokakta yürüyor gibi davranışlarını ister. Eğitici, katılımcılar yürürken aşağıdaki durumları sırasıyla ve yavaş yavaş söyler ve katılımcıların hissettikleri duyguları karşılarındaki kişiye beden diliyle yansıtabilecek şekilde (ses tonu, yüz ifadesi vb.) selamlaşmalarını ister. Eğitici, katılımcıların tamamının ilk komutu yerine getirdiklerinden emin olduktan sonra sırasıyla diğer komutlara geçer. **(7 dk.)**

- Yolda yürürken;
 - Uzun zamandır görmediğiniz bir arkadaşınızla karşılaştınız, şimdi ona selam verin.
 - Daha önce tartıştığınız biriyle karşılaştınız ve selam vermek durumundasınız şimdi ona selam verin.
 - Yürümeye devam ediyorsunuz. Çok sevdiğiniz bir arkadaşınızla karşılaştınız, ona merhaba deyin.

- Şimdi davranışlarından hoşlanmadığınız, yakın hissetmediğiniz biriyle karşılaştınız. Ayaküstü kısa bir şekilde konuşmanız gerekiyor. Şimdi onunla konuşmayı deneyin.
- Şimdi de saçları dağınık, bakımsız biriyle karşılaşıyorsunuz. Size doğru yaklaştığını fark ediyorsunuz. Şimdi onunla selamlaşın ve konuşun.

3. Eğitici, katılımcıların yerlerine oturmasını ister ve sonrasında aşağıdaki açıklamayı yapar. (3 dk.)

Gündelik yaşamımızda yolda yürürken bile kısa süre içerisinde birbirinden farklı duyguları yaşayabiliyoruz. Duygular yaşamımızın her anında varlığını gösterir. Bunlar bazen bizim arzu ettiğimiz duygular (mutluluk, özlem, sevgi vb.) olabilirken; bazen de arzu etmediğimiz ve sonucundan rahatsızlık duyduğumuz duygular da (öfke, kaygı, iğrenme vb.) olabilir. İş hayatımızda da dezavantajlı gruplarla çalışırken farklı duygular hissedebiliriz.

4. Yukarıdaki açıklamadan sonra eğitici, Duygu Listesi Formunu (Ek-13.1) katılımcılara dağıtır ve aşağıdaki açıklamayı yapar. (5 dk.)

Sosyal yaşam içerisinde nasıl farklı duyguları yaşayabiliyorsak iş yaşamında da farklı duygular yaşayabiliriz. Bu duygular, bazen her iki tarafı (hizmet alan-hizmet veren) iyi hissettirirken bazen bir tarafı ya da her iki tarafı kötü hissettirebilir. İş ortamında dezavantajlı gruplarla çalışırken de aynı şekilde bizi ve karşıımızdaki iyi ya da kötü hissettiren duygular yaşayabiliriz. Şimdi çalıştığınız dezavantajlı grupların kimler olduğunu elinizde bulunan formdaki ilgili kutucuğa yazınız. Daha sonra, duygu listesindeki bütün duyguları inceleyiniz ve çalıştığınız dezavantajlı gruplara yönelik hangi duyguları hissettiğinizi düşünerek içten bir şekilde yanıt veriniz. Hissettiğiniz duyguyu belirtmek için her duygunun yanında yer alan kutucuğu çarpı (X) ile işaretleyebilirsiniz. İsteddiğiniz sayıda işaretleme yapabilirsiniz.

5. Eğitici, tüm katılımcıların duygularını işaretlediklerinden emin olduktan sonra hissettiği duyguları paylaşmak isteyene söz hakkı verir. (7 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Bu kısımda katılımcıların birbirlerine saygı duyması ve diğerlerinin hissettiği duygular hakkında yorum yapmamaları istenir. Paylaşımında bulunan çıkmazsa, 6. adımla etkinliğe devam eder.

6. Eğitici, Sunum 13'ten Sosyal İçermede Duygular bölümünü açarak, dezavantajlı gruplara karşı hissedilebilen öfke, iğrenme, aşağılama, düşmanlık ve acıma duyguları hakkında kısaca bilgi verir. (10 dk.)

7. Bilgilendirme sonrasında eğitici, senaryo uygulamasına geçer. Bu doğrultuda katılımcıları beş farklı gruba ayırır ve beş duygunun adının yazıldığı (öfke, iğrenme, aşağılama, düşmanlık ve acıma) kâseden/fanustan her grubun bir tane kâğıt çekmesi istenir. Böylelikle her grubun bir duyguyu temsil etmesi sağlanır. Daha sonra her gruba, temsil ettikleri duygulara uygun olan duygu döngüsü formu (Ek-13.2), temsil ettikleri duyguya uygun senaryo konusunu içeren senaryo kartı (Ek-13.3) ve senaryo formu dağıtılır (Ek-13.4). Eğitici, daha sonra katılımcılara aşağıdaki açıklamayı yapar. **(20 dk.)**

Şimdi elinizdeki duygu tetikleyicileri formunu inceleyiniz. Bu formda; grup olarak temsil ettiğiniz duygunun tetikleyicileri, duyguyu yaşamadan önce akıldan geçen düşünceler, daha sonra hissedilen duygular, o duygu sonrasındaki davranışlar ve son olarak, yaşanan duygunun yol açtığı fiziksel tepkiler yer alır. Buradaki duygu döngüsünü ve senaryo konunuzu göz önüne alarak size dağıttığım senaryo formuna (Ek-13.4) grupça oluşturacağınız senaryonun ana hatlarını yazınız.

EĞİTİCİYE NOT

Her bir grup kendi grubundaki senaryoda çeşitli rolleri oynayacaktır. Örneğin; acıma duygusunu temsil eden grup senaryoyu canlandırırken birisi bağımlı öğrenci, diğeri öğrenci işlerinde çalışan bir memur, gruptaki diğer kişiler öğrenci işlerinde sıra bekleyen ve memur ile bağımlı öğrenci arasındaki iletişime şahit olan üniversite öğrencileri rolünü alabilirler.

Çay-kahve arası (20 dakika)

8. Eğitici, her grubun senaryoyu yazdığından emin olduktan sonra gönüllü olan gruplardan senaryolarını canlandırmalarını ister. (20 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Süre elverirse isteyen grupların canlandırma yapmalarına müsaade edilir. Sürenin yetmeme durumu söz konusu olursa, senaryo canlandırmaları süre ile orantılı şekilde planlanır. Hiçbir grubun canlandırma için gönüllü olmaması halinde her gruptan bir temsilcinin yazdıkları senaryoyu tetikleyiciler, düşünceler, duygular vb. içerecek şekilde bütün katılımcılarla paylaşması istenir.

9. Eğitici, "Kendimizin ve karşımızdaki kişinin daha iyi hissedebilmesi için hangi düşüncelerimizi değiştirmeliyiz?" sorusunu gruba yönlendirerek katılımcıları cevaplarını

paylaşmaya teşvik eder. Daha sonra Sunum 13'ten **Duygu Yönetiminde Bilişsel Perspektif** bölümünü açarak ABC modeli ve bilişsel çarpıtmalar ile ilgili bilgi verir. **(15 dk.)**

10. Bu aşama **Senaryoların Revize Edilmesini** içerir. Bu doğrultuda eğitici, gruptan yazdıkları senaryoyu yeniden düzenlemelerini ister. Bu düzenlemede duygu döngüsü formu dikkate alınır. Bu formda yer alan “düşünceler” basamağından itibaren “fiziksel tepkiler” basamağına kadar senaryo yeniden düzenlenir. **(15 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Bu düzenlemede gruptan her iki tarafı (hizmet alan ve hizmet veren) iyi hissettirecek düşünceler, duygular, davranışlar ve fiziksel tepkiler üretmeleri istenir. Duygu döngülerinin ve dolayısıyla senaryoların yeniden nasıl düzenleneceğine ilişkin örnek bir form Ek-13.5'te yer almaktadır. Düzenlenmiş Duygu Döngüsü Formunu (Ek-13.5) inceleyerek, senaryoların yeniden nasıl oluşturulacağına yönelik gruba fikir verebilirsiniz.

Çay-kahve arası (20 dk.)

11. Gruptan ürettikleri yeni senaryoyu canlandırmak isteyen olursa süre ile orantılı bir şekilde (duruma göre bir grubun ya da iki grubun) grupların canlandırma yapması sağlanır. Eğer canlandırma için gönüllü grup(lar) çıkmazsa, gruptan yeni senaryoyu sınıfla paylaşmaları istenir. Grupların paylaşımından sonra eğitici, aşağıdaki açıklama ile etkinliğe devam eder: **(17 dk.)**

Gördüğünüz gibi her duygunun oluşumunda bazı tetikleyiciler ve düşünceler vardır. Tetikleyicileri değiştirmek her zaman mümkün olmayabilir; ancak düşünceleri değiştirmek bizlerin kontrolünde olan bir şeydir. Duyguların oluşumunda düşünceler oldukça önemli bir rol oynar. Senaryolardan da göreceğiniz üzere duygu döngüsünde düşünceleri değiştirdiğinizde duygular, davranışlar ve fiziksel tepkiler de değişmektedir.

12. Bu aşamada **Saklı Duygular** uygulamasına geçilir. Katılımcıların ayağa kalkması istenir. Eğitici, her bir katılımcıya Duygu Kağıtları Formu'nu (Ek-13.6) dağıtır ve katılımcılara formu işaretli yerlerden kesmelerini söyler. Eğitici, katılımcıların bu duygulardan birini sağ ayaklarının altına yerleştirmeleri ve bu duyguyu göstermeden yürümelerini ister (katılımcılar kâğıdı bir ayağının altına koyacak ve sürükleyerek yürüyecektir. Katılımcılar yürüme esnasında kâğıdı kimseye göstermemeye çalışacaklardır).

Katılımcılardan sağ ayaklarının altında bir duygu kâğıdı varken şimdi de ellerinde bulunan başka bir duygu kâğıdını sol ayaklarının altına yerleştirmeleri ve iki duygu ayaklarının altındayken yürümeleri istenir (bu aşamada da kâğıtları göstermeden yürünecektir). Bir süre bu şekilde yürüdükten sonra, katılımcıların ellerindeki diğer duyguyu da sağ koltuk altlarına yerleştirmeleri ve üç duyguyu göstermeden ve düşürmeden yürümeleri istenir. Son olarak katılımcıların sol koltuk altına da duygu kâğıdını yerleştirmeleri ve dört duyguyu göstermeyecek ve düşürmeyecek şekilde yürümeleri istenir. **(12 dk.)**

EĞİTİCİYE NOT

Eğitimin yapıldığı fiziksel ortamın sınırlı olması halinde bu etkinlik tüm katılımcılarla yapmak yerine gönüllü katılımcılar ile yapılır. Fiziksel koşullar göz önünde bulundurularak en az 4-5 kişinin; fiziksel koşulun uygun olması halinde daha fazla kişinin gönüllü katılımı sağlanmaya çalışılır.

13. Katılımcılar yerine oturduktan sonra eğitici tüm katılımcılara;

- Duygularınızı gizlemeye çalışırken neler yaşadınız?
- Bir duyguyu hissettiğinizde, bu duyguları gizlemek yerine başka neler yapabilirsiniz? sorularını sorarak katılımcıları yaşantılarını paylaşmaya teşvik eder. **(8 dk.)**

14. Eğitici, Sunum 13'ten **Duygu Düzenleme Stratejileri** bölümünü açarak duyguları bastırma ve bilişsel değişim stratejisi hakkında bilgi verir ve aşağıdaki açıklamayı yaparak etkinliği sonlandırır. **(12 dk.)**

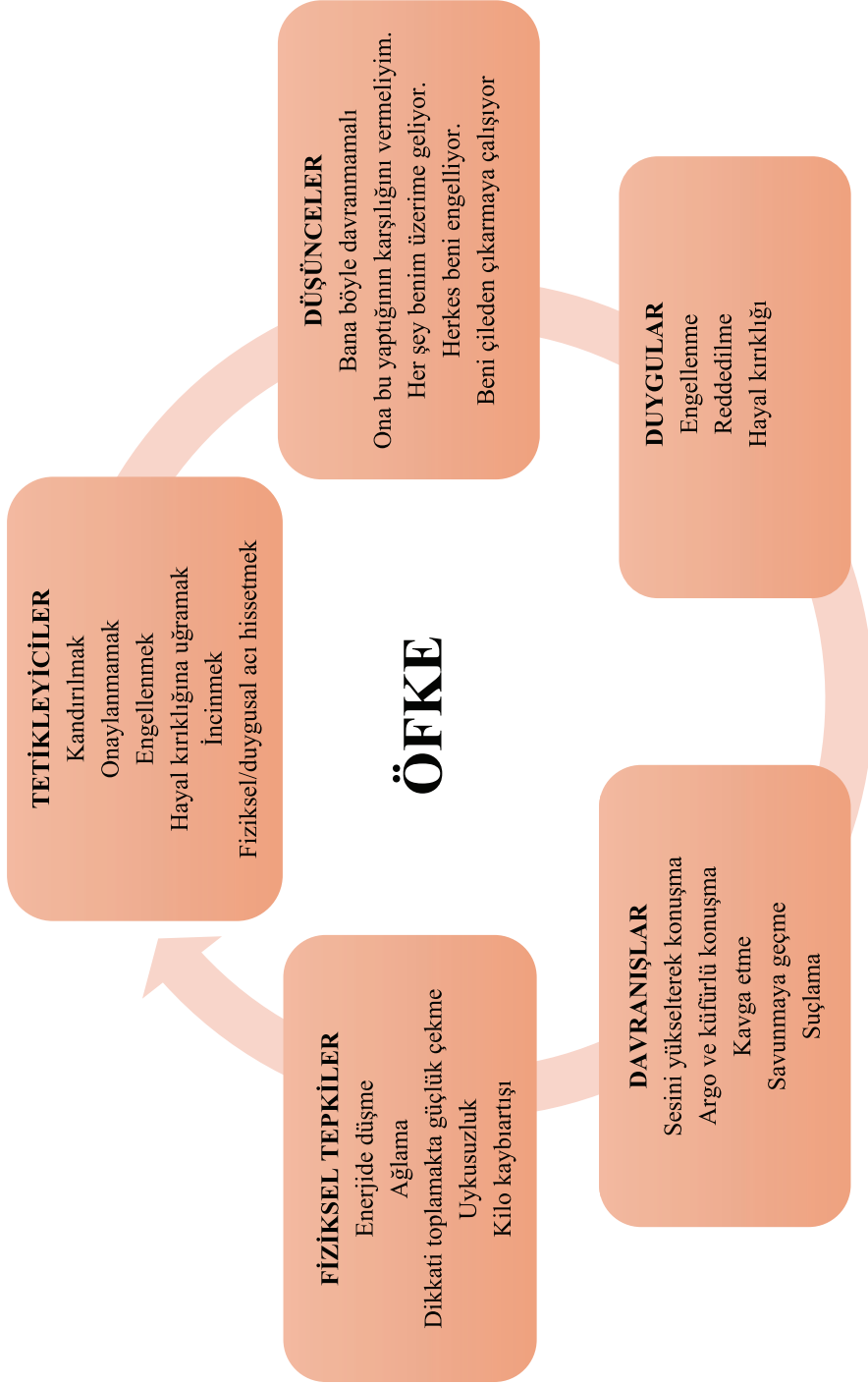
Duygular, yaşamımızın önemli bir parçasıdır ve her duygunun arkasında çeşitli düşünceler gizlidir. Bu düşünceler bazen zihnimizden çok hızlı bir şekilde geçebilir. Bu düşüncelerin farkına vardığımızda ve olumsuz, çarpıtılmış düşünceleri fark edip daha rasyonel düşündüğümüzde duygularımız da değişecektir. Sonuç olarak, olumlu düşünceler ürettiğimizde, duygularımız da değişecek ve bizi daha işlevsel davranışlara yönleltecektir. Duygularımızı düzenlerken, bastırmak yerine bu duyguları tanımamız ve uygun yollarla ifade etmemiz de hem işimizdeki dikkatimizi ve verimliliğimizi artıracak hem de ruh ve beden sağlığımızı korumamıza katkı sunacaktır.

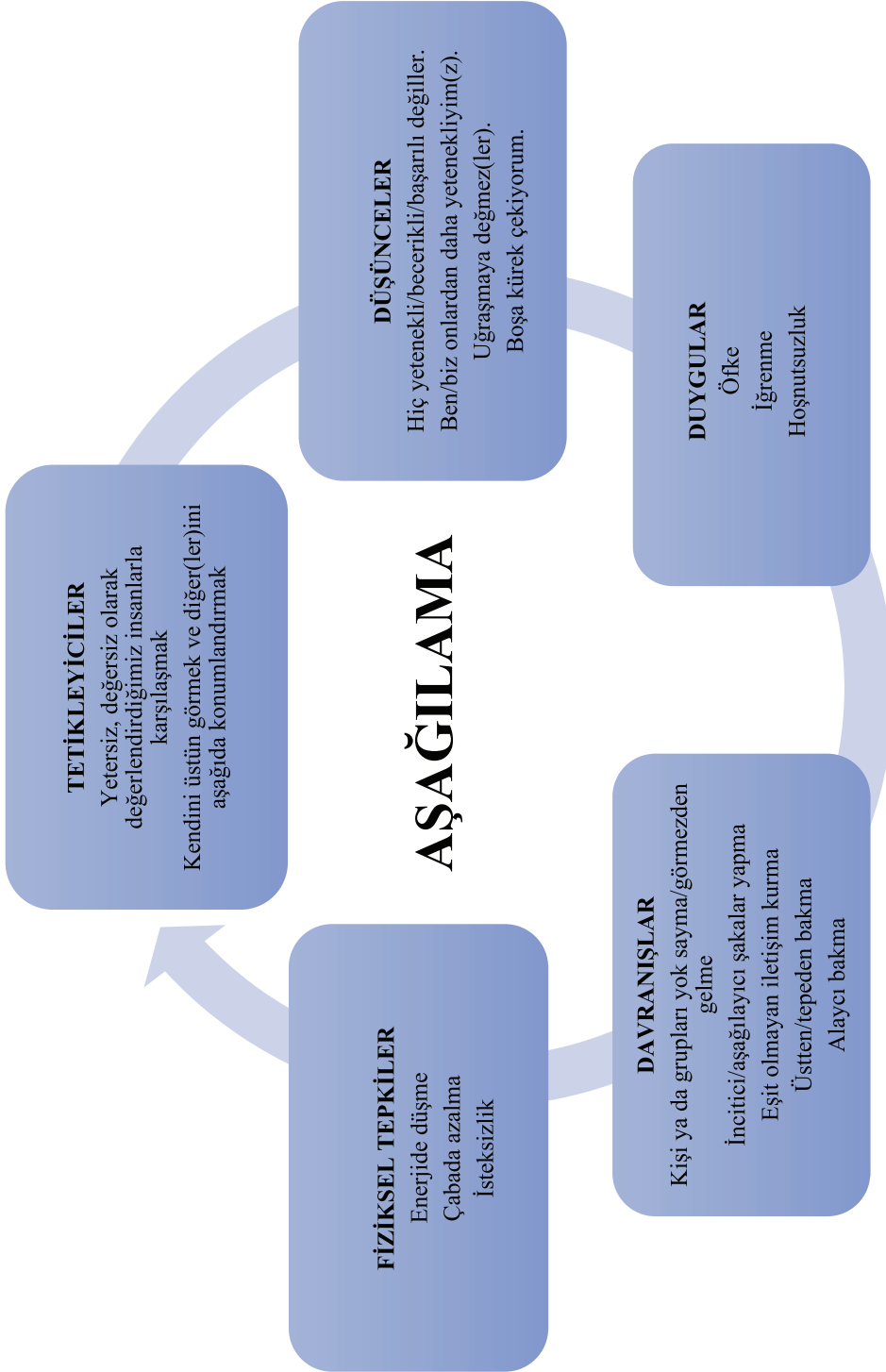
Ek-13.1. Duygu Listesi

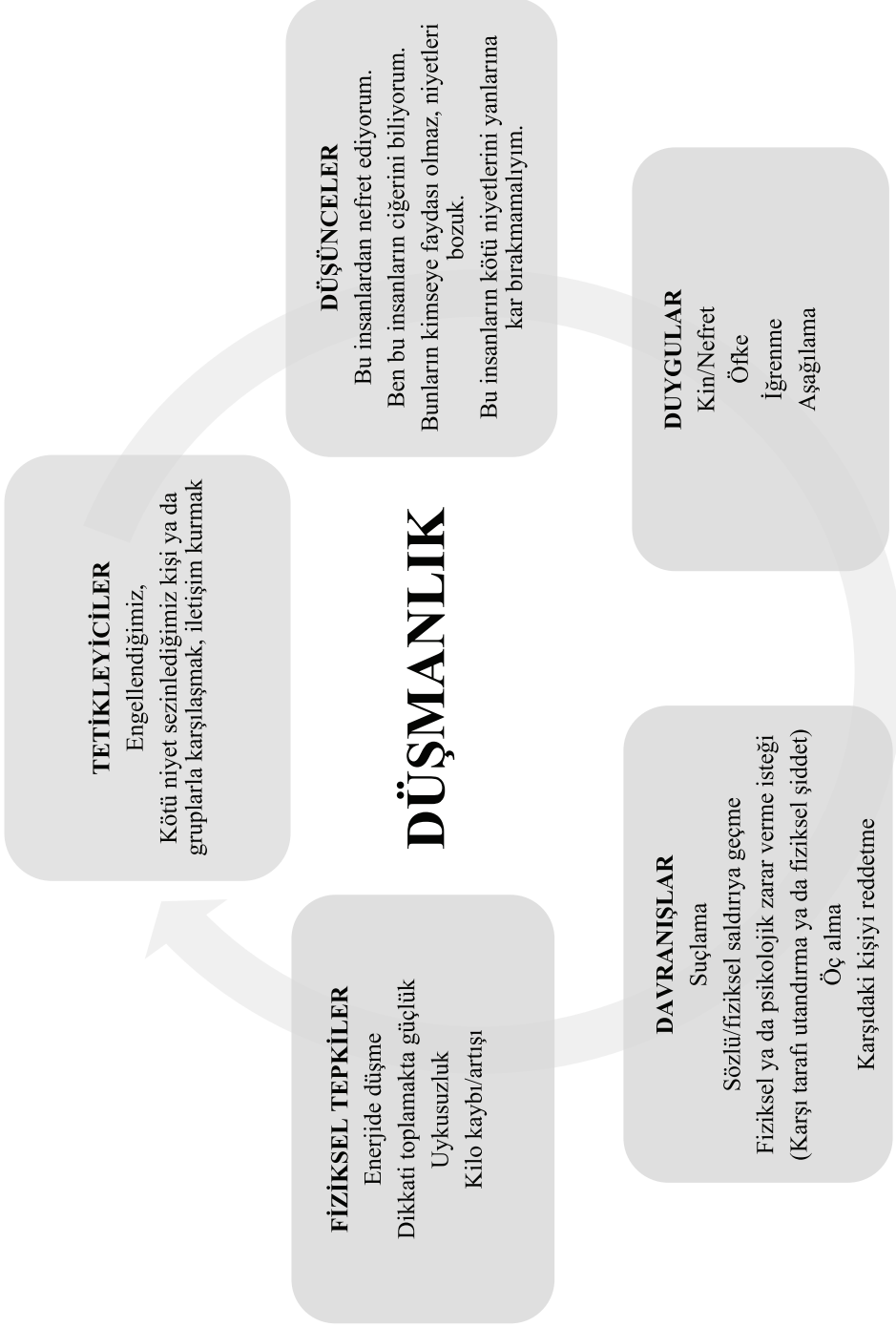
Sıklıkla Çalıştığınız Dezavantajlı Gruplar Kimlerdir?	•
	•
	•
	•

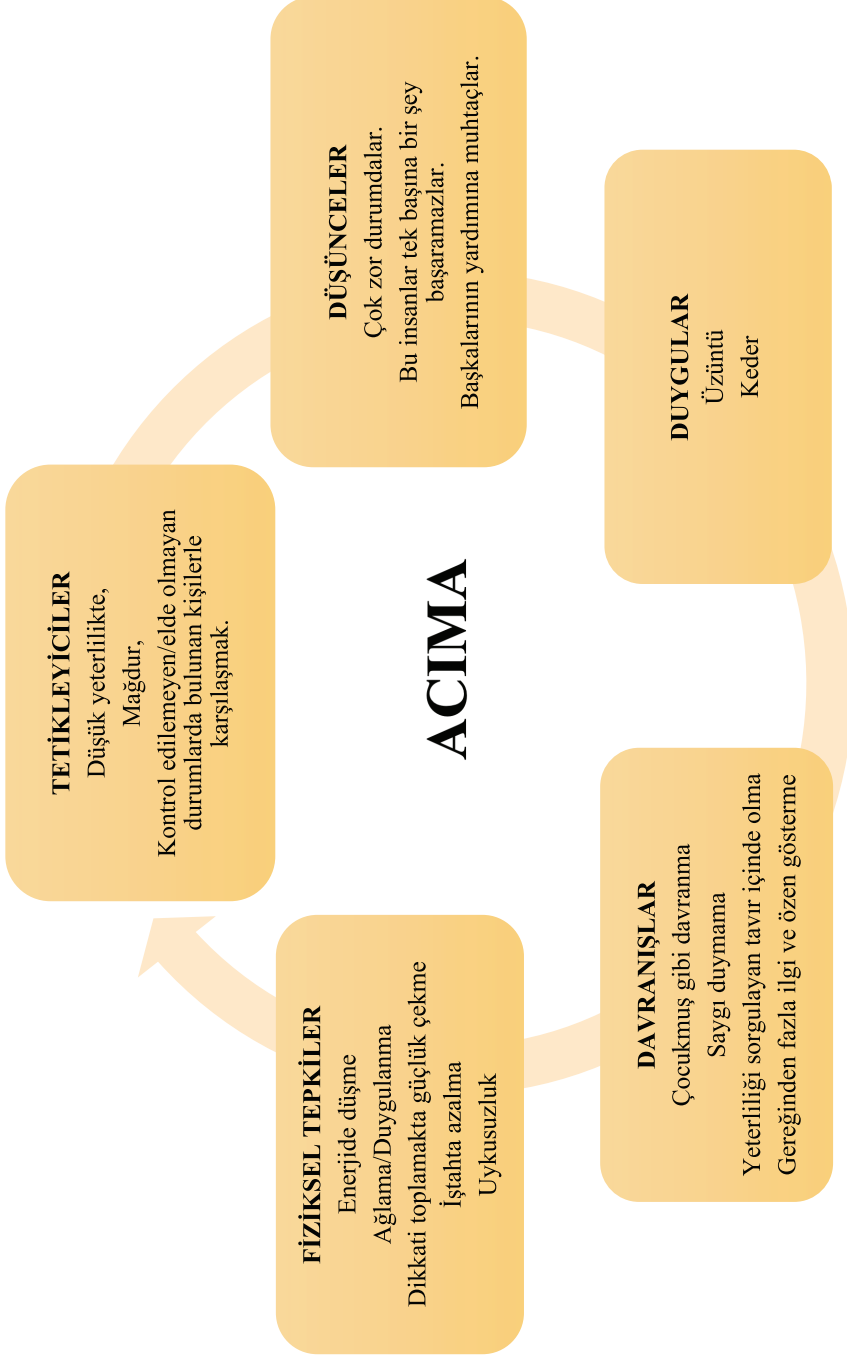
DUYGU LİSTESİ					
()	Acıma		()	İğrenme	
()	Merak		()	Böbürlenme	
()	Kızgınlık/Öfke		()	Aşağılama	
()	Hoşnutsuzluk		()	Merhamet	
()	Korku		()	Suçluluk	
()	Sevgi		()	Nefret	
()	Şüphe		()	Hayret/Şaşkınlık	
()	Düşmanlık		()	İyimserlik	
()	Güven		()	Hayranlık	
()	Kaygı		()	Bıkkınlık	

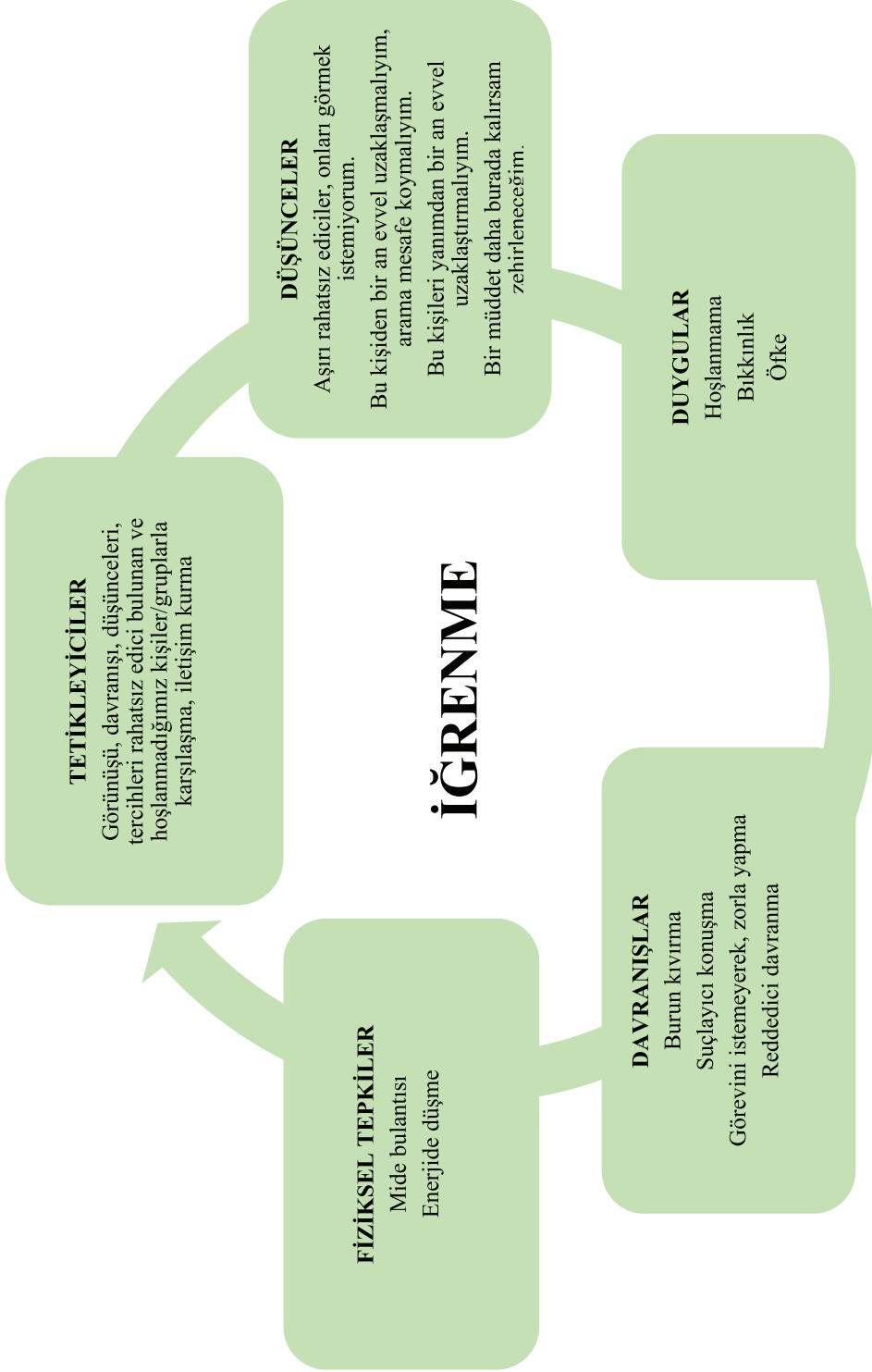
Ek-13.2. Duygu Döngüsü Formu

Ek-13.3. Senaryo Kartı

SENARYO 1. ÖFKE: Bir ebeveyn çocuğunun öğrenim gördüğü okula gelir ve öğretmenle yüksek sesle ve suçlayıcı bir şekilde konuşur.

SENARYO 2. İĞRENME: Öz bakımına dikkat etmeyen bir vatandaş, doktora muayene olmaya gelir.

SENARYO 3. AŞAĞILAMA: Üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanan vasat bir öğrenci sınıfta öğretmenine hedefinin tıp fakültesini kazanmak olduğunu açıklar.

SENARYO 4. DÜŞMANLIK: İşsiz bir vatandaş sosyal yardım almak için bir yardım kuruluşuna başvurur. Kuruluştaki görevliye yardım almak için gerekli olan belgelerin neler olduğunu sorar.

SENARYO 5. ACIMA: Birkaç kez tedaviyi deneyip başarısız olan bağımlı bir gencin üniversitenin öğrenci işlerine başvurduğunu gören memur (öğrenci işleri memuru) bu öğrencinin işlemlerini yaparken dikkati dağınık ve öğrencinin işini yapmak yerine öğrenciye bağımlılık ile ilgili sorular sorar ve öğrencinin durumuna çok üzülüğünü belirtir.

Ek-13.4. Senaryo Formu

FİZİKSEL TEPKİLER	
DAVRANIŞLAR	
DUYGULAR	
DÜŞÜNCELER	
TETİKLEYİCİ	KİŞİ-GRUP/ DURUM

13.5 Düzenlenmiş Duygu Döngüsü Formu

Ek-13.6. Duygu Kağıtları

ÖFKE	AŞAĞILAMA
ACIMA	İĞRENME

ETKİNLİK 14

ETKİNLİĞİN ADI: Öz Bakım

AMAÇ: Katılımcıların öz bakımın hizmet kalitesindeki önemini, öz bakım alanlarını fark etmeleri ve öz bakım için yapılması gerekenleri kavramalarını sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Öz bakımın hizmet kalitesindeki önemini fark eder.
- Tükenmişliğe yol açan örnekler üzerinden öz bakım becerilerini geliştirmenin önemini fark eder.

MATERYAL:

- Farklı renklerde kartonlar (7 adet),
- Keçeli kalemler (her grup için bir set),
- Düdük (1 adet),
- Ek-14.1. Tükenmişlik Ölçeği Formu (katılımcı sayısı kadar),
- Ek-14.2. formu (katılımcı sayısı kadar),
- Sunum 14,
- Psikolojik Dayanıklılık ve Öz Bakım kitabı.

SÜRE: 50 + 50 dk.

İŞLENİŞ

1. Katılımcılara dersin amacının, hizmet kalitesine psikolojik dayanıklılık ve öz bakımın etkisini ve öz bakım becerilerini geliştirmenin önemini kavramak olduğu söylenir. **(2 dk.)**

2. Eğitici, katılımcılara “Psikolojik dayanıklılık nedir? Öz bakım nedir?” sorularını yönlendirir. Birkaç katılımcıdan cevap alınarak Sunum 14 tahtaya yansıtılarak psikolojik dayanıklılık ve öz bakım kavramları üzerinde durulur. **(10 dk.)**

3. Katılımcılara Ek-14.1’deki Tükenmişlik Ölçeği Formu dağıtılarak doldurması istenir. Sonuçlarını paylaşmak isteyen gönüllü katılımcılar yardımıyla stres, tükenmişlik, ikincil travma ve merhamet yorgunluğu kavramları ve paylaşmak isteyenlerin yaşantılarından örnekler üzerine konuşulur (Bu kavramlar için bkz. Psikolojik Dayanıklılık ve Öz Bakım Kitapçığı). Stres, tükenmişlik ya da merhamet yorgunluğu yaşamamak için psikolojik dayanıklılığa sahip olmak gerektiği ve öz bakım yapmanın bencillik ya da lüks değil hizmet kalitesi için bir gereklilik olduğu üzerinde durulur. **(15 dk.)**

4. Bu etkinlik için istasyon tekniği kullanılacağı söylenir. İstasyon tekniği için yedi istasyon oluşturulur. Her birine bir öz bakım alanı yazılır. Katılımcılar da mümkün olduğunca eşit sayıda yedi gruba bölünür. Her bir istasyona bir grup yerleştirilir. Katılımcıların önce kendi istasyonlarından başlamak üzere her bir öz bakım alanında 4 dk. süreleri olduğu ve düdük çaldığı zaman saat yönünde ilerleyerek diğer istasyona geçecekleri söylenir.

Her istasyonda, o istasyondaki öz bakım alanı ve önemiyle ilgili afiş çalışması yapacakları yönergesi verilir. İstasyonlar aşağıda verilmiştir. **(35 dk.)**

1. İstasyon: Fiziksel öz bakım
2. İstasyon: Duygusal öz bakım
3. İstasyon: Zihinsel öz bakım
4. İstasyon: Sosyal öz bakım
5. İstasyon: Mesleki öz bakım
6. İstasyon: Manevi öz bakım
7. İstasyon: Psikolojik öz bakım

EĞİTİCİYE NOT

İstasyon tekniği katılımcıların gruplar halinde her istasyonda çalışmalarına ve bulundukları istasyonlarda belirtilen görevi bir önceki grubun yaptığından bir basamak ileri götürerek verilen görevin tamamlanmasına dayalı bir tekniktir.

5. Süreç tamamlandığında her bir grubun etkinliğe başladığı istasyondaki ürünü sunması istenir. (25 dk.)

6. Kendi öz bakım planlarını yapmaları için Ek-14.2. formu her bir katılımcıya birer tane olmak üzere dağıtılır. Sunum 14'ten ve biraz önce istasyonlarda tamamladıkları ürünlerden yararlanarak kendilerine uygun bir plan yapmak üzere Ek-14.2. formu doldurmaları istenir. Ders süresince bitiremeyenlerin formu daha sonra da tamamlayabilecekleri belirtilir. (10 dk.)

7. Şu açıklama yapılarak süreç tamamlanır: (3 dk.)

Öz bakım için küçük adımlar atmanız ve uzun bir yapılacaklar listesi altında kendinizi kaybolmuş hissetmemeniz önemlidir. Sizi daha da gergin hale getirecek bir öz bakım planı işe yaramayacaktır. En çok yapmayı sevdiğiniz ve yapabileceğiniz bir uygulama seçerek buradan başlamak öz bakım alışkanlığı geliştirmek için yararlı olabilir.

Ek-14.1. Tükenmişlik Ölçeği²

Sayın katılımcı, bu bir kendi kendini değerlendirme ölçeğidir. İş ortamınız ve mesleğinizle ilgili aşağıdaki durumları ne sıklıkla yaşadığınızı belirtmeniz istenmektedir. Lütfen aşağıdaki her ifadeyi okuduktan sonra 7 dereceli ölçeği kullanarak her bir maddenin yanındaki boşluğu size en uygun rakamı yazın.

1	2	3	4	5	6	7
Hiçbir Zaman	Sadece Bir Defa	Nadiren	Bazen	Sık sık	Çoğunlukla	Her Zaman

ÖRNEK:

- _____ 1. Yorgun
- _____ 2. İnsanlarla ilgili hayal kırıklığına uğramış
- _____ 3. Umutsuz
- _____ 4. Kapana kısılmış
- _____ 5. Çaresiz
- _____ 6. Çökmüş
- _____ 7. Zayıf
- _____ 8. Güvensiz
- _____ 9. Uyuma güçlüğü
- _____ 10. Yeter artık dayanamıyorum

PUAN HESAPLAMA

Puanınızı hesaplamak için 10 maddeye verdiğiniz puanları toplayıp 10 rakamına bölünüz. Çıkan sonuç sizin mesleki tükenmişlik puanınızdır.

² Çapri, B. (2013). Tükenmişlik ölçeği-kısa formu ile eş tükenmişlik ölçeği-kısa formu'nun türkçe uyarlaması ve psikoanalitik-varoluşçu bakış açısından mesleki ve eş tükenmişlik ilişkisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 13(3), 1393-1418.

Ek-14.2. Öz Bakım Planı Formu

Sayın katılımcı, kendi öz bakım planınızı yapmaya yardımcı olacak bu formu her bir öz bakım alanında belirtilen uygulamalardan bir veya birkaçını seçerek yahut tamamen kendi istediğiniz uygulamaları yazarak doldurabilirsiniz.

ÖZ BAKIM ALANLARI	Yapmaya devam edeceklerim	Yapmaya devam etmeyeceklerim	Yaptıklarım	Yapacaklarım
FİZİKSEL Spor ve egzersiz, dengeli ve sağlıklı beslenme, yeterli uyku, düzenli tıbbi bakım, yeterli su tüketimi				
PSİKOLOJİK Girişkenlik, zaman yönetimi, öz-farkındalık, hayır diyebilme, etkili iletişim, empati kurma, duygu yönetimi, pozitif düşünme, gevşeme ve nefes egzersizleri				
SOSYAL Güçlü sosyal ilişkiler, aile ve arkadaşlarla kaliteli zaman geçirme, yardım, destek ve rehberlik alma, negatif ortam ve insanlardan uzak durma.				
DUYGUSAL Terapi alma, bir hobiyle uğraşma, duygu yönetimi, paylaşma, anlamlı ilişkiler kurma, özsaygı, günlük tutma, şükretme, şefkat gösterme, empati kurma.				
ZİHİNSEL Anlama, yeni şeyler öğrenme, yaratıcı aktiviteler yapma, zihnimizin bizi olumsuz düşünmeye iten düşünce tuzaklarını fark etme, umudu besleme, nefes ve gevşeme egzersizleri.				
MANEVİ İnançlar, değerler ve ahlaki anlama süreci, bilinçli farkındalık, doğayla bağ kurma, dua ve şükretme.				
MESLEKİ Zaman ayırma, sınır belirleme, hayır diyebilme, kariyer planı yapma, özel yaşam ve iş dengesini sağlama, danışmanlık alma, işyeri ortamını yenileme ya da düzenleme, iş doyumunu artırma.				

ETKİNLİK 15

ETKİNLİĞİN ADI: Eylem Planı

AMAÇ: Katılımcıların eğitimden edindikleri bilgi ve becerileri uygulamaya geçirmek için planlama yapmalarını sağlamak.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Çalışma yaşamlarında gerçekleştirecekleri değişimlere yönelik eylem planı oluşturur.

MATERYAL:

- Ek-15.1 Eylem Planı (katılımcı sayısı kadar)
- Sunum 15

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ

1. Katılımcılara dersin amacını aşağıdaki açıklamayı yaparak aktarınız: (3 dk.)

Bu eğitim boyunca kamu hizmetinin doğası, sosyal içermede temel kavramlar, Türkiye ve dünyada dezavantajlılık, yasal çerçeve, sosyal içermede iletişim ve duygu yönetimi ile öz bakım konularına değinildi. Bu derste sizlerden eğitim boyunca edindiğiniz farkındalık ve kazanımlara dayanarak kendi iş yaşamınızda ne tür değişiklikler yapacağınıza ilişkin değerlendirmeler yapmanız beklenmektedir. Tüm yolculuklar (ve değişimler) küçük bir adımla başlar ve bu uygulamanın daha kapsayıcı bir hizmet verebilmek için ilk adım olması umulmaktadır.

2. Katılımcılardan bireysel olarak çalışmalarını isteyerek Ek-15.1'de yer alan eylem planı oluşturma formunu katılımcı sayısı kadar çoğaltarak dağıtınız. Ek-15.1'deki çalışma yaprağında katılımcılardan önce hangi insan/gruplarla girdiği sosyal etkileşimde olumsuz duygulara kapıldıkları hakkında düşüncelerini isteyiniz. Ardından katılımcıların özellikle ön yargı, kalıp yargı ya da ötekileştirme kaynaklı geliştirdikleri olumsuz duygulara odaklanarak hangi ön yargılarının onlarda bu duyguları tetiklemiş olabileceğini düşüncelerini isteyiniz. Son olarak ise katılımcıların iş yaşamlarındaki ön yargılı oldukları insan/gruplarla sosyal etkileşimlerini geliştirmek için kendilerine bazı hedefler koymalarını sağlayınız. (18 dk.)

EĞİTİCİYE NOT

Kendilerine hedef koymakta zorlanan katılımcılara destek olmak amacıyla ihtiyaç duyan katılımcılarla aşağıdaki hedef cümlelerini paylaşabilirsiniz:

- İş yaşamımda farklı kişi/gruplarla iletişimdeki olumlu/olumsuz özellikler hakkında başka insanlardan (iş arkadaşlarımdan, bizzat iletişimde olduğum insanların gibi) dönüt alacağım.
- Bu kişi/gruplarla iletişimimde beden dilimi olumlu bir şekilde kullanacağım.
- Bu kişi/grupları içtenlikle ve ilgiyle dinleyeceğim.

3. Gönüllü katılımcılardan özellikle “hedeflerini” paylaşmalarını isteyiniz. Bu süreçte katılımcıların mümkün olduğunca hedeflerini somutlaştırmalarını sağlayınız. İnsan davranışlarının değişiminde çok fazla şeyin bir anda yapılmak istenmesinin istenilenin tam tersi sonuç doğuracağını ve değişimde küçük adımları tekrar etmenin önemli olduğunu belirtiniz. **(20 dk.)**

4. Katılımcılardan kendilerine koydukları hedeflerle ilişkili olarak bir slogan üretmelerini ve gönüllülerin sloganlarını sınıfla paylaşmalarını isteyiniz. (9 dk.)

Ek-15.1. Eylem Planı

Tüm insanlar farkında olarak ya da çoğu zaman olmayarak çeşitli ön yargı ve kalıp yargılara sahiptir. Aşağıdaki soruları eğitim sürecinde edindiğiniz farkındalıklar ve kazanımlardan hareketle samimi bir şekilde cevaplayınız.

Duygularınız	Problemin kaynağı	Hedefler
<i>İş yaşamımda hangi kişi ve grupların davranışları bende olumsuz tepki oluşturuyor?</i>	<i>Olumsuz tepkilerin oluşmasında hangi öğrenmelerim, ön yargı ve kalıp yargılarım (aşırı genellemeler vb.) etkili olabilir?</i>	<i>İş yaşamımda kapsayıcı bir tutum geliştirmek için kendime hangi hedefleri koyuyorum?</i>
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		
.....		

ETKİNLİK 16

ETKİNLİĞİN ADI: Genel Değerlendirme

AMAÇ: Katılımcıların eğitimden edindikleri bilgi ve becerileri değerlendirmek.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Bu etkinlik sonunda katılımcılar;

- Öz değerlendirme yaparak süreçteki deneyimleri ve kazanımlarıyla ilgili olarak yansıtıcı düşünür.
- Sonuç değerlendirme amacıyla eğitim değerlendirme formlarını doldurur.

MATERYAL:

- A3 kâğıtları (katılımcı sayısı kadar)
- Ek-16.1 (katılımcı sayısı kadar),
- Ek-16.2 (katılımcı sayısı kadar),
- Ek-16.3 (katılımcı sayısı kadar),
- Ek-16.4 (1 adet)
- Sunum 16

SÜRE: 50 dk.

İŞLENİŞ

1. Katılımcılara süreç boyunca gösterdikleri ilgi ve katılım için teşekkür ediniz. Son derste dört günlük eğitim sürecindeki kazanımlarımızı ve eğitime dair genel düşüncelerimizi değerlendireceğimizi belirtiniz. Birkaç katılımcıdan eğitimin en akılda kalan yanlarını paylaşmasını isteyiniz. **(5 dk.)**

Öz Değerlendirme

2. Katılımcılara bu eğitimin etkinlik temelli olarak hazırlandığını ve bu sebeple süreçteki kazanımlarının tespit edilebilmesi için bir öz değerlendirme yapılacağını belirterek katılımcı sayısı kadar çoğalttığınız Ek-16-1'i dağıtınız.

Katılımcılardan tabloda yer alan kutucukları eğitim sürecinin tamamını göz önüne alarak doldurmalarını isteyiniz. **(15 dk.)**

3. Gönüllü katılımcılardan kendi formlarını paylaşmasını isteyerek belirtilen hususlar hakkında diğer bazı katılımcılardan da dönüt alınız. **(10 dk.)**

Farkındalık Değerlendirme

4. Eğitimin kazanımlarını ne ölçüde edindiklerine yönelik algılarını belirlemek amacıyla tasarlanan ve Ek-16.2'de yer alan Farkındalık Değerlendirme Formunu katılımcılara dağıtarak doldurmalarını isteyiniz. **(10 dk.)**

Eğitim Değerlendirme

5. Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formunu (Ek-16.3) katılımcılara dağıtarak eğitim ile ilgili genel değerlendirmelerine göre doldurmalarını isteyiniz. Katılımcılar kendi formlarını doldururken siz de Ek-16.4'de yer alan Eğitici Eğitim Değerlendirme Formunu doldurunuz. **(10 dk.)**

6. Tüm katılımcılara katkıları ve ayırdıkları zaman için teşekkür ederek eğitimi sonlandırınız.

EĞİTİCİYE NOT

Eğitici Kitapçığının Giriş bölümünde sayfa 7 belirtildiği gibi eğitimde her günün sonunda bir süreç değerlendirmesi gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda eğitimin birinci, ikinci ve üçüncü günlerinin sonunda her sınıftan gönüllü olarak seçilen birkaç kişinin katılımıyla odak grup görüşmeleri yapılacaktır. Bu amaçla kullanılacak form Ek-16.5'de verilmiştir.

Ek-16.1. Öz Değerlendirme Formu

Değerli katılımcı,
Bu form almış olduğunuz eğitimin etkililiğini farklı yönlerden değerlendirmeniz için tasarlanmıştır. Aşağıdaki beş soruya eğitim sürecindeki deneyimlerinizden hareketle cevap veriniz. Yardımlarınız için teşekkür ederiz.

1. Eğitimdeki en önemli üç kazanımınız nedir? Lütfen yazınız.	2. Eğitim sürecinde kendinizi nasıl hissettiniz? Lütfen çizerek/yazarak belirtiniz.
1.	
2.	
3.	
3. Aldığınız eğitim işinizi yapma şeklinizde neleri değiştirecek? Lütfen açıklayınız.	4. Eğitimde kavrayamadığınız hususlar var mı? Varsa lütfen yazınız.
5. Eğitim sürecinde sosyal içermeye yaklaşımına uymayan herhangi bir durum/olay ile karşılaştınız mı? Varsa lütfen belirtiniz.	

EK-16.2. Farkındalık Değerlendirme Formu

BÖLÜM – I

Değerli katılımcı,
Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz?

[1] Kadın ☐

[2] Erkek ☐

2. Kamu hizmetindeki kıdem süreniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] 1 yıldan az ☐

[2] 1-5 yıl arası ☐

[3] 6-10 yıl arası ☐

[4] 11-15 yıl arası ☐

[5] 16 ve yukarısı ☐

3. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] İlköğretim mezunu ☐

[2] Ortaöğretim mezunu ☐

[3] Ön lisans mezunu ☐

[4] Lisans mezunu ☐

[5] Yüksek lisans mezunu ☐

[6] Doktora mezunu ☐

4. Daha önce **kapsayıcılık, sosyal içerme, kamu hizmeti, iletişim** alanlarından herhangi birinde eğitime katıldınız mı?

[1] Evet ☐

[2] Hayır ☐

BÖLÜM – II

Bu form eğitim ile ilgili konular üzerine farkındalık düzeyinizi belirlemek için tasarlanmıştır. Bu bölümde sizden aşağıdaki ifadelerle ilgili olarak durumunuza uygun seçeneği işaretlemeniz istenmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

		Hayır	Kısmen	Evet
1	Kamu hizmetinin temel ilkelerinin neler olduğunu bilirim.			
2	İnsan hakları ve kamu hizmeti ilişkisinin farkındayım.			
3	Sosyal içirme ve dışlama olgularını örnek vererek açıklayabilirim.			
4	Ön yargı ve kalıp yargı arasındaki farkı bilirim.			
5	Ayrımcılık türlerini bilirim.			
6	İnsanların/grupların nasıl ötekileştirildiğini açıklayabilirim.			
7	Kamu hizmeti bağlamında dezavantajlılık olgusunu açıklayabilirim.			
8	Dezavantajlılığa neden olan faktörlerin farkındayım.			
9	Toplumsal yaşamda hangi grupların dezavantajlı olduğunu bilirim.			
10	Ayrımcılığın önlenmesi ile ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibiyim.			
11	Etkili iletişim tekniklerini bilirim.			
12	Etkili iletişimin önündeki engellerin farkındayım.			
13	İyi bir dinleyici olmak için nelere dikkat etmem gerektiğini bilirim.			
14	Çatışma çözme stratejilerini bilirim.			
15	Empati becerimi nasıl geliştirebileceğimi bilirim.			
16	Düşünce, duygu ve davranış arasındaki ilişkiyi bilirim.			
17	Duygu düzenleme stratejilerini bilirim.			
18	Öz bakımın psikolojik dayanıklılığı artırdığının farkındayım.			
19	Öz bakım alanlarını ve bu alanların özelliklerini bilirim.			
20	Öz bakım planının nasıl hazırlanacağını bilirim.			

EK-16.3. Katılımcı Eğitim Değerlendirme Formu

BÖLÜM - I

Değerli katılımcı,
Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz?

[1] Kadın []

[2] Erkek []

2. Kamu hizmetindeki kıdem süreniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] 1 yıldan az []

[2] 1-5 yıl arası []

[3] 6-10 yıl arası []

[4] 11-15 yıl arası []

[5] 16 ve yukarısı []

3. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] İlköğretim mezunu []

[2] Ortaöğretim mezunu []

[3] Ön lisans mezunu []

[4] Lisans mezunu []

[5] Yüksek lisans mezunu []

[6] Doktora mezunu []

4. Daha önce **kapsayıcılık, sosyal içerme, kamu hizmeti, iletişim** alanlarından herhangi birinde eğitime katıldınız mı?

[1] Evet []

[2] Hayır []

BÖLÜM – II

Bu bölümde sizden, katıldığınız eğitim programının etkililiğini ölçebilmek için tutumlarınızı belirlemeye yönelik aşağıdaki ifadelerden görüşünüze uygun olanları işaretlemeniz istenmektedir. Lütfen aşağıda ifade edilen her görüşün karşısındaki kutuya **o ifadeye ne oranda katıldığınızı** gösteren beş seçenekten birini çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz.

Bu seçenekler; **1- Hiç katılmıyorum, 2- Az katılıyorum, 3- Orta derecede katılıyorum, 4- Çok katılıyorum** ve **5- Tam katılıyorum**'dır.

			Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta Derecede Katılıyorum	Çok katılıyorum	Tam katılıyorum
Eğitim İçeriği	1	Kamu hizmeti sunan herkesin bu eğitime katılmasının faydalı olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	2	Eğitim programı sosyal içermeye yönelik farkındalığımı artırdı.	1	2	3	4	5
	3	Eğitim içeriği ve örnekler konunun anlaşılabilmesi açısından yeterliydi.	1	2	3	4	5
	4	Eğitim içeriği ve örnekler günceldi.	1	2	3	4	5
	5	Eğitim programı işlerimi daha etkili yapmama katkı sunacak nitelikteydi.	1	2	3	4	5
	6	Eğitim programı beklentilerimi karşıladı.	1	2	3	4	5
	7	Eğitim programının sosyal içirme konusunda bende olumlu davranış değişikliği oluşturacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Eğitim Süreci	8	Eğitici içeriği açık, anlaşılır ve etkili bir şekilde aktardı.	1	2	3	4	5
	9	Eğitime aktif olarak katılabilirdim.	1	2	3	4	5
	10	Eğitici, eğitim içeriğine hakimdi.	1	2	3	4	5
	11	Eğitici, öğrenme motivasyonumu artırdı.	1	2	3	4	5
	12	Eğitim sürecinde etkili bir etkileşim ve paylaşım ortamı oluştu.	1	2	3	4	5
Eğitim Materyali, Süresi ve Ortamı	13	Öğretim materyalleri içeriğe ve amaca uygundu.	1	2	3	4	5
	14	Öğretim materyalleri (görsel, işitsel, yazılı vb.) öğrenmemi kolaylaştırdı.	1	2	3	4	5
	15	Eğitim süresi yeterliydi.	1	2	3	4	5
	16	Eğitim ortamının fiziki şartları uygundu.	1	2	3	4	5
Eğitim Yönetimi	17	Eğitim programı, eğitim süreci ve benden beklenenler hakkında program öncesinde bilgilendirildim.	1	2	3	4	5
	18	Eğitim programı ile ilgili sorunlarımı iletebileceğim yetkililer bulunuyordu.	1	2	3	4	5
Katıldığınız eğitimin daha etkili olarak geliştirilebilmesi yönünde belirtmek istediğiniz görüşleri aşağıdaki alana yazabilirsiniz.							

EK-16.4. Eğitici Eğitim Değerlendirme Formu

BÖLÜM – I

Değerli Eğitici,
Bu bölümde eğiticilerin demografik özelliklerine yönelik ifadeler yer almaktadır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz?

[1] Kadın []

[2] Erkek []

2. Kamu hizmetindeki kıdem süreniz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] 1 yıldan az []

[2] 1-5 yıl arası []

[3] 6-10 yıl arası []

[4] 11-15 yıl arası []

[5] 16 ve yukarısı []

3. Eğitim durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

[1] Lisans []

[2] Yüksek lisans []

[3] Doktora []

4. Daha önce **kapsayıcılık, sosyal içerme, kamu hizmeti, iletişim** alanlarından herhangi birinde eğitim verdiniz mi?

[1] Evet []

[2] Hayır []

BÖLÜM – II

Bu bölümde sizden, sunduğunuz eğitim programının etkililiğini ölçebilmek için tutumlarınızı belirlemeye yönelik aşağıdaki ifadelerden görüşünüze uygun olanları işaretlemeniz istenmektedir. Lütfen aşağıda ifade edilen her görüşün karşısındaki kutuya **o ifadeye ne oranda katıldığınızı** gösteren beş seçenekten birini çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz.

Bu seçenekler; **1- Hiç katılmıyorum, 2- Az katılıyorum, 3- Orta derecede katılıyorum, 4- Çok katılıyorum** ve **5- Tam katılıyorum**'dır.

			Hiç katılmıyorum	Az katılıyorum	Orta derecede katılıyorum	Çok katılıyorum	Tam katılıyorum
			1	2	3	4	5
Eğitim İçeriği	1	Eğitim içeriği ve örnekler katılımcıların ilgisini çekti.	1	2	3	4	5
	2	Eğitim içeriği ve örnekler günceldi.	1	2	3	4	5
	3	İçeriğin katılımcıların işlerini daha etkili yapmalarını sağlayacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	4	Eğitim içeriğinin katılımcıların beklentilerini karşıladığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
	5	Eğitim içeriğinin katılımcılarda olumlu davranış değişikliği oluşturabileceğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Eğitim Süreci	6	Eğitici Kitapçığındaki yönergeler açık ve anlaşılırdı.	1	2	3	4	5
	7	Katılımcılar eğitime aktif olarak katıldılar.	1	2	3	4	5
	8	Eğitim içeriğine kolaylıkla hâkim olabildim.	1	2	3	4	5
	9	Eğitim sürecinde katılımcıların sorularını cevaplandırabildim.	1	2	3	4	5
Eğitim Materyali, Suresi ve Ortamı	10	Eğitim sürecinde etkili bir etkileşim ve paylaşım ortamı oluştu.	1	2	3	4	5
	11	Öğretim materyalleri içeriğe ve amaca uygundu.	1	2	3	4	5
	12	Öğretim materyalleri (görsel, işitsel, yazılı vb.) katılımcıların öğrenmesini kolaylaştırıcı şekilde tasarlanmıştı.	1	2	3	4	5
	13	Eğitimin süresi yeterliydi.	1	2	3	4	5
Eğitim Yönetimi	14	Eğitim ortamının fiziki şartları uygundu.	1	2	3	4	5
	15	Eğitim süreci hakkında yeterli ölçüde bilgilendirildim.	1	2	3	4	5
	16	Eğitimle ilgili sorunlarımı iletebileceğim yetkililer bulunuyordu.	1	2	3	4	5
Sunduğunuz eğitimin daha etkili olarak geliştirilebilmesi yönünde belirtmek istediğiniz görüşleri aşağıdaki alana yazabilirsiniz.							

Ek-16.5. Gün Sonu Değerlendirmesi Görüşme Formu

Değerli Eğitici,

Aşağıdaki soru formunu katılımcılarla gün sonunda gerçekleştireceğiniz odak grup görüşmeleri için kullanınız. Katılımcıların verdikleri cevaplardan hareketle oluşan genel kanaatleri her soru altındaki kutucuğa not alınız. Odak grup görüşmeleri ile topladığınız verileri sonraki günlerdeki uygulamalarınızı iyileştirmek amacıyla kullanınız.

Yer		Tarih	
Katılımcı sayısı		Saat	
1. Gün boyunca sosyal içermeye uyumlayan herhangi bir durum ile karşılaştınız mı? (Sınıf yönetimi, eğiticinin tutumu, diğer katılımcıların tutumu, fiziki donanım vb. açısından). Cevabınız evetse bu durumu açıklayınız?			
2. Sürece aktif bir şekilde katılabildiniz mi? Kendinizi rahat bir şekilde ifade edebildiniz mi? Cevabınızı kısaca açıklayınız.			
3. Bu eğitimin daha iyi hale getirilebilmesi için önerileriniz nelerdir?			

 tcailesosyal tcailesosyal ailevesosyal tcailesosyal

www.aile.gov.tr